

بیمه کشاورزی:
۳. بیمه کشاورزی در ایران؛
وضعیت، چالش‌ها و راهکارها

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات زیربنایی

کد موضوعی: ۲۵۰
شماره مسلسل: ۱۵۱۸۹
دی‌ماه ۱۳۹۵

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۴.....	مقدمه و طرح موضوع
۷.....	۱. جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ایران
۸.....	۲. دولت و بیمه کشاورزی در ایران
۸.....	۲-۱. بیمه کشاورزی
۹.....	۲-۲. وظایف قانونی دولت در زمینه بیمه کشاورزی
۱۱.....	۲-۳. جایگاه بیمه در سیاست‌های حمایت از کشاورزی
۱۱.....	۳. سرمایه‌گذاری و ضرورت بیمه کشاورزی در ایران
۱۳.....	۴. خطرات و انواع بیمه کشاورزی در ایران
۱۳.....	۴-۱. بلایای طبیعی در ایران
۱۳.....	۴-۲. انواع ریسک در کشاورزی ایران
۱۳.....	۴-۳. انواع بیمه کشاورزی از نظر شیوه اجرا
۱۴.....	۵. عرضه و تقاضای خدمات بیمه کشاورزی در ایران
۱۴.....	۵-۱. دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی
۱۶.....	۵-۲. پرداختی‌های صندوق بیمه کشاورزی
۱۹.....	۵-۳. عوامل مؤثر بر تقاضای خدمات بیمه کشاورزی
۲۰.....	۵-۴. عوامل مؤثر بر سودآوری صندوق بیمه کشاورزی
۲۲.....	۵-۵. وضعیت تخصیص اعتبارات مصوب دولتی
۲۴.....	۶. دولت و حق بیمه کشاورزی در ایران
۲۴.....	۶-۱. حق بیمه کشاورزی
۲۴.....	۶-۲. سهم دولت در باران‌های پرداختی به کشاورزی در ایران
۲۷.....	۷. واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی در ایران
۲۷.....	۷-۱. تب خصوصی‌سازی خدمات دولتی در ایران
۲۸.....	۷-۲. ورود بیمه‌های خصوصی به بخش کشاورزی در ایران
۲۹.....	۷-۳. بیمه کشاورزی در ایران: بنگاه اقتصادی یا نهاد حمایتی؟
۳۰.....	۸. عملکرد بیمه کشاورزی در ایران
۳۰.....	۸-۱. ضریب نفوذ بیمه کشاورزی

۳۱	۸-۲. عملکرد بیمه کشاورزی
۴۷	۸-۳. کانال‌های توزیع بیمه کشاورزی در ایران
۴۷	۸-۴. سطح پوشش صندوق بیمه کشاورزی در ایران
۴۹	۹. مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی
۵۳	۱۰. ضرورت تداوم حمایت دولت از بیمه کشاورزی در ایران
۵۳	۱۱. کارگزاران بیمه کشاورزی
۵۴	۱۱-۱. روند شکل‌گیری کارگزاری بیمه کشاورزی
۵۵	۱۱-۲. وظایف کارگزاران بیمه کشاورزی
۵۷	۱۱-۳. مشکلات کارگزاران بیمه کشاورزی
۶۰	۱۱-۴. توزیع استانی کارگزاران بیمه کشاورزی
۶۳	۱۱-۵. طرح استخدام کارگزاران بیمه کشاورزی
۶۳	۱۲. دیدگاه دولتمردان و نمایندگان مجلس در مورد مدیریت بیمه کشاورزی
۶۳	۱۲-۱. موافقان واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی
۶۵	۱۲-۲. مخالفان واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی
۶۵	۱۳. چالش‌های فراروی بیمه کشاورزی در ایران و راهکارها
۶۶	۱۳-۱. ساختار بیمه کشاورزی
۶۷	۱۳-۲. کارگزاران بیمه کشاورزی
۶۸	۱۳-۳. صندوق بیمه کشاورزی
۶۸	جمع‌بندی
۷۱	نتیجه‌گیری
۷۴	پیشنهادات
۷۷	پیوست‌ها
۷۷	پیوست ۱. پوشش صندوق بیمه کشاورزی در ایران
۱۰۴	پیوست ۲. اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی ایران
۱۱۲	منابع و مأخذ

بیمه کشاورزی:

۳. بیمه کشاورزی در ایران؛

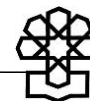
وضعیت، چالش‌ها و راهکارها

چکیده

حدود سه دهه است که بیمه کشاورزی در ایران اجرایی شده است. ایران یکی از کشورهایی است که در آن بیمه کشاورزی از نظر پوشش، توسعه زیادی یافته است. وابستگی بخش زیادی از دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی به یارانه‌های دولتی (پرداخت بخشی از حق بیمه توسط دولت)، حجم بالای غرامت‌های سالیانه پرداختی، عدم حضور شرکت‌های بیمه بازرگانی و... باعث ایجاد مشکلاتی نظیر عدم پرداخت کامل و بهنگام یارانه حق بیمه توسط دولت در گذشته و بدهی سنگین صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی و بروز چالش در تداوم فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی شده است. بررسی وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ایران نشان داد:

۱. اقتصاد مناطق روستایی ایران با ۲۹ درصد کل جمعیت کشور به‌طور مستقیم به بخش کشاورزی گره خورده است.
۲. ظرفیت بیمه‌پذیری در زیربخش‌های کشاورزی ایران بالا بوده و بین ۸۵ درصد (زراعت) تا ۱۰۰ درصد (طیور) متفاوت می‌باشد.
۳. هزینه‌های اجرایی بالا و عدم پرداخت بهنگام تمام اعتبارات مصوب و غرامت‌های پیش‌بینی نشده از سوی بخش دولتی یکی از مشکلات اساسی مدل بیمه دولتی در بخش کشاورزی ایران به حساب می‌آید.
۴. عدم وجود سودآوری به‌عنوان شرط لازم برای بقا و توسعه هر بنگاه اقتصادی به یکی از مهمترین مشکلات فراروی حضور بیمه‌های خصوصی در بخش کشاورزی ایران تبدیل شده است.
۵. بیمه‌های خصوصی معمولاً با اتکا به حمایت‌های بخش دولتی می‌توانند ارائه بخشی از خدمات بیمه‌ای را در بخش کشاورزی برعهده بگیرند.
۶. واگذاری کامل بیمه کشاورزی به مکانیسم‌های اقتصادی بازار (مانند بیمه فعالیت‌های صنعتی و خدمات)، در عمل قابلیت اجرایی ندارد.
۷. بخش زیادی از مخارج بیمه کشاورزی (غرامت + هزینه‌های اجرایی) در ایران نیز همانند بسیاری از کشورهای دیگر، توسط بخش دولتی تأمین می‌شود.
۸. میانگین نسبت‌های زیان، مخارج اجرایی و هیزل در کشاورزی ایران در سال‌ها ۱۳۸۰-۱۳۹۴ به‌ترتیب برابر ۵، ۱ و ۶ بوده است که آشکارا از یکسو اتکای ضعیف و لرزان خدمات بیمه کشاورزی را بر

- حق بیمه‌های دریافتی از کشاورزان بیمه‌گذار نشان می‌دهد و از دیگر سو، وابستگی بالای فعالیت بیمه کشاورزی به یارانه‌های پرداختی توسط دولت برای حق بیمه کشاورزی را روشن‌تر می‌سازد.
۹. کارگزاران بیمه کشاورزی در ایران با چالش‌های متعددی مواجه هستند: برخورد اداری ارگان‌های ناظر، پایین بودن کارمزد خدمات بیمه‌ای، تأخیر در پرداخت کارمزد، محدودیت اشتغال همزمان و عدم پوشش بیمه.
۱۰. در قوانین موجود به‌صورت مصرح، وظایف حمایتی دولت (وزارت جهاد کشاورزی) در قبال بیمه محصولات کشاورزی و توسعه آن ابلاغ شده است.
۱۱. مقدار خالص مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در پایان سال ۱۳۹۴ حدود ۶۹۳۴ میلیارد تومان اعلام شده است.
۱۲. اختصاص ۵۷ درصد (معادل ۳۹۸۰۴ میلیارد ریال) از مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی به هزینه‌های نظارت و ستادی در سال ۱۳۹۴ می‌تواند بیانگر هزینه‌های سرسام‌آور نظارت و ستادی بیمه کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی باشد؛ در حالی که در سال مزبور سهم مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت مزاد غرامت‌های پرداختی، ۴۳ درصد (معادل ۲۹۵۴۰ میلیارد ریال) بوده است. میانگین سالیانه مخارج اجرایی صندوق حدود ۲۳ درصد کل مخارج سالیانه صندوق بیمه کشاورزی کشور محاسبه شده است.
۱۳. سهم بالای مخارج اجرایی صندوق بیمه (میانگین سالیانه ۲۳ درصد در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۴) و سهم بالای مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت هزینه‌های نظارت و ستادی (معادل ۵۷ درصد کل مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در سال ۱۳۹۴) بیانگر مدیریت هزینه‌زای بیمه کشاورزی ایران است.
۱۴. یکی بودن مدیریت عامل بانک کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی و همچنین عدم تفکیک مجری طرح بیمه کشاورزی (صندوق بیمه کشاورزی)، همکار مجری بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی)، حامی و پشتیبان صندوق بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی) و ناظر فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی) از یکدیگر از نظر مدیریت کلان مالی نمی‌تواند قابل دفاع باشد.
۱۵. مجموع کسورات یا همان بدهی‌های صندوق بیمه کشاورزی در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۴ حدود ۲۸۱۰ میلیارد تومان برآورد شده است، این در حالی است که مجموع مانده مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در همان دوره حدود ۶۷۵۴ میلیارد تومان (۲/۳ برابر کل کسورات دوره) اعلام شده است!؛ در حالی که انتظار بر این است که با در نظر گرفتن هزینه فرصت از دست رفته منابع پرداختی توسط بانک کشاورزی (سود پول)، مقدار این دو عدد تفاوت بسیار جزئی داشته باشند. حال پرسش کلیدی این خواهد بود که تفاوت فاحش این دو رقم مربوط به چیست؟

۱۶. همانند بسیاری از کشورهای دنیا، توسعه و تداوم بیمه در بخش کشاورزی ایران با شرایط موجود، بدون حمایت‌های یارانه‌ای دولت به‌هیچ‌وجه میسر نبوده و وابستگی بیمه کشاورزی به حمایت‌های دولتی، یک مقوله مسلم و پذیرفتنی است.

۱۷. توسعه بیمه در فعالیت‌های کشاورزی ایران بدون حمایت‌های دولتی به‌هیچ‌وجه امکان‌پذیر نمی‌باشد و اینکه، چگونه می‌توان حمایت‌های یارانه‌ای دولت را کارآمد و مؤثرتر ساخت، مقوله دیگری است که باید توسط دولت (صندوق بیمه کشاورزی) تدابیر لازم برای آن اندیشیده شود.

بنابراین با توجه به اینکه بخش خصوصی به دلایل متعدد اقتصادی و غیراقتصادی، انگیزه لازم را برای ارائه خدمات بیمه در بخش کشاورزی ندارد، حمایت‌های یارانه‌ای دولت از بیمه کشاورزی در آینده همچنان گریزناپذیر خواهد بود. با وجود این تجارب برخی کشورها بیانگر آن است که می‌توان از مدل مشارکتی بیمه کشاورزی خصوصی - دولتی در مورد برخی از محصولات استفاده کرد.

به‌منظور حل مشکل کسری سالیانه منابع مالی صندوق بیمه کشاورزی و همچنین کمک به کاهش بار مالی بیمه کشاورزی بر بودجه دولت، تشویق شرکت‌های بیمه بازرگانی و توسعه و کارآمدسازی خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی، راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌شود:

۱. تعریف ردیف بودجه مشخص به‌عنوان یارانه حق بیمه کشاورزی،
۲. استفاده از ظرفیت قانونی «صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی» به‌عنوان بیمه‌گر،
۳. ایجاد بسترهای قانونی و اجرایی لازم برای به‌کارگیری مدل بیمه مشارکتی خصوصی - دولتی با حفظ جایگاه دولت به‌عنوان بیمه‌گر اتکایی،

۴. کاهش یارانه حق بیمه «واحدهای زراعی و باغی بزرگ، واحدهای دامداری و واحدهای مرغداری صنعتی»،

۵. مشروط نمودن پرداخت وام به کشاورزان به بیمه کردن فعالیت کشاورزی خود،
۶. بهره‌مندی از ظرفیت‌های جهانی بیمه اتکایی در کنار ظرفیت‌های داخلی،

۷. به‌کارگیری ابزارهای فرانشیز (تخفیف حق بیمه) و کسورات به‌منظور کاهش مخاطرات اخلاقی بیمه‌گذاران،

۸. تنوع‌بخشی به محصولات و خدمات بیمه‌ای در کشاورزی،
۹. افزایش و پرداخت بهنگام کارمزد کارگزاران بیمه کشاورزی حداقل متناسب با افزایش تورم سالیانه،
۱۰. بازبینی و اصلاح مدیریت مخارج اجرایی، اداری، نظارت و ستادی بیمه کشاورزی و صندوق

بیمه کشاورزی،

۱۱. واگذاری کامل مدیریت صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی و یا تفکیک مجری طرح بیمه کشاورزی از ناظر، همکار و حامی صندوق بیمه کشاورزی.

مقدمه و طرح موضوع

مقدمه

هر بنگاه اقتصادی باید همواره، وضعیت سه پارامتر تعیین‌کننده اقتصادی یعنی درآمد، هزینه و سود (زیان) را در طول دوره فعالیت خود در کوتاه‌مدت و بلندمدت در نظر بگیرد. تداوم هرگونه فعالیت اقتصادی در «بلندمدت» در هر نظام اقتصادی (بازار آزاد، متمرکز و مختلط)، نیازمند سودآوری مناسب است. سودآوری مناسب یک فعالیت اقتصادی از طریق حفظ انگیزه حضور فعالان اقتصادی و پوشش هزینه‌های تولید کالاها و خدمات، موجب ثبات و توسعه آن فعالیت در آینده خواهد شد. این موضوع (رابطه ثبات و توسعه فعالیت اقتصادی و سودآوری مناسب آن) تا حدود زیادی در «کوتاه‌مدت» نیز صادق است.

درآمدها و هزینه‌های سالیانه «صندوق بیمه کشاورزی» به‌عنوان یک نهاد خدماتی متفاوت هستند:

۱. درآمدها: دریافت حق بیمه از بیمه‌گذاران.

۲. هزینه‌ها: مجموع هزینه‌های اداری به اضافه گرامت پرداختی بابت خسارات.

۳. درآمدها به اضافه یارانه حق بیمه پرداختی توسط دولت، مجموع دریافتی‌های سالیانه صندوق

بیمه کشاورزی را در ایران تشکیل می‌دهند.

بررسی وضعیت مالی بیمه‌های کشاورزی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که درآمد شرکت‌های بیمه همواره از هزینه‌های آنها کمتر است (نسبت هیزل بیشتر از واحد) و تداوم فعالیت شرکت‌های بیمه کشاورزی با اتکا بر درآمدهای خود و بدون حمایت‌های بخش دولتی ناممکن خواهد بود.

بیان مسئله

در ایران عدم امکان تأمین مالی خسارات توسط دولت در شرایط کنونی (و البته شاید در آینده نیز) به‌منظور پوشش خسارات به یک چالش اساسی برای بیمه کشاورزی تبدیل شده است. هدف از انجام این مطالعه، اثرگذاری هدفمند و صحیح بر تصمیم‌گیران کلان کشور در خصوص بیمه محصولات کشاورزی به‌منظور پاسخ بدین پرسش است که آیا امکان (قانونی و اجرایی) واگذاری خدمات بیمه کشاورزی به بخش خصوصی در ایران وجود دارد یا خیر؟ این موضوع از آنجا اهمیت پیدا می‌کند که از یکسو، سالیانه بر میزان یارانه‌های حق بیمه پرداختی مورد نیاز توسط دولت به بیمه کشاورزی افزوده می‌شود و از دیگر سو، برای دولت (به‌ویژه در سال‌های اخیر)، امکان تأمین منابع مالی مورد نیاز در این زمینه، محدود شده است. در سال‌های گذشته، کسری منابع برای عملیاتی شدن بیمه کشاورزی در کشور توسط بانک کشاورزی تأمین و به‌عنوان «خالص مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی» انباشته شده است که مقدار آن در پایان سال ۱۳۹۳ حدود ۵۱۲۵ میلیارد تومان اعلام شده است.

ضرورت مطالعه

حاکمیت انواع مختلف ریسک‌های اقلیمی و غیراقلیمی بر فعالیت‌های کشاورزی، به عاملی برای گریز سرمایه (حتی پس‌اندازهای کشاورزی) به سمت فعالیت‌های صنعتی و خدماتی تبدیل شده است. امنیت و سودآوری به‌عنوان الزامات اصلی سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی کشورهای در حال توسعه نظیر ایران از موقعیت و وضعیت مناسبی برخوردار نیستند. ریسک بالای فعالیت‌های کشاورزی در قیاس با فعالیت‌های صنعتی و خدماتی و اهمیت تولیدات کشاورزی در امنیت غذایی و در نتیجه، امنیت ملی کشورها باعث شده است که مقوله بیمه در کشاورزی و توسعه روزافزون آن، همواره مورد تأکید برنامه‌ریزان، سیاستگذاران و حتی سیاستمداران کشورهای مختلف قرار گیرد.

صنعت بیمه کشاورزی، یک نهاد خدماتی حمایت‌کننده است و در صورتی که درآمدهای سالیانه آن نتواند هزینه‌های سالیانه (غرامت + مخارج اجرایی و اداری) را پوشش بدهد، تداوم فعالیت آن، نیازمند پرداختی‌های بلاعوض دولتی خواهد بود؛ وضعیتی که دقیقاً در مورد بیمه کشاورزی در ایران حاکم است. با توجه به میزان کسری درآمدهای سالیانه صندوق بیمه کشاورزی دو حالت قابل تصور خواهد بود:

الف) اگر میزان کسری درآمدهای سالیانه صندوق بیمه کشاورزی، مقدار معینی باشد (در دامنه معینی نوسان داشته باشد)، «ممکن است» که تأمین سالیانه این مقدار کسری از سوی دولت در بلندمدت میسر باشد.

ب) اگر میزان کسری درآمدهای سالیانه صندوق بیمه کشاورزی، روند فزاینده داشته باشد، تأمین سالیانه این مقدار کسری از سوی دولت در بلندمدت به دلیل محدودیت‌های بودجه‌ای، «می‌تواند» با چالش اساسی مواجه باشد (واقعیتی که در چند سال اخیر عملاً برای صندوق بیمه کشاورزی ایران روی داده است). در چنین وضعیتی، اتخاذ تدابیر کارآمد و دقیق بسیار ضروری به نظر می‌رسد. به‌طور کلی هرگاه سازگاری و همپوشانی لازم در میان دریافتی‌ها و پرداختی‌های یک نهاد اقتصادی مانند بیمه کشاورزی وجود نداشته باشد، دو دیدگاه متفاوت خود را نشان خواهد داد:

دیدگاه اول - پرداخت کسری درآمد فزاینده از سوی دولت به دلیل اهمیت توسعه بیمه فعالیت‌های کشاورزی و ضرورت حمایت از بخش کشاورزی در تمامی ادوار.

دیدگاه دوم - تغییر ساختار بیمه کشاورزی به سوی خودکفایی و استقلال اقتصادی (فزون‌سازی درآمدها بر هزینه‌ها).

اجرای هر دو دیدگاه مزبور در عمل با ابهامات و اشکالات گوناگونی مواجه بوده و نتایج عملیاتی شدن هر کدام از آنها با نتایج قابل انتظار و تئوریک می‌تواند فاصله زیادی داشته باشد؛ این موضوع در مورد بیمه کشاورزی در ایران، بیشتر قابل انتظار خواهد بود.

دیدگاه اول، تداوم شرایط کنونی در مورد صندوق بیمه کشاورزی در ایران است. اما دیدگاه دوم می‌تواند از سه طریق عملیاتی شود:

۱. افزایش درآمدهای حاصل از فروش خدمات بیمه کشاورزی (حق بیمه پرداختی) و تنوع بخشی به خدمات بیمه‌ای از یکسو و کاهش هزینه‌های اداری - اجرایی و غرامت پرداختی از طریق بازبینی هدفمند مبتنی بر مدیریت هزینه‌ها در صندوق بیمه کشاورزی به همراه مدیریت صحیح ریسک‌های موجود در کشاورزی و پرداخت غرامت در قالب ساختار دولتی آن از سوی دیگر.
۲. راه‌اندازی شرکت‌های بیمه خصوصی در قالب بنگاه‌های اقتصادی سودآور و پایدار تحت نظارت و کنترل شرکتی فراگیر با عنوان «شرکت مادر تخصصی بیمه کشاورزی» همانند سایر بیمه‌ها.
۳. بهره‌گیری از ظرفیت‌های بیمه اتکایی داخلی و بین‌المللی برای افزایش انگیزه حضور بیمه‌های خصوصی در عرصه کشاورزی.
۴. در خصوص هر سه طریق مزبور، این پرسش کلیدی مطرح خواهد شد که: آیا ساختار بخش کشاورزی ایران از شرایط لازم برای تحولات مزبور برخوردار است؟
۵. مطالعه حاضر در راستای پرسش مزبور و همچنین پاسخ به این پرسش‌هایی از این قبیل انجام شده است.

اهداف مطالعه

۱. بررسی عملکرد مالی صندوق بیمه کشاورزی ایران.
۲. بررسی امکان حضور بیمه‌های خصوصی در بخش کشاورزی ایران.
۳. بررسی وضعیت کارگزاران بیمه کشاورزی در ایران.
۴. بررسی دیدگاه دولت و مجلس در مورد وضعیت کنونی بیمه کشاورزی ایران.
۵. استخراج مشکلات و چالش‌های فراروی بیمه کشاورزی در ایران.
۶. ارائه راهکارهای سیاستی برای رفع مشکلات فرارو.

پرسش‌های مطالعه

۱. عملکرد صندوق بیمه کشاورزی در گذشته چگونه بود؟
۲. آیا در ایران امکان واگذاری کامل یا بخشی از خدمات بیمه کشاورزی به بخش خصوصی (مانند صنعت و خدمات) وجود دارد؟
۳. مشکلات فراروی حضور بیمه خصوصی در بخش کشاورزی ایران کدامند؟
۴. بسترهای لازم برای ایجاد انگیزه جهت حضور بیمه‌های خصوصی در کشاورزی کدامند؟
۵. چه راهکارهایی برای کاهش بار مالی بیمه کشاورزی بر بودجه دولتی وجود دارد؟
۶. مشکلات فراروی کارگزاران بیمه کشاورزی در ایران کدامند؟

۷. چگونه می‌توان مشکلات فراروی حضور مؤثر کارگزاران بیمه کشاورزی را برطرف ساخت؟
۸. آیا با شرایط کنونی امکان تداوم فعالیت‌های کارگزاران بیمه کشاورزی وجود دارد؟
۹. آیا استخدام کارگزاران بیمه توسط دولت (بانک کشاورزی یا وزارت جهاد کشاورزی) تصمیم درستی خواهد بود؟
۱۰. دیدگاه تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان (دولت و مجلس) در مورد خصوصی شدن یا دولتی ماندن بیمه کشاورزی در ایران چگونه است؟

روش تحقیق

روش تحقیق در مطالعه حاضر، تحلیلی-توصیفی و مبتنی بر منابع اسنادی (کتابخانه‌ای) انجام شده است. مبانی نظری و مستندات قانونی از طریق اسنادی فراهم شده است. بخش بسیار زیادی از آمارهای مربوطه نیز از طریق مکاتبه با صندوق بیمه کشاورزی گردآوری شده است.

۱. جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ایران

بخش کشاورزی ایران براساس آمار سال پایه ۱۳۸۳ با میانگین ارزش افزوده حدود ۱۲۸ هزار میلیارد ریال (۵/۵ میلیارد دلار) در دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۳، حدود ۶/۳ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که این بخش بر مبنای قیمت‌های جاری با میانگین ارزش افزوده حدود ۶۹۵ هزار میلیارد ریال (۲۶/۴ میلیارد دلار) در دوره مزبور، حدود ۸ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل داده است. بخش کشاورزی با ۱۸ درصد اشتغال کل کشور در سال ۱۳۹۲ نقش مهمی در ایجاد اشتغال کلی ایفا می‌کند. با وجود نرخ رشد پایین و منفی دیگر بخش‌های اقتصادی، بخش کشاورزی بجز در سال ۱۳۹۰ در چند سال گذشته، نرخ‌های رشد اقتصادی نسبتاً مناسبی را تجربه کرده است. این بخش در دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۳ با میانگین حدود ۶ میلیارد دلار صادرات و حدود ۱۲ میلیارد دلار واردات (حدود ۶ میلیارد دلار تراز تجاری منفی)، نقش پررنگی در اقتصاد کشور و در نتیجه، برنامه‌های اقتصادی آن داشته است (جدول ۱). براساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، حیات اقتصادی مناطق روستایی ایران با ۲۹ درصد کل جمعیت کشور به‌طور مستقیم به بخش کشاورزی گره خورده است و در صورتی که نقش کلیدی این بخش را در تأمین مواد غذایی باقیمانده جمعیت کشور (مناطق شهری) و تأمین مواد اولیه صنایع غذایی کشور نیز مورد توجه قرار دهیم، جایگاه پراهمیت بخش کشاورزی برای حیات اقتصادی ایران در شرایط کنونی بیش از پیش آشکار خواهد شد.

جدول ۱. جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ایران در دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۳

میانگین دوره	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	شرح	
۶۹۴۶۱۵	۱۰۰۹۱۴۱	۸۴۳۶۴۷	۵۵۸۴۷۴	۳۶۷۱۹۶	میزان (میلیارد ریال)	ارزش افزوده (جاری)
۲۶/۴	۳۰/۸	۲۶/۵	۲۱/۴	۲۷/۱	میزان (میلیارد دلار)*	
۸	۹/۳	۷	۷/۹	۵/۹	سهم در GDP (%)	
۴۰	۲۰	۵۱	۵۲	۱۳	نرخ رشد (%)	
۱۲۸۱۶۱	۱۳۵۹۱۲	۱۳۰۹۵۲	۱۲۵۱۲۰	۱۲۰۶۵۸	میزان (میلیارد ریال)	ارزش افزوده (ثابت ۱۳۸۳)
۵/۵	۴/۱	۴/۱	۴/۸	۸/۹	میزان (میلیارد دلار)*	
۶/۳	۶/۷	۶/۶	۶/۲	۵/۶	سهم در GDP (%)	
۴/۰۵	۳/۸	۴/۷	۳/۷	-۰/۱	نرخ رشد (%)	
۵۸۷۵	۶۶۱۸	۵۲۹۰	۶۱۰۸	۵۴۸۴	میزان (میلیون دلار)	صادرات
۱۸	۱۹	۱۷	۱۹	۱۶	سهم در صادرات غیرنفتی** (%)	
۱۲۲۹۴	۱۲۰۳۸	۱۳۲۱۴	۱۴۰۹۲	۹۸۳۳	میزان (میلیون دلار)	واردات
۲۴	۲۸	۲۷	۲۶	۱۶	سهم در کل واردات (%)	
-۶۴۱۹	-۵۴۲۰	-۷۹۲۴	-۷۹۸۴	-۴۳۴۹	میزان (میلیون دلار)	تراز تجاری
۳۹۷۸	-	۳۸۳۹	۴۱۳۲	۳۹۶۲	میزان اشتغال (هزار نفر)	اشتغال
۱۸/۸	-	۱۸	۱۹	۱۹	سهم در اشتغال کشور (%)	

مآخذ: ۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ج-۱۳۹۵.

۲. گمرک جمهوری اسلامی ایران، سال‌های مختلف.

* براساس نرخ ارز آزاد.

** با میعانات گازی.

جایگاه بخش کشاورزی ایران در تولید ناخالص داخلی، اشتغال، صادرات غیرنفتی و ارزآوری، کمک به تأمین امنیت غذایی کشور و اهمیت آن در توقف و یا کند شدن مهاجرت روستائیان به مناطق شهری باعث شده است که حمایت هدفمند و کارآی دولت از این بخش به یک ضرورت تبدیل شود.

۲. دولت و بیمه کشاورزی در ایران

۲-۱. بیمه کشاورزی

بیمه محصولات کشاورزی از دیدگاه نظری، یک نوع مکانیسم مشارکت در پذیرش ریسک می‌باشد. اما در عمل، ابزاری هزینه‌بر برای انتقال ریسک از کشاورزان (تولیدکنندگان) به بیمه‌گران دولتی یا خصوصی است. بیمه کشاورزی، نوعی بیمه است که براساس آن، محصولات کشاورزی در مقابل خطرات اقلیمی (مانند تگرگ، توفان، سیل، صاعقه، یخبندان و گرمادگی و بیماری‌های نباتی و حوادثی مانند آتش‌سوزی) و غیراقلیمی تحت پوشش قرار می‌گیرند و خسارت مالی وارد شده به کشاورزان (به‌عنوان بیمه‌گذار) براساس تعهد فیما بین توسط شرکت‌های بیمه (به‌عنوان بیمه‌گر) جبران می‌گردد. بیمه، خطرات را در طول زمان‌های مختلف،

به اصطلاح «سرشکن» می‌نماید. منظور از سرشکن کردن خطر در طول زمان این است که کشاورز با پرداخت حق بیمه، زیان ناشی از وقوع خطر را در طول زمان تقسیم می‌نماید (خالدی، ۱۳۹۳).

اجرای جامع بیمه کشاورزی در کشور ایران، مستلزم تغییرات بنیادی و آمادگی بایسته و شایسته دو سوی موضوع یعنی کشاورزان (به‌عنوان متقاضیان خدمات بیمه کشاورزی) و صندوق بیمه کشاورزی (به‌عنوان عرضه‌کننده انحصاری خدمات بیمه کشاورزی) خواهد بود.

۲-۲. وظایف قانونی دولت در زمینه بیمه کشاورزی

بررسی جایگاه قانونی دولت در حمایت از بیمه کشاورزی در ایران به‌وضوح یادآور وظایف بخش دولتی در قبال بیمه محصولات کشاورزی و حمایت‌های لازم از آن است:

در بند «۲» از قسمت (ز) شرح وظایف تفصیلی وزارت جهاد کشاورزی به‌صراحت «اجرای سیاست‌ها و روش‌های حمایتی و بیمه‌ای به‌منظور حمایت از تولیدکنندگان، تولیدات و تأسیسات بخش کشاورزی» به‌عنوان یکی از وظایف این وزارتخانه تعریف شده است:

بند «۲» از قسمت (ز) - اجرای سیاست‌ها و روش‌های حمایتی و بیمه‌ای به‌منظور حمایت از تولیدکنندگان، تولیدات و تأسیسات بخش کشاورزی و پرداخت خسارت به تولیدکنندگان خسارت دیده براساس سیاست‌های اتخاذ شده.

ملاحظه می‌شود از همان ابتدای تأسیس وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۷۹، مقوله بیمه در بخش کشاورزی مورد توجه و تأکید سیاست‌گذاران کلان قرار گرفته و وزارت جهاد کشاورزی ملزم شده است که نسبت به عملیاتی کردن آن اقدام نماید.

در ماده (۶) سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی (مصوب تاریخ ۱۳۸۴/۴/۱۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام): «پوشش مناسب بیمه» به‌عنوان یکی از الزامات جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی مورد تأکید قرار گرفته است.

ماده (۶) - گسترش زیرساخت‌ها، ایجاد انگیزه برای جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی با پوشش مناسب بیمه، کاهش احتمال زیان تولید، اجرای سیاست‌های حمایتی و متعادل کردن سطح سودآوری کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی.

در ماده (۳۱) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، اولویت حمایت قانونی دولت از بهره‌برداران و تولیدکنندگان بخش کشاورزی و منابع طبیعی به سه گروه از محصولات داده شده است: محصولات راهبردی، محصولات ویژه و محصولات خاص منطقه‌ای.

ماده (۳۱) - از تاریخ تصویب این قانون، دولت موظف است که حمایت‌های قانونی خود از بهره‌برداران و تولیدکنندگان بخش کشاورزی و منابع طبیعی را با اولویت تولید محصولات زیر تنظیم و اقدام نماید:

الف) محصولات راهبردی: محصولاتی که مستقیماً در امنیت غذایی نقش دارد و به این واسطه ضرورتاً باید در داخل کشور تولید شود.

ب) محصولات ویژه: محصولاتی که بیشترین ارزش تولید را به‌زای نهاده‌های مصرف شده ایجاد می‌نماید و یا حلقه‌های بزرگ‌تری در زنجیره ارزش ایجاد و می‌تواند محور رشد بخش کشاورزی باشد و یا با توجه به مزیت‌های صادراتی، حداقل ده درصد (۱۰٪) سهم بازار دنیا را در اختیار خود دارد.

پ) محصولات خاص منطقه‌ای: محصولاتی که تولید آنها در کشور ممکن است همراه با مزیت نباشد ولی به‌واسطه شرایط خاص منطقه‌ای، تولید آنها اجتناب‌ناپذیر است و باید در جهت ایجاد مزیت برای آن محصولات اقدام نمود.

ترکیب نوع محصولات در طبقه‌بندی فوق‌الذکر طی برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور توسط وزارت جهاد کشاورزی تعیین و ابلاغ می‌گردد.

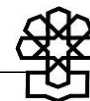
در تبصره «۵» از ماده (۱۷) و بندهای «ب» و «ج» از ماده (۳۲) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، وظایف دولت در خصوص بیمه محصولات کشاورزی به‌صراحت تبیین شده است.

تبصره «۵» ماده (۱۷) - در اجرای بند «ج» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی مجازند در راستای قانون بیمه محصولات کشاورزی، مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ و اصلاحیه‌های بعدی آن، به‌عنوان دستگاه بیمه‌گر عمل نمایند. در این صورت، دولت با عقد قرارداد با این صندوق‌ها سهم خود را اعم از یارانه حق بیمه و مابه‌التفاوت خسارت به حساب صندوق‌های مذکور واریز می‌نماید. نظارت بر عملکرد بیمه‌ای این صندوق‌ها با وزارت جهاد کشاورزی می‌باشد.

بند «ب» از ماده (۳۲) - در جهت رونق بازار بیمه و توسعه بیمه اتکایی کشاورزی و افزایش نقش بخش غیردولتی در صنعت بیمه، نسبت به پرداخت یارانه حق بیمه به بیمه‌گران غیردولتی که در راستای اجرای الگوهای بیمه‌ای مورد تأیید این وزارتخانه عمل می‌کنند، اقدام نماید.

بند «ج» از ماده (۳۲) - به‌منظور کاهش آثار زیانبار مخاطرات و بیماری‌های مشترک انسان و دام و تثبیت نوسانات درآمد تولیدکنندگان محصولات دامی و سایر محصولات هدفگذاری شده، نسبت به برقراری بیمه‌های تمام خطر اجباری اقدام نماید. محصولات هدفگذاری شده، توسط وزارت جهاد کشاورزی انتخاب و اعلام می‌گردد.

ملاحظه می‌شود که براساس قانون شرح وظایف تفصیلی وزارت جهاد کشاورزی (بند «۲» - قسمت ز))، سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی (ماده (۶)) و قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (مواد (۱۷)، (۳۱) و (۳۲)) به‌صورت مصرح، وظایف حمایتی دولت (وزارت جهاد کشاورزی) در قبال بیمه محصولات کشاورزی و توسعه آن ابلاغ شده است.

۲-۳. جایگاه بیمه در سیاست‌های حمایت از کشاورزی

دولت برای مداخله در بخش کشاورزی می‌تواند راهبردهای متفاوت و حتی گاه متناقضی را به صورت همزمان دنبال نماید. در چنین شرایطی سیاستگذار به‌جای استفاده از یک ابزار حمایتی از مجموعه‌ای از این ابزارها در قالب «سبد حمایتی» استفاده خواهد نمود؛ موضوعی که در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله کشورهای عضو OECD^۱ (دارای بیشترین حمایت ممکن از بخش کشاورزی) به امری رایج و متداول تبدیل شده است.

به‌طور کلی سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی ایران که به‌منظور اثرگذاری بر روند تولیدات، بهبود وضعیت درآمد تولیدکنندگان، ایجاد اشتغال و تشویق صادرات، مورد استفاده قرار گرفته‌اند، عبارتند از:

۱. قیمتگذاری محصولات اساسی کشاورزی و تضمین خرید این محصولات توسط دولت،
۲. پرداخت یارانه به نهاده‌های مورد استفاده در بخش کشاورزی نظیر کود، بعضی از انواع بذور و نهال، سوخت و انرژی،^۲
۳. پرداخت بخشی از سهم بیمه محصولات زراعی، باغی، دامی و تلاش برای گسترش پوشش بیمه محصولات در کشور و بیمه حوادث غیرمترقبه نظیر خشکسالی، سیل، تگرگ و...،
۴. پرداخت اعتبار و تسهیلات با نرخ بهره کم به‌منظور خرید ماشین‌آلات مورد نیاز و تأمین هزینه‌های جاری تولید،
۵. پرداخت یارانه صادراتی به محصولاتی که از بازار نسبتاً پایدار برخوردار بوده، لکن در برخی از سال‌ها به‌دلیل کاهش قیمت‌های جهانی، قدرت رقابت آنها کمتر شده است،
۶. برقراری تعرفه برای واردات محصولاتی که امکان تولید آنها در داخل وجود دارد،
۷. خدمات عمومی بخش کشاورزی (پرداخت‌های بودجه‌ای مرتبط با توسعه و عمران روستاها، ایجاد شبکه‌های آبیاری و زهکشی، حفاظت از محیط زیست و سایر فعالیت‌های عمرانی بخش کشاورزی).

۳. سرمایه‌گذاری و ضرورت بیمه کشاورزی در ایران

نیروی کار متخصص و کارآمد و سرمایه‌گذاری، الزامات اولیه تحقق توسعه اقتصادی در بخش کشاورزی هستند. سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران در قیاس با دیگر بخش‌های اقتصادی، بسیار پایین است (۳/۴ درصد در سال ۱۳۹۱ براساس سال پایه ۱۳۸۳). همواره این پرسش کلیدی مطرح بوده است که چرا با وجود قوانین و سیاست‌های متعدد در زمینه توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران، این

۱. معرف کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه بوده و شامل ۳۰ کشور به‌شرح زیر است: استرالیا، بلژیک، چک، فنلاند، آلمان، مجارستان، ایرلند، ژاپن، لوکزامبورگ، هلند، نروژ، پرتغال، اسپانیا، سوئیس، ایتالیا، اتریش، کانادا، دانمارک، فرانسه، یونان، ایسلند، کره جنوبی، مکزیک، نیوزیلند، لهستان، اسلواکی، سوئد، ترکیه، بریتانیا و ایالات متحده آمریکا.
۲. پس از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در سال ۱۳۸۸، پرداخت یارانه به برخی از نهاده‌های کشاورزی کاهش یافته است.

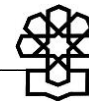
بخش در جذب سرمایه متناسب (حداقل به اندازه سهم خود از تولید ناخالص ملی) موفق عمل نکرده است؟ برای پاسخ به این پرسش می‌توان به عوامل ذیل اشاره داشت:

۱. **ساختار خاص بخش کشاورزی ایران:** درصد بسیار بالایی از شاغلان کشاورزی، خرده‌پا، کم‌سواد و دارای زمین‌های زراعی کوچک و پراکنده هستند. تنها یک درصد بهره‌برداران ایران در سال ۱۳۹۳ دارای مدرک فوق دیپلم و بالاتر کشاورزی بوده‌اند. وسعت اراضی بالای ۷۰ درصد واحدهای بهره‌برداری کشاورزی کمتر از ۵ هکتار است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴). چنین کشاورزانی، قادر به جذب سرمایه‌های کلان نبوده و عمدتاً تسهیلات بانکی را به‌عنوان منبعی برای گریز از خطرات ورشکستگی، تأمین نیازهای سرمایه‌ای حداقل و تأمین مخارج در گردش نهاده‌ها در نظر می‌گیرند نه فرصتی برای سرمایه‌گذاری بزرگ.

۲. **روند کاهش نسبی قیمت محصولات کشاورزی در مقایسه با سایر بخش‌ها (صنعت و خدمات):** بازارهای ناپایدار و دارای نوسانات زیاد به‌همراه رابطه مبادله به نفع بخش‌های صنعت و خدمات و سود نسبی پایین بخش کشاورزی در سطوح داخلی و بین‌المللی، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران را کاهش داده است. کاهش تقاضای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی نشان داده است که سرمایه‌گذاری در این بخش نسبت به تغییرات قیمتی محصولات کشاورزی با کاهش می‌باشد (شاکری و موسوی، ۱۳۸۲).

۳. **ناپایداری درآمدی و ریسک بالای فعالیت‌های کشاورزی:** وجود ریسک بالای فعالیت‌های کشاورزی، عملیاتی کردن بیمه‌های کشاورزی را ضروری ساخته است. ایران یکی از ده کشور بلاخیز دنیا بوده و بخش کشاورزی آن در معرض تعداد زیادی خطرات اقلیمی است. در راستای پایدارسازی درآمدهای کشاورزی و توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، استفاده از حمایت‌های گوناگون از جمله حمایت‌های بیمه‌ای در جهان و ایران الزامی شده است. به همین خاطر، توسعه بیمه محصولات کشاورزی به‌عنوان ابزاری کارآمد در زمینه کاهش ریسک فعالیت‌های کشاورزی، مدت زمان مدیدی است که در سطح دنیا به‌کار گرفته شده است. در ایران نیز از دهه ۱۳۶۰ بیمه محصولات کشاورزی با تأسیس «صندوق بیمه کشاورزی»، عملیاتی شده و بر دامنه فعالیت‌های آن روزبه‌روز افزوده شده است.^۱ نتیجه اینکه مبنای توسعه کشاورزی، سرمایه‌گذاری است و سودآوری و امنیت نیز الزامات اولیه برای انجام سرمایه‌گذاری به حساب می‌آیند. انتقال ریسک‌های تولیدی و بازاری از طریق شرکت‌های بیمه، متضمن ایجاد بخشی از امنیت سرمایه‌گذاری در کشاورزی خواهد بود.

۱. در پیوست (۱) درخصوص «فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی» به اختصار بحث شده است.

۴. خطرات و انواع بیمه کشاورزی در ایران

۴-۱. بلایای طبیعی در ایران

بیش از ۴۰ نوع بلای طبیعی در سطح جهان شناسایی شده است. در سرزمین ایران از گذشته تاکنون، تعداد زیادی از بلایای طبیعی شامل: زلزله، سیل، توفان، آلودگی آب‌وهوا و محیط زیست، آفات و بیماری‌های نباتی، رانش زمین، خشکسالی و گردوغبار سابقه داشته است. کشور ایران با تعداد زیادی حادثه و بلای طبیعی در زمره ۱۰ کشور اول بلاخیز دنیا قرار دارد. کاهش بارندگی، افزایش دما، تخریب جنگل‌ها و منابع طبیعی، فرونشست اراضی کشاورزی، توفان ریزگردها و... تنها نمونه‌ای از تحولات سه دهه گذشته در ایران هستند. تغییرات اقلیمی دو گروه آثار بر بخش کشاورزی باقی می‌گذارند:

- آثار اولیه: که مستقیماً بر تولیدات باغی و زراعی خود را نشان می‌دهند.

- آثار ثانویه: عمدتاً بر تولیدات زبربخش دام و طیور اثرگذار هستند.

تجارب گذشته و بررسی‌ها نشان داده است که بخش کشاورزی ایران، همواره در معرض تهدیدهای اقلیمی شدیدی قرار داشته و زیان‌های زیادی از خطرات اقلیمی متحمل شده است.

۴-۲. انواع ریسک در کشاورزی ایران

ریسک‌هایی که فعالیت‌های کشاورزی را تهدید می‌کنند، می‌توان به دو دسته ریسک‌های اقلیمی آفات و بلایای طبیعی (گرمزدگی، سرمازدگی، آتش‌سوزی، سیل، تگرگ و...) و ریسک‌های غیراقلیمی (بازاری، نهادی، رفتاری، سیاستی و ناامنی) تقسیم کرد (خالدی، ۱۳۹۳).

فعالیت‌های کشاورزی، همواره با ریسک‌های متعددی مواجه هستند. منشأ این ریسک‌ها، می‌تواند متنوع باشد. به‌طور کلی مهمترین منابع ریسک در بخش ایران عبارتند از: ریسک تولیدی، ریسک قیمتی یا بازاری، ریسک مالی، ریسک نهادی و ریسک انسانی.

همپوشانی برخی از منابع ریسک‌ها (تولیدی، بازاری، نهادی، مالی و انسانی) در بخش کشاورزی ایران، باعث ایجاد شرایط نامناسب‌تر برای فعالیت کشاورزی شده است. پوشش انواع، ریسک برای حفظ و توسعه فعالیت‌های کشاورزی، بسیار ضروری است. این درحالی است که در ایران تنها ریسک تولیدی توسط صندوق بیمه کشاورزی پوشش داده می‌شود.

۴-۳. انواع بیمه کشاورزی از نظر شیوه اجرا

از نظر شیوه و چگونگی اجرا می‌توان بیمه محصولات کشاورزی را به سه دسته تقسیم‌بندی نمود:

۱. بیمه اجباری محصولات کشاورزی،

۲. بیمه اختیاری محصولات کشاورزی،

۳. بیمه تلفیقی (اجباری - اختیاری) محصولات کشاورزی.

در فعالیتهای کشاورزی ایران عمدتاً از پوشش بیمه اختیاری استفاده می‌شود و تنها در مورد طیور است که بیمه از نوع اجباری می‌باشد. این درحالی است که در کشورهای دیگر از ظرفیتهای هر سه نوع برای محصولات کشاورزی استفاده می‌گردد.

۵. عرضه و تقاضای خدمات بیمه کشاورزی در ایران

تداوم و توسعه بیمه در بخش کشاورزی نیز تابع قوانین عرضه و تقاضا و سیستم بازار می‌باشد. شکل‌گیری و تداوم فعالیت یک شرکت بیمه کشاورزی همانند سایر شرکتهای بیمه، وابسته به میزان دریافتی‌ها (درآمدها + کمک‌های دولتی) و پرداختی‌ها (غرامت خسارت + هزینه‌های اجرایی و اداری) خواهد بود. درآمد، هزینه و سود (زیان) سه پارامتر اقتصادی تعیین‌کننده وضعیت و کیفیت هر بنگاه اقتصادی هستند. درآمدها، از فروش کالاها و خدمات تولیدی بنگاه حاصل می‌شود؛ هزینه‌ها نیز به تأمین خدمات و نهاده‌های مورد نظر مربوط خواهد شد و بالاخره، سود (زیان)، نتیجه تقاضا و مجموع درآمدها و مجموع هزینه‌های بنگاه اقتصادی می‌باشد.

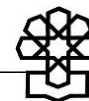
۵-۱. دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی

با توجه به رابطه محاسباتی درآمد (قیمت ضربدر مقدار)، میزان «درآمد سالیانه صندوق بیمه کشاورزی ایران» تابع دو عامل خواهد بود:^۱

الف) حق بیمه: مقدار حق بیمه برای هر محصول معمولاً توسط دولت (در ایران توسط مجمع عمومی صندوق بیمه) تعیین شده و حداقل در طول یک سال ثابت باقی می‌ماند.^۲ در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله ایران، دولت پرداخت درصدی از حق بیمه را برعهده می‌گیرد و درصد باقیمانده از حق بیمه نیز توسط کشاورزان پرداخت خواهد شد.

ب) مقدار خدمات بیمه‌ای: حجم خدمات بیمه کشاورزی، تحت تأثیر میزان خطرات، سطح پوشش منطقه و امکانات شرکتهای بیمه کشاورزی (هزینه‌های اجرایی و...) خواهد بود. هر اندازه پوشش بیمه، گسترده‌تر باشد، درآمد شرکتهای بیمه نیز می‌تواند بیشتر باشد. در اینجا تقاضای کشاورزان برای خدمات بیمه‌ای نقش کلیدی را خواهد داشت. میزان پوشش بیمه در کشاورزی ایران، بالاست. در بخش کشاورزی ایران، دولت به‌عنوان بازیگر اصلی، حق بیمه را تعیین و از طریق صندوق بیمه

۱. سود بانکی مربوط به حق بیمه دریافتی در فاصله دریافت آن تا پرداخت غرامت به کشاورزان خسارت‌دیده نیز می‌تواند بخشی از دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی باشد. در مورد این منبع درآمد، آمار مشخصی در دسترس نیست.
۲. براساس تبصره ماده (۲۲) اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی ایران، «به پیشنهاد مجمع عمومی قسمتی از حق بیمه بیمه‌گذاران از طریق دولت تأمین و همه‌ساله در لایحه بودجه منظور خواهد شد».

کشاورزی (یک ارگان دولتی) آن را عملیاتی می‌کند.

با وجود اینکه پوشش خدمات بیمه کشاورزی در ایران، بسیار گسترده است، اما به دلیل سهم پایین کشاورزان در حق بیمه پرداختی، مجموع درآمد دریافتی صندوق بیمه کشاورزی پایین می‌باشد (درآمد بالفعل)^۱. بررسی میزان درآمدهای صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان می‌دهد (جدول ۲) که میزان درآمدهای ناشی از دریافت مستقیم حق بیمه از بیمه‌گذاران (کشاورزان)، دارای روند صعودی بوده است (متوسط سالیانه: ۱۳۱۸ میلیارد ریال). با وجود اینکه میزان اعتبارات مصوب دولتی از روند افزایش برخوردار بوده است (متوسط سالیانه: ۳۶۹۳ میلیارد ریال)، اما میزان اعتبارات تخصیص یافته دولتی، بابت یارانه حق بیمه کشاورزی، دارای نوسانات عمیق بوده است (متوسط سالیانه اعتبارات تخصیص یافته دولتی: ۱۵۵۷ میلیارد ریال).

جدول ۲. وضعیت دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (میلیارد ریال - درصد)

سال	حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران		اعتبار تخصیص یافته دولتی		مجموع دریافتی‌ها	اعتبار مصوب دولتی
	مقدار	سهم	مقدار	سهم		
۱۳۸۰	۶۲	۳۰	۱۴۵	۷۰	۲۰۷	۱۴۶
۱۳۸۱	۱۱۸	۴۵	۱۴۵	۵۵	۲۶۳	۱۴۹
۱۳۸۲	۱۷۸	۳۰	۴۰۶	۷۰	۵۸۴	۴۰۶
۱۳۸۳	۳۱۹	۳۴	۶۱۴	۶۶	۹۳۳	۶۲۶
۱۳۸۴	۳۵۶	۲۶	۱۰۳۳	۷۴	۱۳۸۹	۱۰۵۱
۱۳۸۵	۸۷۲	۴۳	۱۱۵۱	۵۷	۲۰۲۳	۱۱۵۱
۱۳۸۶	۸۹۳	۳۰	۲۰۸۰	۷۰	۲۹۷۳	۲۱۰۰
۱۳۸۷	۱۰۲۴	۱۹	۴۳۷۳	۸۱	۵۳۹۷	۴۳۹۰
۱۳۸۸	۱۴۹۰	۲۰	۵۷۷۹	۸۰	۷۲۶۹	۵۷۹۲
۱۳۸۹	۱۸۵۳	۶۳	۱۰۷۸	۳۷	۲۹۳۱	۶۵۰۰
۱۳۹۰	۲۱۳۷	۶۲	۱۲۹۵	۳۸	۳۴۳۲	۶۵۸۳
۱۳۹۱	۲۳۴۳	۸۲	۵۰۰	۱۸	۲۸۴۳	۸۵۰۰
۱۳۹۲	۲۲۶۳	۵۳	۲۰۰۰	۴۷	۴۲۶۳	۵۰۰۰
۱۳۹۳	۲۶۵۵	۸۰	۶۵۴	۲۰	۳۳۰۹	۱۵۰۰
۱۳۹۴	۳۲۰۷	۶۰	۲۱۰۰	۴۰	۵۳۰۷	۱۱۵۰۰
میانگین	۱۳۱۸	۴۶	۱۵۵۷	۵۴	۲۸۷۵	۳۶۹۳

مآخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف - ۱۳۹۵.

۲. محاسبات تحقیق.

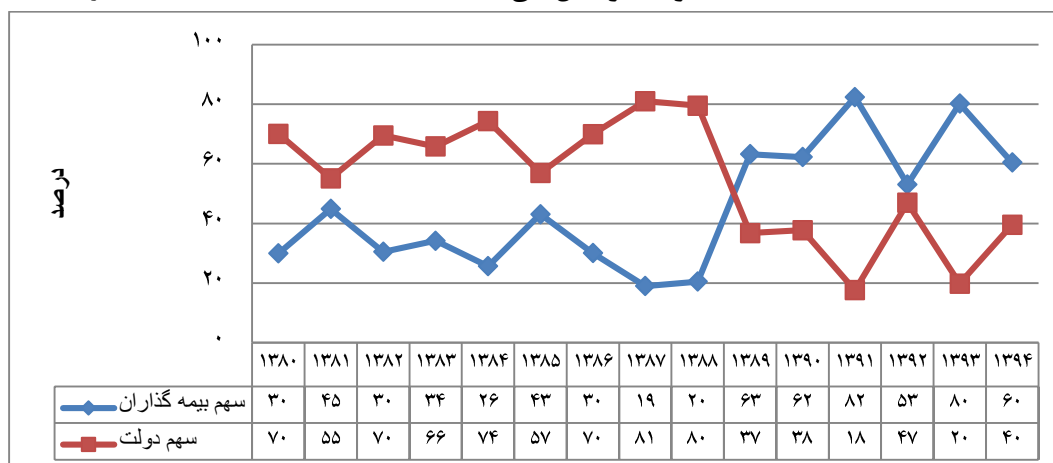
در نمودار ۱ وضعیت روند سهم دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ ملاحظه می‌شود. بعد از سال ۱۳۸۹ سهم اعتبارات تخصیصی دولت در کل دریافتی‌های صندوق

۱. در برخی از سال‌های گذشته، دولت معمولاً سهم خود را از حق بیمه کشاورزان به‌طور کامل و به‌موقع به صندوق بیمه کشاورزی پرداخت نکرده است.

بیمه کشاورزی ایران به کمتر از سهم بیمه‌گذاران تقلیل پیدا کرده است.

نمودار ۱. روند تغییرات سهم حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران و اعتبارات تخصیصی

دولت در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (درصد)

مأخذ: محاسبات تحقیق.

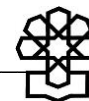
۲-۵. پرداختی‌های صندوق بیمه کشاورزی

به‌طور کلی همانند تمامی شرکت‌های بیمه، هزینه‌های سالیانه صندوق بیمه کشاورزی ایران را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

الف) غرامت: که مقدار آن متغیر بوده و تابع حجم خسارت‌های وارده به فعالیت‌های کشاورزی بیمه‌گذاران خواهد بود. در سال‌هایی که خطرات بیشتری روی داده و حجم گسترده‌تری از واحدهای کشاورزی بیمه شده را متأثر ساخته است، میزان غرامت پرداختی نیز بیشتر خواهد بود. میزان غرامت پرداختی در یک منطقه یا کشور، رابطه مستقیمی با تنوع و تحقق ریسک‌ها و خطرات در آن منطقه دارد. سهم غرامت پرداختی توسط صندوق بیمه کشاورزی در کل پرداختی‌ها، در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ به‌طور متوسط ۷۷ درصد بوده است.

ب) مخارج اجرایی بیمه: مهمترین عامل مؤثر بر میزان مخارج اداری و اجرایی بیمه، تعداد پرسنل، اماکن اداری، سطح پوشش بیمه و خدمات مربوطه (کنترل بیمه‌گذاران، ارزیابی خسارات سالیانه و...) خواهد بود. در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۴، حدود ۲۳ درصد پرداختی‌های صندوق بیمه کشاورزی ایران مربوط به مخارج اجرایی و اداری آن بوده است.

وجود ریسک‌های متعدد در بخش کشاورزی ایران باعث شده است که میزان غرامت‌های پرداختی سالیانه، بسیار بالا باشد. جدول ۳ بیانگر وضعیت پرداختی‌ها (مخارج) صندوق بیمه کشاورزی کشور است. بررسی به‌عمل آمده در مورد مخارج صندوق بیمه کشاورزی ایران نشان داده است که در سال‌های

۱۳۸۰-۱۳۹۴، میزان غرامت پرداختی تا سال ۱۳۹۰ از روند صعودی برخوردار بوده است (میانگین سالیانه: ۵۴۲۵ میلیارد ریال). روند تغییرات مخارج اجرایی صندوق بیمه کشاورزی در دوره مزبور نیز تا سال ۱۳۹۲ به صورت افزایشی بوده است (میانگین سالیانه: ۱۶۶۶ میلیارد ریال). میانگین سالیانه مخارج اجرایی صندوق حدود ۲۳ درصد کل مخارج سالیانه صندوق بیمه کشاورزی کشور محاسبه شده است.

جدول ۳. وضعیت پرداختی‌ها (مخارج) صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴

(میلیارد ریال - درصد)

مجموع پرداختی‌ها	غرامت پرداختی		مخارج اجرایی		سال
	سهم	مقدار	سهم	مقدار	
۳۲۵	۹۱	۲۹۷	۹	۲۸	۱۳۸۰
۵۶۳	۹۴	۵۲۸	۶	۳۵	۱۳۸۱
۱۰۳۶	۹۵	۹۸۷	۵	۴۹	۱۳۸۲
۱۸۱۶	۹۸	۱۷۷۲	۲	۴۴	۱۳۸۳
۲۷۶۲	۹۸	۲۷۱۶	۲	۴۶	۱۳۸۴
۳۹۰۳	۷۷	۲۹۹۹	۲۳	۹۰۴	۱۳۸۵
۵۸۳۷	۷۱	۴۱۵۹	۲۹	۱۶۷۸	۱۳۸۶
۵۳۳۰	۷۲	۳۸۴۵	۲۸	۱۴۸۵	۱۳۸۷
۶۸۲۲	۷۴	۵۰۲۵	۲۶	۱۷۹۷	۱۳۸۸
۹۶۱۶	۸۰	۷۷۳۱	۲۰	۱۸۸۵	۱۳۸۹
۱۴۲۱۲	۸۵	۱۲۰۲۷	۱۵	۲۱۸۵	۱۳۹۰
۱۳۹۶۳	۷۲	۱۰۰۳۶	۲۸	۳۹۲۷	۱۳۹۱
۱۵۸۰۴	۶۲	۹۷۵۳	۳۸	۶۰۵۱	۱۳۹۲
۱۰۰۹۷	۸۳	۸۳۵۵	۱۷	۱۷۴۲	۱۳۹۳
۱۴۲۷۷	۷۸	۱۱۱۴۶	۲۲	۳۱۳۱	۱۳۹۴
۷۰۹۱	۷۷	۵۴۲۵	۲۳	۱۶۶۶	میانگین

مآخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

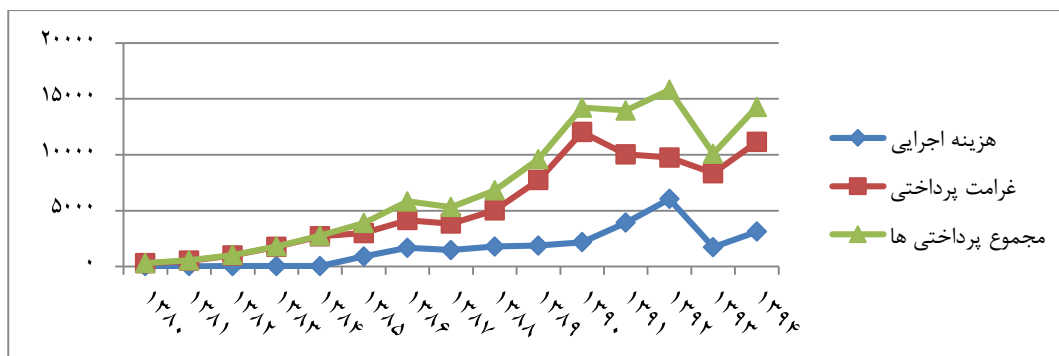
۲. محاسبات تحقیق.

در نمودار ۲ روند مقدار مخارج اجرایی، غرامت و مجموع پرداختی‌ها توسط صندوق بیمه کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان داده شده است.

نمودار ۲. مقدار مخارج اجرایی، غرامت و مجموع پرداختی‌ها توسط صندوق بیمه کشاورزی در سال‌های

(میلیارد ریال)

۱۳۸۰-۱۳۹۴

مأخذ: محاسبات تحقیق.

لازم به یادآوری است که در مواد (۳۲) تا (۳۵) اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی ایران، هم منابع درآمدی (مالی) و هم هزینه‌های آن به‌صراحت تعریف شده‌اند.

* منابع مالی (در اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی)

ماده (۳۲) - حق بیمه عبارت از وجوهی است که از بیمه‌گذاران وصول خواهد شد.

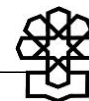
تبصره - به پیشنهاد مجمع عمومی قسمتی از حق بیمه بیمه‌گذاران از طریق دولت تأمین و همه‌ساله در لایحه بودجه منظور خواهد شد.

ماده (۳۳) - در صورتی که در هر سال مالی شدت حوادث موجب خسارات بیش از موارد پیش‌بینی شده برای عملیات زیر پوشش بیمه گردد و صندوق قادر به پرداخت گرامت آن نباشد، کسری آن به پیشنهاد مجمع عمومی پس از تصویب هیئت وزیران از محل اعتبار ردیف بودجه که در اختیار دولت می‌باشد، قابل پرداخت خواهد بود.

* هزینه‌ها (در اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی)

ماده (۳۴) - هیئت مدیره بانک [کشاورزی] با توجه به حجم عملیات سالیانه صندوق جهت جبران هزینه‌های انجام شده حداکثر تا ۴ درصد از منابع دریافتی حق بیمه را هر ساله به مجمع عمومی پیشنهاد و پس از تصویب مجمع عمومی، صندوق نسبت به پرداخت آن در قالب بودجه تنظیمی اقدام می‌نماید.

ماده (۳۵) - در صورتی که با اعلام هیئت مدیره بانک در مواردی خدمات و وسایل مورد نیاز صندوق از نظر کمی و کیفی خارج از عرف معمول در بانک بوده و یا با توجه به هزینه پیش‌بینی شده (ماده (۳۴)) و یا مقررات اجرایی امکان انجام آن نباشد، با تصویب مجمع عمومی هزینه وسایل و خدمات مذکور به بانک پرداخت می‌شود. مبنای برآورد هزینه این خدمات و وسایل در هر مورد آیین‌نامه‌های مورد عمل بانک می‌باشد. بررسی تطبیقی مخارج و دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی در استان‌های مختلف می‌تواند به تبیین دقیق عملکرد بیمه کشاورزی در سراسر کشور کمک نماید. در همین راستا در جدول ۴ وضعیت دریافتی‌ها (شامل حق بیمه دریافتی از کشاورزان و یارانه مصوب حق بیمه کشاورزی) صندوق بیمه

کشاورزی ایران به تفکیک استانی برای سال ۱۳۹۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال ۱۳۹۴ به تفکیک استانی (میلیارد ریال - درصد)

ردیف	استان	کل حق بیمه دریافتی	حق بیمه دریافتی از کشاورزان بیمه‌گذار		یارانه حق بیمه کشاورزی (مصوب دولتی)	
			میزان	سهم	میزان	سهم
۱	آذربایجان شرقی	۱۲۳۰	۲۳۰	۱۹	۱۰۰۰	۸۱
۲	آذربایجان غربی	۷۴۱	۱۳۳	۱۸	۶۰۷	۸۲
۳	اردبیل	۴۷۹	۱۱۰	۲۳	۳۶۹	۷۷
۴	اصفهان	۶۷۶	۱۶۶	۲۵	۵۱۰	۷۵
۵	ایلام	۵۲	۱۱	۲۱	۴۱	۷۹
۶	بوشهر	۳۳۵	۸۵	۲۵	۲۵۰	۷۵
۷	تهران	۷۴۲	۲۶۶	۳۶	۴۷۶	۶۴
۸	چهارمحال و بختیاری	۲۷۹	۶۴	۲۳	۲۱۶	۷۷
۹	خراسان جنوبی	۱۶۶	۴۶	۲۷	۱۲۱	۷۳
۱۰	خراسان	۵۸۸	۱۷۳	۲۹	۴۱۵	۷۱
۱۱	خراسان شمالی	۸۶	۲۱	۲۵	۶۵	۷۵
۱۲	خوزستان	۱۷۸۵	۳۱۸	۱۸	۱۴۶۷	۸۲
۱۳	زنجان	۲۲۵	۵۷	۲۵	۱۶۸	۷۵
۱۴	سمنان	۱۶۸	۵۶	۳۳	۱۱۳	۶۷
۱۵	سیستان و بلوچستان	۳۳۰	۴۹	۱۵	۲۸۱	۸۵
۱۶	فارس	۹۴۶	۱۷۴	۱۸	۷۷۳	۸۲
۱۷	قزوین	۴۱۸	۹۸	۲۳	۳۲۱	۷۷
۱۸	قم	۸۴	۲۱	۲۵	۶۳	۷۵
۱۹	کردستان	۴۱۳	۱۱۰	۲۷	۳۰۲	۷۳
۲۰	کرمان	۱۱۶۰	۲۷۹	۲۴	۸۸۰	۷۶
۲۱	کرمانشاه	۸۹	۲۳	۲۶	۶۶	۷۴
۲۲	کهگیلویه و بویراحمد	۲۵۶	۴۶	۱۸	۲۱۰	۸۲
۲۳	گلستان	۱۷۷	۵۵	۳۱	۱۲۲	۶۹
۲۴	گیلان	۶۰۱	۱۵۹	۲۷	۴۴۱	۷۳
۲۵	لرستان	۶۷	۱۵	۲۳	۵۲	۷۷
۲۶	مازندران	۴۵۹	۱۴۹	۳۳	۳۰۹	۶۷
۲۷	مرکزی	۹۹	۲۲	۲۲	۷۸	۷۸
۲۸	هرمزگان	۱۶۰	۳۰	۱۹	۱۳۰	۸۱
۲۹	همدان	۶۵	۲۱	۳۳	۴۴	۶۷
۳۰	یزد	۳۹۱	۷۲	۱۸	۳۱۹	۸۲
۳۱	البرز	۱۰۸	۵۶	۵۲	۵۲	۴۸
۳۲	جنوب کرمان	۲۴۰	۳۶	۱۵	۲۰۵	۸۵
	مجموع	۱۳۶۱۵	۳۱۵۱	۲۳	۱۰۴۶۵	۷۷

مآخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

۲. محاسبات تحقیق.

۳-۵. عوامل مؤثر بر تقاضای خدمات بیمه کشاورزی

همان‌گونه که قبلاً توضیح داده شد، یک طرف بازار بیمه کشاورزی، متقاضیان بالقوه و بالفعل خدمات بیمه‌ای یعنی کشاورزان هستند. رفتار کشاورزان در تقاضای خدمات بیمه، همانند دیگر متقاضیان کالاها و خدمات، تابع قانون تقاضا و عوامل مؤثر بر مقدار تقاضا خواهد بود. مهمترین عواملی که در میزان تقاضای کشاورزان برای خدمات بیمه‌ای (بیمه کردن محصولات خود) مؤثر هستند، عبارتند از:

۱. **حق بیمه:** هر قدر حق بیمه خدمات، بیشتر باشد، میزان تقاضای خدمات بیمه‌ای نیز کمتر خواهد بود (کاهش تمایل به بیمه کردن محصولات در مقابل خطرات).

۲. **درآمد کشاورزان:** رابطه مستقیم میان میزان درآمد کشاورزان با تقاضای آنها برای خدمات بیمه‌ای وجود دارد.

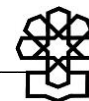
۳. **اندازه واحد کشاورزی:** مطالعات متعدد حاکی از وجود رابطه مستقیم میان اندازه واحد کشاورزی و میزان تمایل و تقاضای کشاورزان برای دریافت خدمات بیمه‌ای است. به همین خاطر کشاورزان کوچک (که تحقق ریسک‌ها برای آنان تبعات سنگین‌تری خواهد داشت) بدون حمایت یارانه‌ای دولت در پرداخت بخشی از حق بیمه، تمایلی برای بیمه کردن محصولات خود ندارند.

براساس مطالعات انجام شده، به‌طور کلی عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان ایران برای بیمه کردن فعالیت‌های خود عبارتند از: سطح سواد، سابقه خطر، میزان بدهی به مؤسسات اعتباری و بانک‌ها، نوسانات میزان محصول تولیدی، حق بیمه، سطح تکنولوژی، سطح زیرکشت، سن کشاورز، نوع کشاورزی، مالکیت زمین، سابقه فعالیت کشاورز، آگاهی از منافع بیمه، درآمد سالیانه، نگرش نسبت به بیمه، منزلت اجتماعی، مشاغل جانبی، میزان پس‌انداز، یارانه بیمه، درجه ریسک‌گریزی و نسبت غرامت پرداختی.

۴-۵. عوامل مؤثر بر سودآوری صندوق بیمه کشاورزی

از آنجا که سودآوری یک فعالیت، تابع سطح دریافتی‌ها و پرداختی‌های آن فعالیت خواهد بود، لذا هر عاملی که باعث افزایش دریافتی‌ها (حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران + اعتبارات تخصیصی دولت) و کاهش پرداختی‌ها (غرامت و مخارج اجرایی) صندوق بیمه کشاورزی گردد، مستقیماً میزان سودآوری آنان را تحت تأثیر قرار خواهد داد. سودآوری صندوق بیمه کشاورزی، ضامن پایداری و توسعه خدمات بیمه کشاورزی در بلندمدت خواهد بود.

با توجه به اینکه صندوق بیمه کشاورزی در ایران، یک ارگان دولتی بوده و بر مبنای اساسنامه آن (قسمت «و»: تقسیم سود و وضع ذخایر و اندوخته‌ها) ساختار و عملکرد آن بر مبنای دستیابی به سودآوری تعریف شده است، لذا می‌توان براساس چنین شاخصی به ارزیابی آن پرداخت. در جدول ۵ وضعیت سودآوری (زیان‌دهی) صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ براساس اعتبارات تخصیص‌یافته توسط دولت (نه اعتبارات مصوب) نشان داده شده است. در دوره مزبور به‌استثنای سال‌های ۱۳۸۶، ۱۳۸۷ و ۱۳۹۴،

صندوق بیمه کشاورزی ایران با زیان خالص مواجه بوده است و کسری درآمدهای آن توسط بانک کشاورزی و به‌عنوان بدهی دولت به بانک کشاورزی تأمین شده است (جدول ۵ و نمودار ۳).

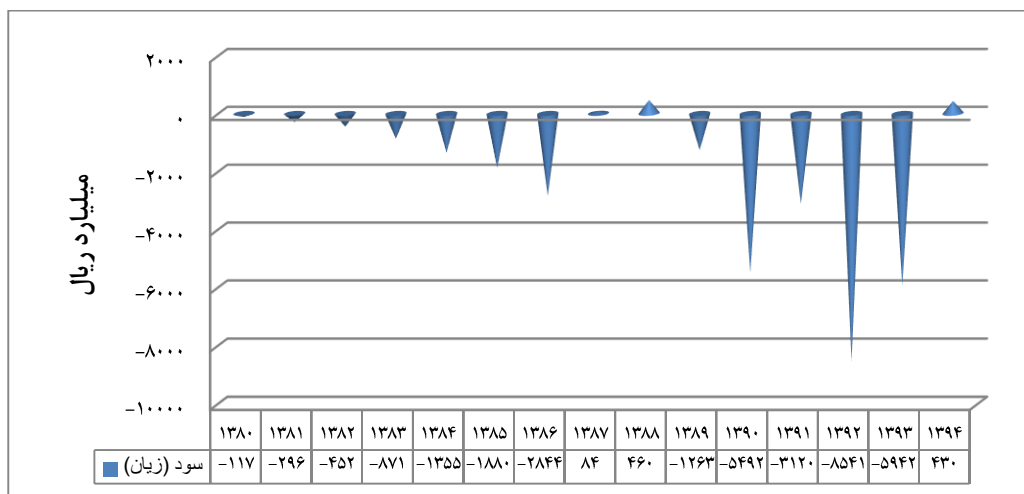
جدول ۵. وضعیت سودآوری صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

سال	کل دریافتی‌ها (حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران + اعتبارات تخصیصی دولت)	کل مخارج (گرامت + هزینه‌های اجرایی)	سود (زیان)
۱۳۸۰	۲۰۸	۳۲۵	-۱۱۷
۱۳۸۱	۲۶۷	۵۶۳	-۲۹۶
۱۳۸۲	۵۸۴	۱۰۳۶	-۴۵۲
۱۳۸۳	۹۴۵	۱۸۱۶	-۸۷۱
۱۳۸۴	۱۴۰۷	۲۷۶۲	-۱۳۵۵
۱۳۸۵	۲۰۲۳	۳۹۰۳	-۱۸۸۰
۱۳۸۶	۲۹۹۳	۵۸۳۷	-۲۸۴۴
۱۳۸۷	۵۴۱۴	۵۳۳۰	۸۴
۱۳۸۸	۷۲۸۲	۶۸۲۲	۴۶۰
۱۳۸۹	۸۳۵۳	۹۶۱۶	-۱۲۶۳
۱۳۹۰	۸۷۲۰	۱۴۲۱۲	-۵۴۹۲
۱۳۹۱	۱۰۸۴۳	۱۳۹۶۳	-۳۱۲۰
۱۳۹۲	۷۲۶۳	۱۵۸۰۴	-۸۵۴۱
۱۳۹۳	۴۱۵۵	۱۰۰۹۷	-۵۹۴۲
۱۳۹۴	۱۴۷۰۷	۱۴۲۷۷	۴۲۰
مجموع	۷۵۱۶۴	۱۰۶۳۶۳	-۳۱۱۹۹

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

همان‌گونه که در جدول مزبور مشاهده می‌شود، صندوق بیمه کشاورزی ایران به‌دلیل یارانه‌ای بودن حق بیمه، تقریباً همواره زیان‌ده بوده و بدون پرداخت کمک‌های دولتی، امکان تداوم فعالیت آن وجود ندارد. عدم انجام کامل تعهدات پرداخت یارانه حق بیمه توسط دولت در سالیان اخیر، باعث بروز کسری منابع در صندوق بیمه کشاورزی گردیده است. بانک کشاورزی، این کسری منابع را پرداخت و به‌عنوان خالص مطالبات خود از صندوق بیمه کشاورزی لحاظ کرده است (بدهی دولت به بانک کشاورزی). در نمودار ۳ وضعیت سودآوری (زیان‌دهی) صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان داده شده است. در بسیاری از سال‌های مورد مطالعه، صندوق بیمه کشاورزی، زیان‌ده بوده است و مجموع زیان آن در دوره زمانی مزبور، حدود ۳۱۱۹۹ میلیارد ریال گزارش شده است.

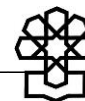
نمودار ۳. روند سودآوری (زبان دهی) صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴

مأخذ: محاسبات تحقیق.

۵-۵. وضعیت تخصیص اعتبارات مصوب دولتی

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول ۶، از ابتدای سال ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۹۵، از مبلغ ۶۷۹۱۰ میلیارد ریال اعتبارات مصوب مندرج در قوانین بودجه سنواتی کل کشور و مصوبات هیئت محترم وزیران، صرفاً ۱۸۴۴۳ میلیارد ریال آن به حساب‌های صندوق بیمه کشاورزی واریز گردیده (۲۷ درصد) و مابقی آن (بالغ از ۷۳ درصد) عملاً واریز نگردیده است (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، الف- ۱۳۹۵).

جدول ۶. اعتبارات مصوب و مبالغ واریزی صندوق بیمه کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۵

(میلیارد ریال)

سال	شرح	اعتبار مصوب	اعتبار واریزی (تخصیص یافته)	تاریخ	مانده اعتبارات تخصیص نیافته
۱۳۸۴	قوانین بودجه سنواتی	۱۰۳۴	۱۰۳۴	از خردادماه تا اسفندماه ۱۳۸۴	—
۱۳۸۵	از محل بند «ج» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۳۸۵/۷/۲۶	—
۱۳۸۶	از محل بند «ج» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه از اعتبارات ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۳۸۶/۹/۱۱	—
۱۳۸۷	مصوب شماره ۱۱۶۳۱/ت/۱۰۸ ن مورخ ۱۳۸۷/۲/۱، نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور	۲۳۰۰	۴۳۰۰	مهر و آبان‌ماه ۱۳۸۷	—
	به استناد موافقتنامه (اصلی) شماره ۶۶۵۲۲/۳۱ مورخ ۱۳۸۷/۷/۲۳ معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهوری و مصوبه ۸۷۳۳۸/ت/۴۰۶۱۰ ن مورخ ۱۳۸۷/۵/۳۱ تصمییم نمایندگان ویژه رئیس‌جمهوری	۲۰۰۰			
۱۳۸۸	از محل منابع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی	۳۳۸۷	۵۷۰۹	آبان، آذر و دی‌ماه ۱۳۸۸	—
	از محل منابع موضوع ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان بحران کشور	۲۳۲۲			
۱۳۸۹	از محل منابع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی	۳۸۰۰	۱۰۰۰	۱۳۸۹/۱۲/۲۸	۲۸۰۰
	از محل منابع موضوع ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان بحران کشور	۲۶۱۷	—	—	۲۶۱۷
۱۳۹۰	مصوبه شماره ۲۵۸۴۶۶/ت/۴۷۴۵۹ هـ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۸ هیئت وزیران	۵۰۰۰	—	—	۵۰۰۰
	بند «۸» مصوبه ۱۷۴۵۶۶/ت/۴۷۴۵۹ هیئت وزیران	۱۲۰۰	۹۰۰	۱۳۹۰/۱۰/۱۵	۳۰۰
۱۳۹۱	اصلاح جزء (۱) بند «۲۲» قانون بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور	۸۵۰۰	۵۰۰	۱۳۹۱/۱۲/۲۸	۸۰۰۰
۱۳۹۲	بند «۱۰۹» قانون بودجه سال ۱۳۹۲ کل کشور	۵۰۰۰	۲۰۰۰	۱۳۹۲/۱۲/۲۸	۳۰۰۰
۱۳۹۳	جدول ۹ ردیف ۵۴-۵۵۰۰۰۰ قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور	۱۵۰۰	—	—	۱۵۰۰
	جدول ۱۸ ردیف ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور	۱۲۵۰	—	—	۱۲۵۰
۱۳۹۴	جدول ۹ ردیف مترقیه - ۵۵۰۰۰۰ قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور	۱۵۰۰	—	—	۱۵۰۰
	تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور	۱۰۰۰۰	—	—	۱۰۰۰۰
۱۳۹۵	بند «هـ» تبصره «۱۳» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور	۱۳۵۰۰	—	—	۱۳۵۰۰
	جمع	۶۷۹۱۰	۱۸۴۴۳	—	۴۹۴۶۷

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، الف-۱۳۹۵.

۶. دولت و حق بیمه کشاورزی در ایران

۶-۱. حق بیمه کشاورزی

جزء ریسک (خسارات مورد انتظار) و جزء هزینه (هزینه‌های اجرایی و عملیاتی بیمه) به‌عنوان اجزای اصلی حق بیمه کشاورزی قلمداد می‌شوند. اگر در شرکت‌های بیمه بازرگانی، تنها منبع درآمدی آنها همان حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران می‌باشد، این موضوع در مورد بیمه‌های کشاورزی صادق نخواهد بود. به‌عنوان مثال در ایران حدود ۷۰ درصد حق بیمه کشاورزی توسط دولت پرداخت می‌شود و تنها حدود ۳۰ درصد آن را بیمه‌گذاران (کشاورزان) پرداخت می‌نمایند.

۶-۲. سهم دولت در یارانه‌های پرداختی به کشاورزی در ایران

براساس آخرین آمار موجود در ایران ۷۵ درصد هزینه‌های بیمه کشاورزی را دولت و مابقی (۲۵ درصد) آن برعهده کشاورزان است (انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، ۱۳۹۵). بررسی وضعیت اعتبارات مصوب، تخصیص‌یافته، حق بیمه پرداختی توسط کشاورزان و میزان غرامت پرداختی در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان می‌دهد (جدول ۷):

الف) از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ تفاوت محسوسی میان مقدار «اعتبارات مصوب» و «اعتبارات تخصیص‌یافته» سالیانه برای بیمه کشاورزی، وجود ندارد (تخصیص تقریباً ۱۰۰ درصد اعتبارات مصوب). اما از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ سهم اعتبارات تخصیصی از اعتبارات مصوب بین ۶ تا ۴۴ درصد بوده است (متوسط سهم اعتبارات تخصیصی در اعتبارات مصوب دوره: ۴۲ درصد).

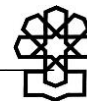
ب) تنها در سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۸۸ و ۱۳۹۴، میزان «اعتبارات مصوب»، بیشتر از غرامت پرداختی به کشاورزان بوده است (متوسط غرامت دوره: ۶۸ درصد).

ج) فقط در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ مقدار اعتبارات تخصیص‌یافته، بیش از میزان غرامت پرداخت شده بوده است (متوسط سهم اعتبارات تخصیصی در غرامت دوره: ۲۹ درصد).

د) از سال ۱۳۸۹ به بعد دولت بین ۶ تا ۴۴ درصد از اعتبارات مصوب را به بیمه کشاورزی تخصیص داده است. کسری مربوطه توسط بانک کشاورزی تأمین شده است.

ه) سهم حق بیمه پرداختی توسط کشاورزان در غرامت پرداخت شده در دوره مورد بررسی بین ۱۳ تا ۳۲ درصد بوده است (متوسط دوره: ۲۴ درصد).

و) با توجه به پایین بودن میزان غرامت نسبت به مجموع اعتبارات تخصیص‌یافته و حق بیمه دریافتی

از کشاورزان در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸، بانک کشاورزی (صندوق بیمه کشاورزی) نه تنها پرداختی بابت غرامت نداشته است، بلکه به ترتیب از سهم ۴۰ و ۴۵ درصد مازاد دریافتی برخوردار بوده است. در سایر سال‌ها وضعیت متفاوت بوده و بانک کشاورزی بین ۲۹ درصد تا ۷۲ درصد غرامت را از منابع خود پرداخت نموده است. به طور کلی در طول دوره مورد بررسی، بانک کشاورزی (صندوق بیمه کشاورزی) ۴۷ درصد غرامت را از منابع خود پرداخت کرده است که دیون دولت به بانک کشاورزی قلمداد می‌شود.

ز) در دوره مورد مطالعه (۱۳۸۳-۱۳۹۴)، سهم تعهد دولت در غرامت پرداختی (پس از کسر سهم حق بیمه دریافتی از کشاورزان)، بین ۶۷ درصد تا ۸۷ درصد غرامت‌ها بوده است (متوسط دوره: ۷۶ درصد). این درحالی است که متوسط اعتبارات تخصیص‌یافته دولتی، تنها ۲۹ درصد غرامت‌ها اعلام شده است (سهم دیون دولت به صندوق بیمه کشاورزی: ۴۷ درصد)!

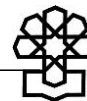
لازم به یادآوری است که در صورت احتساب کل مخارج صندوق بیمه کشاورزی (مجموع غرامت و مخارج اجرایی)، شرایط حاکم بر صندوق بیمه کشاورزی در ایران دقیق‌تر آشکار خواهد شد.

جدول ۷. سهم دولت و کشاورزان در مخارج غرامت پرداختی به کشاورزان در ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (میلیارد ریال - درصد)

سهم تعهد دولت در غرامت پرداختی (۱۲)=(۱۱)+(۶)	پرداختی توسط بانک کشاورزی		کسری دریافتی (۹)=(۱)-(۴)-(۷)	حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران		اعتبار تخصیص یافته			اعتبار مصوب		مقدار غرامت پرداختی (۱)	سال
	سهم در غرامت (۱۱)=(۱۰)/(۱)×۱۰۰	مقدار (۱۰)		سهم در غرامت (۸)=(۷)/(۱)×۱۰۰	مقدار (۷)	سهم در غرامت (۶)=(۴)/(۱)×۱۰۰	سهم از اعتبار مصوب (۵)=(۴)/(۲)×۱۰۰	مقدار (۴)	سهم در غرامت (۳)=(۲)/(۱)×۱۰۰	مقدار (۲)		
۷۹	۳۰	۹۰	۹۰	۲۱	۶۲	۴۹	۹۹	۱۴۵	۴۹	۱۴۶	۲۹۷	۱۳۸۰
۷۸	۵۰	۲۶۵	۲۶۵	۲۲	۱۱۸	۲۷	۹۷	۱۴۵	۲۸	۱۴۹	۵۲۸	۱۳۸۱
۸۲	۴۱	۴۰۳	۴۰۳	۱۸	۱۷۸	۴۱	۱۰۰	۴۰۶	۴۱	۴۰۶	۹۸۷	۱۳۸۲
۸۲	۴۷	۸۳۹	۸۳۹	۱۸	۳۱۹	۳۵	۹۸	۶۱۴	۳۵	۶۲۶	۱۷۷۲	۱۳۸۳
۸۷	۴۹	۱۳۲۷	۱۳۲۷	۱۳	۳۵۶	۳۸	۹۸	۱۰۳۳	۳۹	۱۰۵۱	۲۷۱۶	۱۳۸۴
۷۱	۳۳	۹۷۶	۹۷۶	۲۹	۸۷۲	۳۸	۱۰۰	۱۱۵۱	۳۸	۱۱۵۱	۲۹۹۹	۱۳۸۵
۷۹	۲۹	۱۱۸۶	۱۱۸۶	۲۱	۸۹۳	۵۰	۹۹	۲۰۸۰	۵۰	۲۱۰۰	۴۱۵۹	۱۳۸۶
۷۳	-۴۰	-۱۵۵۲	-۱۵۵۲	۲۷	۱۰۲۴	۱۱۴	۱۰۰	۴۳۷۳	۱۱۴	۴۳۹۰	۳۸۴۵	۱۳۸۷
۷۰	-۴۵	-۲۲۴۴	-۲۲۴۴	۳۰	۱۴۹۰	۱۱۵	۱۰۰	۵۷۷۹	۱۱۵	۵۷۹۲	۵۰۲۵	۱۳۸۸
۷۶	۶۲	۴۸۰۰	۴۸۰۰	۲۴	۱۸۵۳	۱۴	۱۷	۱۰۷۸	۸۴	۶۵۰۰	۷۷۳۱	۱۳۸۹
۸۲	۷۱	۸۵۹۵	۸۵۹۵	۱۸	۲۱۳۷	۱۱	۲۰	۱۲۹۵	۵۵	۶۵۸۳	۱۲۰۲۷	۱۳۹۰
۷۷	۷۲	۷۱۹۳	۷۱۹۳	۲۳	۲۳۴۳	۵	۶	۵۰۰	۸۵	۸۵۰۰	۱۰۰۳۶	۱۳۹۱
۷۷	۵۶	۵۴۹۰	۵۴۹۰	۲۳	۲۲۶۳	۲۱	۴۰	۲۰۰۰	۵۱	۵۰۰۰	۹۷۵۳	۱۳۹۲
۶۸	۶۰	۵۰۴۶	۵۰۴۶	۳۲	۲۶۵۵	۸	۴۴	۶۵۴	۱۸	۱۵۰۰	۸۳۵۵	۱۳۹۳
۷۱	۵۲	۵۸۳۹	۵۸۳۹	۲۹	۳۲۰۷	۱۹	۱۸	۲۱۰۰	۱۰۳	۱۱۵۰۰	۱۱۱۴۶	۱۳۹۴
۷۶	۴۷	۳۸۲۵۳	۳۸۲۵۳	۲۴	۱۹۷۷۰	۲۹	۴۲	۲۳۳۵۳	۶۸	۵۵۳۹۴	۸۱۳۷۶	جمع دوره

مآخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

۲. محاسبات تحقیق.

۷. واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی در ایران

۷-۱. تب خصوصی سازی خدمات دولتی در ایران

دیرزمانی است که کشور ایران در راستای اجرای سیاست‌های تعدیل ساختاری صندوق بین‌المللی پول (IMF) برنامه خصوصی سازی فعالیت‌های اقتصادی دولتی و واگذاری آنها را به بخش غیردولتی برنامه‌ریزی و کم‌وبیش عملیاتی کرده است. بررسی تجارب خصوصی سازی در کشورهای مختلف دنیا نشان داده است: الف) به دلیل فقدان بسترهای اقتصادی و غیراقتصادی برای خصوصی سازی در کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته، دستیابی به اهداف مورد نظر نه تنها محقق نشده است، بلکه در پاره‌ای از موارد، موجب ایجاد چالش‌های جدید در آن کشورها نیز شده است (مانند افزایش فقر و بدتر شدن توزیع درآمد).

ب) اگر خصوصی سازی فعالیت‌های اقتصادی دولت و واگذاری آن فعالیت‌ها به بخش غیردولتی، قابل دفاع و نتیجه بخش باشد، «خصوصی سازی خدمات حمایتی» که دولت، متولی آنهاست، الزاماً قابل دفاع و نتیجه بخش نخواهد بود. چراکه:

اولاً، ضعف دولت در ارائه خدمات مربوطه (به هر دلیل یا دلایلی) نمی‌تواند الزاماً به علت «دولتی بودن» آن فعالیت‌ها باشد.

ثانیاً، دلیل و اطمینانی وجود ندارد که بخش غیردولتی در آینده، آن خدمات را در بستر «مکانیسم بازار آزاد و نظام قیمت‌ها» برای جامعه، به شکل بهتری ارائه خواهد داد. به عنوان دو مثال ملموس می‌توان بهداشت و درمان خصوصی و آموزش خصوصی را در ایران ذکر کرد؛ دو خطای بزرگی که خوشبختانه و به درستی در دولت یازدهم، تب حاکمیت بهداشت و درمان خصوصی در جامعه با تقویت بهداشت و درمان دولتی تحت الشعاع قرار گرفته است و البته، شوربختانه برای اصلاح آموزش خصوصی و حذف آثار زیانبار بلندمدت آن بر منافع ملی نسل حاضر و آینده تاکنون هیچ‌گونه چاره اساسی و کارآمدی اندیشیده نشده است!^۱

نکته مهمی که باید بدان توجه داشت این است که بین «واگذاری کامل تصدی‌گری دولتی یک فعالیت به بخش غیردولتی» (مانند کشت و صنعت‌های کشاورزی) و «دادن مجوز فعالیت به بخش غیردولتی در کنار فعالیت بخش دولتی» (مانند موضوع تجارت خارجی) یا رفع انحصار دولتی (مانند موضوع آموزش و بانکداری) تفاوت زیادی وجود دارد. بنابراین خصوصی سازی، عملاً دو وجه متفاوت دارد و «دادن مجوز فعالیت به بخش غیردولتی در موازات با بخش دولتی» و «کنار کشیدن کامل بخش دولتی از یک فعالیت»، دو موضوع قابل

۱. بند «۲» از اصل سوم قانون اساسی: آموزش و پرورش و تربیت بدنی **رایگان** برای همه، در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی. اصل سی‌ام قانون اساسی: دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش **رایگان** را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور به‌طور رایگان گسترش دهد.

تفکیک بوده و در عمل نتایج بسیار متفاوتی می‌توانند برای جامعه به بار آورند.

موفقیت در «خصوصی‌سازی خدمات دولتی» و دستیابی به اهداف مورد نظر، سه الزام دارد:

۱. اجرای دقیق و هدفدار واگذاری فعالیت،

۲. پایش و ارزیابی مداوم آن توسط نهادهای ناظر دولتی و غیردولتی،

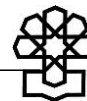
۳. حفظ فعالیت بخش دولتی به موازات فعالیت بخش غیردولتی به‌عنوان رقیب.

در ایران در مورد بسیاری از خصوصی‌سازی‌ها، تقریباً هر سه الزام مورد توجه قرار نگرفته است. به همین خاطر، نتایج مورد نظر در امر خصوصی‌سازی فعالیت‌های اقتصادی حاصل نشده است. در این میان، تنها به الزام سوم (آن هم نه به‌صورت کارآمد) توجه شده است و در این زمینه، در بسیاری از موارد یا به‌جای تقویت و کارآمدسازی فعالیت دولتی مربوطه، نسبت به سرکوب و تضعیف فعالیت غیردولتی مربوطه اقدام شده است (مانند سیستم بانکی کشور) و یا اینکه به‌طور کلی فعالیت دولتی مرتبط به حاشیه رانده شده است (مانند نظام بهداشت و درمان دولتی کشور در اواخر دهه ۱۳۸۰ و دو سال آغازین دهه ۱۳۹۰).

حال این پرسش طرح خواهد شد که «خصوصی‌سازی بیمه کشاورزی» با برداشت ناقصی که در ایران از خصوصی‌سازی و واگذاری فعالیت‌های خدماتی دولتی وجود دارد، می‌تواند چه نتایج و پیامدهای مثبت و منفی (مفید و مخربی) برای بخش کشاورزی به‌همراه داشته باشد؟ در ایران تجربه نشان داده است که به‌دلیل عدم توجه به الزامات سه‌گانه مزبور، خصوصی‌سازی خدمات دولتی، صرفاً باعث کاهش بار هزینه‌ای بر بودجه دولتی شده و افزایش رفاه تولیدکنندگان با تحمیل هزینه‌های گزاف بر مصرف‌کنندگان (کاهش رفاه مصرف‌کننده) تحقق یافته است. به همین خاطر، قانونگذاران کشور به بهانه کاهش بار مالی بر بودجه دولتی نباید به دولت اجازه بدهند که وظایف حمایتی خود از جمله بیمه کشاورزی را با هزینه مردم به بخش غیردولتی واگذار کرده و شانه از زیر بار مسئولیت‌های مربوطه خالی نماید.

۲-۷. ورود بیمه‌های خصوصی به بخش کشاورزی در ایران

به دلایل عمده یعنی عدم سودآوری بلندمدت و پایدار در قیاس با انواع بیمه‌های بازرگانی و مشکلات مربوط به بیمه‌گری، شناسایی و سنجش احتمال تحقق خطر در بخش کشاورزی، در سراسر دنیا مؤسسات بزرگ بیمه‌های بازرگانی تمایل چندانی برای ورود به فعالیت بیمه‌گری در بخش کشاورزی ندارند. این دو موضوع در مورد ایران نیز صادق است. فقدان بازار بیمه اتکایی برای تأمین مالی مازاد سهم نگهداری بیمه‌گر جهت بیمه کردن ریسک‌های کشاورزی در شرکت‌های بازرگانی را باید به‌عنوان مانع جدی سوم در ایران در نظر گرفت. تعدد، تنوع، تجمع و پراکندگی ریسک‌های موجود در کشاورزی، موضوعات آشکاری هستند. تواتر

همراه با شدت در خسارات، ناممکن بودن سنجش کمیت‌های ریسک به‌همراه وجود ریسک‌های اخلاقی را باید مهمترین ویژگی‌های بیمه‌های کشاورزی دانست. به همین خاطر شاید بتوان اذعان داشت که بخش کشاورزی ایران با این ویژگی‌ها به‌صورت کلان قابلیت بیمه‌پذیری نداشته باشد. به‌نظر می‌رسد که اختصاص سالیانه بخشی از درآمدهای دولت برای جبران خسارات وارده به کشاورزی، کمک مؤثری به توسعه کشاورزی (به‌عنوان یکی از اهداف توسعه بیمه در کشاورزی) نمی‌کند و صرفاً به تداوم شکننده بیمه در کشاورزی و استمرار شرایط خطر در بخش کشاورزی در آینده منجر خواهد شد. از این‌رو، مقابله با ریسک‌های کشاورزی در ایران و ایجاد شرایط لازم برای حضور بیمه‌گرهای خصوصی در آن در کنار حضور متناسب بخش دولتی، نیازمند دو گام متوالی خواهد بود: (ایثاری، ۱۳۸۰)

گام نخست - تقسیم و توزیع ریسک‌های موجود در کشاورزی به کوچک‌ترین اجزا از طریق اختصاص بخشی از بودجه حمایت از بیمه کشاورزی به شناسایی، حذف و یا کاهش احتمال تحقق خطرات.
گام دوم - به‌کارگیری روش‌های جبران متناسب برای ریسک‌های رسوبی باقی مانده از گام نخست. این ریسک‌ها را براساس میزان تواتر و شدت می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد و نسبت به تعریف بیمه‌گر و مشوق‌های لازم و دیگر ملاحظات مربوطه اقدام نمود (جدول ۸).

جدول ۸. انواع ریسک‌ها در کشاورزی براساس میزان تواتر و شدت و بیمه‌گرهای پیشنهادی

مرتبط با هر کدام در ایران

نوع ریسک	بیمه‌گر پیشنهادی	مشوق‌ها	ملاحظات
تواتر و شدت زیاد	صندوق بیمه کشاورزی	-	برنامه‌ریزی جهت کاهش تواتر
تواتر زیاد و شدت کم	تعاونی‌های بیمه کشاورزی	حمایت صندوق بیمه کشاورزی	برنامه‌ریزی جهت کاهش تواتر
تواتر کم و شدت زیاد	مؤسسات بیمه کشاورزی	مشوق‌های مالی مانند حمایت‌های مالیاتی	زمان‌بندی برای کاهش مشوق‌های مالی
تواتر و شدت کم	تعاونی‌های بیمه کشاورزی	حمایت صندوق بیمه کشاورزی	-

مأخذ: ایثاری، ۱۳۸۰.

۳-۷. بیمه کشاورزی در ایران: بنگاه اقتصادی یا نهاد حمایتی؟

بررسی تجارب کشورهای مختلف نشان داده است که بیمه کشاورزی بدون حمایت دولت نمی‌تواند به‌عنوان یک بنگاه اقتصادی هم به ارائه خدمات بیمه‌ای در راستای توسعه کشاورزی پردازد و هم از سودآوری لازم برای بقا و توسعه خود در آینده برخوردار باشد. بنابراین، بیمه کشاورزی در ایران همانند تمامی کشورهای دنیا، نمی‌تواند براساس نظام بازار آزاد به‌صورت یک بنگاه اقتصادی سودآور (نظیر بیمه‌های فعال در صنعت و خدمات) به فعالیت

خود در بلندمدت ادامه بدهد. به همین خاطر باید بیمه کشاورزی را در ایران نیز به‌عنوان یک نهاد حمایتی، تعریف نموده که از کمک‌های سالیانه بخش دولتی برخوردار می‌باشد. بدیهی است که حمایت‌های به‌عمل آمده توسط دولت صرفاً نمی‌تواند به پرداخت بخشی از حق بیمه توسط دولت محدود شده و تقلیل پیدا کند. در این میان، تنوع بخشی به یارانه‌های دولتی به منظور جلوگیری از اخلال در بازار بیمه و امکان حضور شرکت‌های بیمه خصوصی از یکسو و هدفمند کردن یارانه‌های بیمه‌ای در راستای ارتقای مدیریت ریسک‌ها و مشارکت کارآمد و فعال کشاورزان بیمه‌گذار از دیگر سو از اهمیت خاصی برخوردار هستند.

۸. عملکرد بیمه کشاورزی در ایران

۸-۱. ضریب نفوذ بیمه کشاورزی

ضریب نفوذ بیمه^۱ در یک کشور، بیانگر درصد سهم صنعت بیمه از تولید ناخالص داخلی بوده و یک شاخص اقتصادی کمی (مقداری) قلمداد می‌شود. این شاخص که بیانگر درصد نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص یک کشور است، می‌تواند بیانگر ارتباط متناسب یا نامتناسب فعالیت صنعت بیمه با اقتصاد یک کشور باشد. همچنین در حوزه‌های بیمه‌های زندگی می‌توان آن را از یکسو به‌عنوان یکی از شاخص‌های رفاه اجتماعی قلمداد کرد و از دیگر سو، آن را نمادی برای رشد، پیشرفت و بالندگی بیمه در یک کشور دانست. رابطه محاسباتی ضریب نفوذ بیمه برای بخش کشاورزی به‌صورت ذیل خواهد بود:

$$IP = \frac{\text{جمع حق بیمه‌های صادره برای کشاورزی}}{\text{ارزش افزوده بخش کشاورزی}} \times 100$$

(ضریب نفوذ بیمه کشاورزی)

محاسبه ضریب نفوذ بیمه در بخش کشاورزی ایران در سال‌های آغازین دهه ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳، مقدار این ضریب روند کاهشی داشته است. کاهش ضریب نفوذ بیمه در بخش کشاورزی در سال‌های اخیر از یکسو به‌دلیل افزایش مقدار ارزش افزوده جاری کشاورزی کشور (عمدتاً به‌دلیل افزایش سطح قیمت‌ها) و از سوی دیگر به‌دلیل عدم تغییر حق بیمه‌های صادره برای این بخش در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ و کاهش آن در سال ۱۳۹۳ بوده است (جدول ۹). میانگین ضریب نفوذ بیمه در کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۳ حدود ۱/۱ درصد بوده است.

هر قدر مقدار این ضریب بالاتر باشد، به نوعی بیانگر میزان حمایت بیشتر از کشاورزی خواهد بود.

جدول ۹. میزان ضریب نفوذ بیمه در بخش کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۴

سال	ارزش افزوده جاری کشاورزی (میلیارد ریال) (۱)	مجموع حق بیمه‌های صادره کشاورزی (میلیارد ریال) (۲)	ضریب نفوذ بیمه (درصد) (۱۰۰)(۱)/(۲)
۱۳۹۰	۳۶۷۱۹۶	۶۳۳۸	۱/۷
۱۳۹۱	۵۵۸۴۷۴	۶۹۹۷	۱/۳
۱۳۹۲	۸۴۳۶۴۷	۶۹۳۹	۰/۸
۱۳۹۳	۱۰۰۹۱۴۱	۹۶۱۲	۱
میانگین سالیانه	۵۵۵۶۹۱	۵۹۷۷	۱/۱

مآخذ: ۱. آمار ارزش افزوده کشاورزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

۲. آمار بیمه‌های صادره کشاورزی: صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

۳. محاسبات تحقیق.

۲-۸. عملکرد بیمه کشاورزی

در جدول ۱۰ وضعیت عملکرد بیمه کشاورزی کشورمان به تفکیک زیربخش‌های کشاورزی برای سال‌های زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ و ۱۳۹۲-۱۳۹۳ نشان داده شده است. بررسی اطلاعات مندرج در جدول مزبور نشان می‌دهد:

الف) با وجود کاهش تعداد بیمه‌گذاران از ۲۰۱۲ هزار در سال ۱۳۹۱-۱۳۹۲ به ۱۵۲۶ هزار در سال ۱۳۹۲-۱۳۹۳، حق بیمه دریافتی افزایش پیدا کرده است.

ب) تناسبی میان حق بیمه دریافت شده و غرامت پرداختی در میان زیربخش‌ها وجود ندارد. این موضوع نشان می‌دهد که زیربخش‌های کشاورزی زراعت، باغبانی و طیور در معرض ریسک‌های بیشتری قرار داشته و لذا از یارانه حق بیمه بیشتری برخوردار هستند.

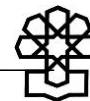
در جدول ۱۱ وضعیت عملکرد بیمه کشاورزی کشور به تفکیک زیربخش‌های کشاورزی برای سال‌های زراعی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ نیز نشان داده شده است.

جدول ۱۰. عملکرد بیمه کشاورزی به تفکیک زیربخش‌های کشاورزی در سال‌های زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ و ۱۳۹۲-۱۳۹۳

غرامت پرداختی (میلیارد ریال)		حق بیمه دریافتی سهم تولیدکننده (میلیارد ریال)		درصد تحقق نسبت به برنامه		میزان بیمه شده		تعداد بیمه‌گذار (هزار نفر)		سطح برنامه		مورد بیمه
										۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	
۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۲-۱۳۹۱	
۲۳۲۹	۳۰۷۶	۸۰۰	۸۸۶	۶۹	۹۸	۳/۸	۵/۸	۷۳۷	۱۱۴۸	۵/۸	۵/۸	زراعت (میلیون هکتار)
۴۳۸۸	۲۵۱۴	۹۵۱	۷۵۷	۹۹	۱۰۸	۰/۵۸۴	۰/۵۰۹	۶۰۳	۶۰۸	۰/۴۷۳	۰/۴۷۳	باغ (میلیون هکتار)
۷۶۷	۷۵۵	۳۳۹	۳۱۶	۵۴	۶۵	۸/۹	۱۳	۱۳۰	۱۹۸	۲۰	۲۰	دام (میلیون واحد دامی)
۱۳۷۶	۲۰۴۲	۶۹۲	۴۹۵	۱۱۰	۱۲۵	۹۷۶	۸۹۰	۵۳	۵۳	۷۱۰	۷۱۰	طیور (میلیون قطعه)
۲۲	۳۲	۷	۷	۱۱۴	۱۳۴	۴۵	۷۴	۰/۵	۱	۵۵	۵۵	آبزیان (میلیون مترمربع)
۱۵	۸	۵	۴	۶۸	۸۸	۱/۸	۳	۲/۸	۴	۳/۴	۳/۴	منابع طبیعی (میلیون هکتار)
۸۸۹۷	۸۴۲۶	۲۷۹۴	۲۴۶۵	-	-	-	-	۱۵۲۶	۲۰۱۲		-	جمع

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

* افزایش خسارت در سال زراعی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ عمدتاً از یکسو ناشی از سرمای شدید و گسترده بهاره و سیل و توفان در برخی مناطق و از دیگر سو به دلیل کاهش تعداد بیمه‌گذاران ناشی از تأخیر در ابلاغ برنامه‌ها و تعرفه مرتبط با تأخیر در تصویب اعتبار و همچنین تثبیت تعهدات بیمه‌گر می‌باشد.

جدول ۱۱. عملکرد بیمه کشاورزی به تفکیک زیربخش‌های کشاورزی در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴

مورد بیمه	سطح برنامه	تعداد بیمه‌گذار (نفر)	میزان بیمه‌شده	درصد تحقق نسبت به برنامه	حق بیمه دریافتی سهم تولیدکننده (میلیارد ریال)	غرامت پرداختی (میلیارد ریال)
زراعت (هزار هکتار)	۵۶۸۷۰۰۰	۶۱۷۵۷۱	۳۵۳۲۰۰۰	۶۲	۸۴۶	۳۴۳۹
باغ (هزار هکتار)	۵۰۳	۶۴۸۲۵۹	۵۷۵	۱۱۴	۱۲۵۹	۳۰۶۷
دام (میلیون واحد دامی)	۱۲	۱۳۹۳۴۰	۱۰	۸۳	۳۹۲	۹۷۱
طیور (میلیون قطعه)	۸۸۰	۴۱۷۳۷	۸۱۴	۹۲	۶۰۹	۳۸۶۸
آبزیان (میلیون مترمربع)	۷۵	۵۶۶	۶۴	۸۵	۱۷	۱۴
منابع طبیعی (میلیون هکتار)	۳/۶	۱۳۹۰	۲/۷	۷۵	۵	۰
جمع	-	۱۴۴۸۸۶۳	-	-	۳۱۲۸	۱۱۳۶۰

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

در جدول ۱۲ نسبت غرامت یا نسبت زیان (LR)^۱ هر کدام از زیربخش‌های کشاورزی در سال‌های زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ و ۱۳۹۲-۱۳۹۳ و ۱۳۹۳-۱۳۹۴ محاسبه شده است. ملاحظه می‌شود که نسبت زیان در تمامی زیربخش‌های کشاورزی، بیش از واحد (یک) بوده است. به‌عنوان مثال مقدار نسبت زیان در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴، در زیربخش‌های کشاورزی بین صفر تا ۶/۴ بوده است. یعنی میزان حق بیمه‌ای که سالیانه از کشاورزان دریافت می‌شود، کمتر از غرامتی است که آنها سالیانه بابت خسارات دریافت می‌کنند. نسبت زیان در بخش کشاورزی ایران، بیش از ۳ می‌باشد.

جدول ۱۲. نسبت زیان در زیربخش‌های کشاورزی ایران در سال‌های زراعی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ و ۱۳۹۲-۱۳۹۳ و ۱۳۹۳-۱۳۹۴

مورد بیمه	حق بیمه دریافتی سهم تولیدکننده (میلیارد ریال)			غرامت پرداختی (میلیارد ریال)			نسبت زیان (LR)		
	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۴-۱۳۹۳	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۴-۱۳۹۳	۱۳۹۲-۱۳۹۱	۱۳۹۳-۱۳۹۲	۱۳۹۴-۱۳۹۳
زراعت (میلیون هکتار)	۸۸۶	۸۰۰	۸۴۶	۳۰۷۶	۲۳۲۹	۳۴۳۹	۳/۵	۲/۹	۴/۱
باغ (میلیون هکتار)	۷۵۷	۹۵۱	۱۲۵۹	۲۵۱۴	۴۳۸۸	۳۰۶۷	۳/۳	۴/۶	۲/۴
دام (میلیون واحد دامی)	۳۱۶	۳۳۹	۳۹۲	۷۵۵	۷۶۷	۹۷۱	۲/۴	۲/۳	۲/۵
طیور (میلیون قطعه)	۴۹۵	۶۹۲	۶۰۹	۲۰۴۲	۱۳۷۶	۳۸۶۸	۴/۱	۲	۶/۴
آبزیان (میلیون مترمربع)	۷	۷	۱۷	۳۲	۲۲	۱۴	۴/۶	۳/۱	۰/۸
منابع طبیعی (میلیون هکتار)	۴	۵	۵	۸	۱۵	۰	۲	۳	۰
جمع	۲۴۶۵	۲۷۹۴	۳۱۲۸	۸۴۲۶	۸۸۹۷	۱۱۳۶۰	۳/۴	۳/۲	۳/۶

مأخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

۲. محاسبات تحقیق.

۱. Loss Ratio: برابر است با مجموع خسارات واقع شده (غرامت پرداختی) تقسیم بر مجموع حق بیمه دریافت شده.

در جدول ۱۳ روند اعتبارات مصوب و تخصیص یافته از سوی دولت در کنار میزان حق بیمه دریافت شده از کشاورزان، میزان غرامت پرداخت شده و هزینه‌های اجرایی بیمه کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۴ نشان داده شده‌اند. همانگونه که ملاحظه می‌شود:

الف) اگر از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۸۸ وضعیت تخصیص اعتبارات مصوب به بیمه کشاورزی توسط دولت مناسب بوده است، در مقابل از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴، عملکرد دولت در این زمینه پایین بوده است (حداکثر سهم مبلغ تخصیص یافته از اعتبار مصوب معادل ۴۴ درصد در سال ۱۳۹۳).

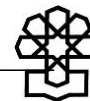
ب) حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران از روند صعودی برخوردار بوده است.

ج) میزان هزینه‌های اجرایی و میزان غرامت پرداختی به ترتیب تا سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ صعودی بوده و سپس کاهش پیدا کرده‌اند.

د) مانده بدهی سالیانه صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی در فاصله سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۱ افزایش چشمگیری داشته است. میانگین سالیانه مانده بدهی به بانک کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ (۵۳۹۴ میلیارد ریال)، بیانگر تحمیل بار مالی بالا بر بانک کشاورزی در هنگام عدم پرداخت کامل یارانه‌های حق بیمه کشاورزی توسط دولت خواهد بود.

جدول ۱۳. وضعیت اعتبارات مصوب، تخصیص یافته و غرامت پرداختی در ۱۲ ساله اخیر بر مبنای سال مالی (میلیارد ریال)

سال	اعتبار مصوب	اعتبار تخصیص یافته از طرف دولت		حق بیمه دریافتی سهم بیمه‌گذار	هزینه‌های اجرایی	غرامت پرداختی	مانده بدهی به بانک کشاورزی
		مقدار	سهم از اعتبار مصوب				
۱۳۸۰	۱۴۶	۱۴۵	۹۹	۶۲	۲۸	۲۹۷	۵۵
۱۳۸۱	۱۴۹	۱۴۵	۹۷	۱۱۸	۳۵	۵۲۸	۲۳۰
۱۳۸۲	۴۰۶	۴۰۶	۱۰۰	۱۷۸	۴۹	۹۸۷	۷۴۳
۱۳۸۳	۶۲۶	۶۱۴	۹۸	۳۱۹	۴۴	۱۷۷۲	۱۶۳۰
۱۳۸۴	۱۰۵۱	۱۰۳۳	۹۸	۳۵۶	۴۶	۲۷۱۶	۳۵۶۲
۱۳۸۵	۱۱۵۱	۱۱۵۱	۱۰۰	۸۷۲	۹۰۴	۲۹۹۹	۵۳۶۷
۱۳۸۶	۲۱۰۰	۲۰۸۰	۹۹	۸۹۳	۱۶۷۸	۴۱۵۹	۶۹۷۱
۱۳۸۷	۴۳۹۰	۴۳۷۳	۱۰۰	۱۰۲۴	۱۴۸۵	۳۸۴۵	۷۶۳۷
۱۳۸۸	۵۷۹۲	۵۷۷۹	۱۰۰	۱۴۹۰	۱۷۹۷	۵۰۲۵	۷۸۹۰
۱۳۸۹	۶۵۰۰	۱۰۷۸	۱۷	۱۸۵۳	۱۸۸۵	۷۷۳۱	۶۴۵۳
۱۳۹۰	۶۵۸۳	۱۲۹۵	۲۰	۲۱۳۷	۲۱۸۵	۱۲۰۲۷	۱۴۴۵۴
۱۳۹۱	۸۵۰۰	۵۰۰	۶	۲۳۴۳	۳۹۲۷	۱۰۰۳۶	۲۴۷۹۰

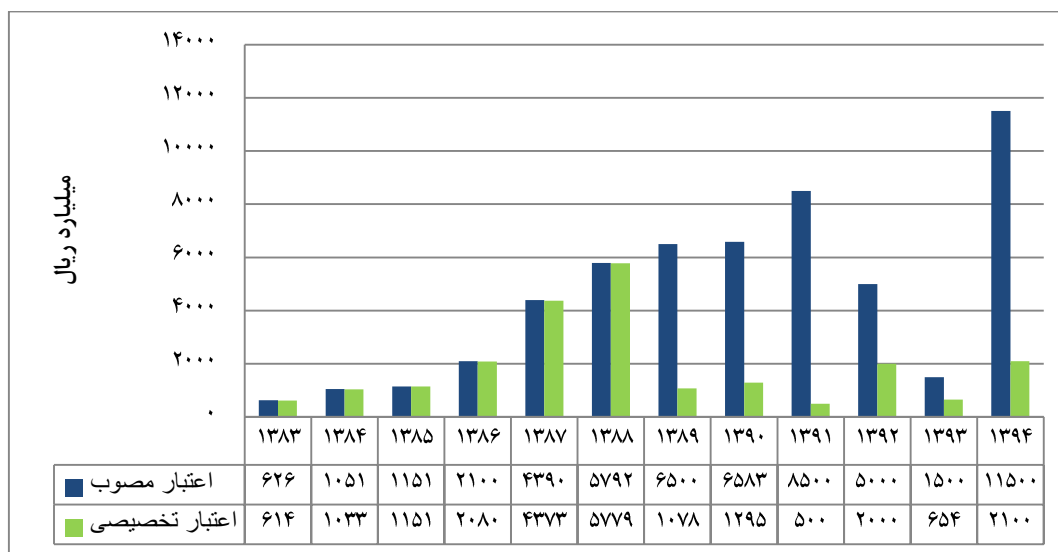
سال	اعتبار مصوب	اعتبار تخصیص یافته از طرف دولت		حق بیمه دریافتی سهم بیمه‌گذار	هزینه‌های اجرایی	گرامت پرداختی	مانده بدهی به بانک کشاورزی
		مقدار	سهم از اعتبار مصوب				
۱۳۹۲	۵۰۰۰	۲۰۰۰	۴۰	۲۲۶۳	۶۰۵۱	۹۷۵۳	۹
۱۳۹۳	۱۵۰۰	۶۵۴	۴۴	۲۶۵۵	۱۷۴۲	۸۳۵۵	۲۲۹
۱۳۹۴	۱۱۵۰۰	۲۱۰۰	۱۸	۳۲۰۷	۳۱۳۱	۱۱۱۴۶	۸۹۴
میانگین	۳۶۹۳	۱۵۵۷	۴۲	۱۳۱۸	۱۶۶۶	۵۴۲۵	۵۳۹۴

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

به‌منظور امکان مقایسه اعتبارات مصوب و اعتبارات تخصیص یافته توسط دولت به بیمه کشاورزی، نمودار تطبیقی این دو متغیر برای سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۴ رسم شده است (نمودار ۴). وضعیت تخصیص اعتبارات مصوب توسط دولت در سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۸۸ مناسب و تقریباً کامل بوده است. اما از سال ۱۳۸۹، روند تخصیص اعتبارات مصوب توسط دولت برای صندوق بیمه کشاورزی، شدیداً روند کاهشی به‌خود گرفته است.

نمودار ۴. مقایسه اعتبارات مصوب و تخصیصی به صندوق بیمه کشاورزی ایران طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۹۳

(میلیارد ریال)

مأخذ: ترسیم براساس آمار اخذ شده از صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

جدول ۱۴ بیانگر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی ایران براساس سطح پوشش بیمه هرکدام از زیربخش‌های کشاورزی برای سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۹۴ می‌باشد. نوسانات سطح پوشش بیمه در سال‌های

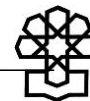
مختلف، تابع عوامل گوناگونی از جمله میزان خدمات بیمه‌ای و پیش‌بینی کشاورزان از وقوع ریسک‌های تولید در سال فرارو بوده است.

جدول ۱۴. عملکرد صندوق بیمه کشاورزی ایران در زمینه سطح پوشش بیمه در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۹۴

سال	زراعت (هزار هکتار)	باغات (هزار هکتار)	دام (هزار واحد دامی)	طیور (هزار قطعه)	آبزیان (هزار مترمربع)	منابع طبیعی (هزار هکتار)
۱۳۶۸	۳۳۳	*	*	*	*	*
۱۳۶۹	۴۱۱	*	*	*	*	*
۱۳۷۰	۵۷۳	*	*	*	*	*
۱۳۷۱	۱۰۰۴	*	*	*	*	*
۱۳۷۲	۱۲۵۳	*	۳۶	*	*	*
۱۳۷۳	۱۴۳۹	*	۹۵	*	*	*
۱۳۷۴	۱۸۰۵	*	۱۸۲	۲۴۸	*	*
۱۳۷۵	۱۹۶۹	*	۸۵۸	۲۱۱۳	۹۴۹	
۱۳۷۶	۱۸۳۹	۱	۱۲۱۴	۴۷۱۰	۱۷۳۵۳	۱۶
۱۳۷۷	۱۹۰۲	۴	۱۵۶۹	۷۳۵۷	۱۲۲۸۸	۶۹
۱۳۷۸	۱۹۱۴	۱۲	۱۹۱۰	۸۸۰۵	۱۶۰۳۲	۳۳۹
۱۳۷۹	۱۶۴۰	۱۸	۳۱۰۹	۱۶۷۹۹	۲۸۰۳۴	۵۲۹
۱۳۸۰	۱۶۲۸	۲۸	۳۱۴۲	۳۳۷۶۹	۳۱۴۰۷	۱۰۴۹
۱۳۸۱	۲۹۷۰	۹۲	۳۹۰۳	۷۶۵۴۷	۵۱۸۲۵	۱۴۷۱
۱۳۸۲	۴۸۴۵	۱۳۸	۳۷۲۹	۱۰۵۰۰۰	۴۶۵۴۳	۱۶۶۴
۱۳۸۳	۵۰۴۲٫۶	۲۰۰	۴۱۳۷	۲۸۹۷۰۰	۳۴۲۳	۲۲۹۱
۱۳۸۴	۵۲۶۱	۲۷۸٫۲	۹۰۹۴٫۸	۳۷۵۸۰۰	۷۴۷۱۸	۲۶۰۹
۱۳۸۵	۵۳۵۴	۴۰۵	۱۰۱۲۴	۴۶۰۵۵۶	۴۸۵۰۰	۲۵۳۹
۱۳۸۶	۵۰۳۱	۳۷۱	۱۱۴۳۹	۵۱۳۴۳۴	۴۰۵۰۰	۱۹۸۰
۱۳۸۷	۳۲۳۶	۳۱۳	۹۸۲۵	۵۱۱۹۹۹	۵۰۰۳۱	۲۴۸۷
۱۳۸۸	۴۹۲۷	۳۹۳	۱۴۱۴۸	۵۰۴۵۳۴	۲۸۷۹۵	۳۶۶۲
۱۳۸۹	۴۲۲۱	۴۲۶	۹۹۸۸	۵۹۳۹۶۲	۳۹۴۶۴	۳۰۸۹
۱۳۹۰	۵۶۴۴	۴۹۵	۱۲۷۷۳	۸۶۱۴۲۵	۵۵۱۷۱	۳۰۱۴
۱۳۹۱	۵۸۶۹	۵۱۰	۱۱۷۰۹	۸۹۲۷۵۷	۷۴۴۲۸	۳۱۴۹
۱۳۹۲	۴۲۶۰	۵۰۶	۱۱۳۳۴	۹۴۳۰۹۶	۶۵۴۰۳	۲۹۹۶
۱۳۹۳	۳۸۸۸	۵۸۴	۸۹۴۱	۹۷۶۰۰۰	۴۴۹۵۷	۱۸۰۰
۱۳۹۴	۳۵۳۲	۵۷۵	۹۵۲۲	۸۱۴۰۰۰	۶۴۱۰۰۰	۲۷۶۸

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵

* عدم پوشش بیمه.

در جدول ۱۵ مقادیر حق بیمه دریافتی و یارانه دولتی برای حق بیمه به‌همراه مقدار نسبت هیزل (HR)^۱ محاسباتی در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان داده شده است. در تمامی سال‌های مورد بررسی، مقدار نسبت هیزل در بیمه کشاورزی ایران بزرگ‌تر از ۴ بوده است. با توجه به رابطه محاسباتی، بالا بودن این نسبت، از یکسو می‌تواند به‌دلیل بالا بودن هزینه‌های اجرایی و غرامت باشد و از دیگر سو، می‌تواند به‌دلیل پایین بودن حق بیمه دریافتی از کشاورزان بیمه‌گذار باشد. هر اندازه‌ای که این نسبت از عدد یک بیشتر باشد، بیانگر وابستگی بیشتر بیمه کشاورزی به حمایت‌های دولتی خواهد بود.

---

۱. برابر است با مجموع مخارج بیمه (غرامت پرداختی + هزینه‌های اجرایی) تقسیم بر حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران (کشاورزان).

(میلیارد ریال - درصد)

جدول ۱۵. حق بیمه دریافتی و یارانه پرداختی به بیمه کشاورزی در ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴

HR	یارانه پرداختی*	کسری منابع	کل مخارج A+I	هزینه اجرایی A	گرامت I	سهم حق بیمه		کل درآمد Y	منبع حق بیمه دریافتی		سال
						اعتبار تخصیصی	بیمه‌گذاران		اعتبار تخصیصی	بیمه‌گذاران	
۵	۲۶۳	۱۱۸	۳۲۵	۲۸	۲۹۷	۷۰	۳۰	۲۰۷	۱۴۵	۶۲	۱۳۸۰
۵	۴۴۵	۳۰۰	۵۶۳	۳۵	۵۲۸	۵۵	۴۵	۲۶۳	۱۴۵	۱۱۸	۱۳۸۱
۶	۸۵۸	۴۵۲	۱۰۳۶	۴۹	۹۸۷	۷۰	۳۰	۵۸۴	۴۰۶	۱۷۸	۱۳۸۲
۶	۱۴۹۷	۸۸۳	۱۸۱۶	۴۴	۱۷۷۲	۶۶	۳۴	۹۳۳	۶۱۴	۳۱۹	۱۳۸۳
۸	۲۴۰۶	۱۳۷۳	۲۷۶۲	۴۶	۲۷۱۶	۷۴	۲۶	۱۳۸۹	۱۰۳۳	۳۵۶	۱۳۸۴
۴	۳۰۳۱	۱۸۸۰	۳۹۰۳	۹۰۴	۲۹۹۹	۵۷	۴۳	۲۰۲۳	۱۱۵۱	۸۷۲	۱۳۸۵
۷	۴۹۴۴	۲۸۶۴	۵۸۳۷	۱۶۷۸	۴۱۵۹	۷۰	۳۰	۲۹۷۳	۲۰۸۰	۸۹۳	۱۳۸۶
۵	۴۳۰۶	۶۷-	۵۳۳۰	۱۴۸۵	۳۸۴۵	۸۱	۱۹	۵۳۹۷	۴۳۷۳	۱۰۲۴	۱۳۸۷
۵	۵۳۳۲	۴۴۷-	۶۸۲۲	۱۷۹۷	۵۰۲۵	۸۰	۲۰	۷۲۶۹	۵۷۷۹	۱۴۹۰	۱۳۸۸
۵	۷۷۶۳	۶۶۸۵	۹۶۱۶	۱۸۸۵	۷۷۳۱	۳۷	۶۳	۲۹۳۱	۱۰۷۸	۱۸۵۳	۱۳۸۹
۷	۱۲۰۷۵	۱۰۷۸۰	۱۴۲۱۲	۲۱۸۵	۱۲۰۲۷	۳۸	۶۲	۳۴۳۲	۱۲۹۵	۲۱۳۷	۱۳۹۰
۶	۱۱۶۲۰	۱۱۱۲۰	۱۳۹۶۳	۳۹۲۷	۱۰۰۳۶	۱۸	۸۲	۲۸۴۳	۵۰۰	۲۳۴۳	۱۳۹۱
۷	۱۳۵۴۱	۱۱۵۴۱	۱۵۸۰۴	۶۰۵۱	۹۷۵۳	۴۷	۵۳	۴۲۶۳	۲۰۰۰	۲۲۶۳	۱۳۹۲
۴	۷۴۴۲	۶۷۸۸	۱۰۰۹۷	۱۷۴۲	۸۳۵۵	۲۰	۸۰	۳۳۰۹	۶۵۴	۲۶۵۵	۱۳۹۳
۴	۱۱۰۷۰	۸۹۷۰	۱۴۲۷۷	۳۱۳۱	۱۱۱۴۶	۴۰	۶۰	۵۳۰۷	۲۱۰۰	۳۲۰۷	۱۳۹۴
۵	۸۶۵۹۳	۶۳۲۴۰	۱۰۶۳۶۳	۲۴۹۸۷	۸۱۳۷۶	۵۴	۴۶	۴۳۱۲۳	۲۳۳۵۳	۱۹۷۷۰	جمع
۵	۵۷۷۳	۴۲۱۶	۷۰۹۱	۱۶۶۶	۵۴۲۵	۵۴	۴۶	۲۸۷۵	۱۵۵۷	۱۳۱۸	میانگین

مأخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف - ۱۳۹۵.

۲. محاسبات تحقیق.

* یارانه‌های پرداختی عبارت است از: مجموع اعتبار تخصیصی و کسری منابع.

در جدول ۱۶ نسبت زیان (نسبت غرامت به حق بیمه دریافتی) (LS) و نسبت مخارج اجرایی بیمه کشاورزی ایران به حق بیمه دریافتی به همراه نسبت هیزل (HR) به منظور بررسی تطبیقی این سه نسبت در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان داده شده است.^۱ نکته قابل توجه این است که در فاصله سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۲ مقدار نسبت مخارج اجرایی به حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران، بیش از واحد بوده است. به عبارتی دیگر، حق بیمه دریافتی از کشاورزان، کمتر از هزینه‌های اجرایی صندوق بیمه کشاورزی بوده است. میانگین نسبت‌های زیان، مخارج اجرایی و هیزل در کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ به ترتیب برابر ۵، ۱ و ۶ بوده است که آشکارا از یکسو اتکای ضعیف و لرزان خدمات بیمه کشاورزی را بر حق بیمه‌های دریافتی از بیمه‌گذاران (کشاورزان) نشان می‌دهد و از دیگر سو، وابستگی بالای فعالیت بیمه کشاورزی را به یارانه‌های پرداختی توسط حق بیمه کشاورزی، روشن‌تر می‌سازد.

---

۱. عملاً مقدار نسبت هیزل برابر است با مجموع نسبت زیان (نسبت غرامت) و نسبت مخارج اجرایی.

جدول ۱۶. مقایسه تطبیقی نسبت زیان، نسبت مخارج اجرایی و نسبت هیزل در بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۹۴

سال	نسبت زیان (نسبت غرامت به حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران)	نسبت مخارج اجرایی (نسبت هزینه اجرایی به حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران)	نسبت هیزل (نسبت کل مخارج به حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران)
۱۳۸۰	۵	۰/۴۵	۵
۱۳۸۱	۴	۰/۳	۵
۱۳۸۲	۶	۰/۲۸	۶
۱۳۸۳	۶	۰/۱۴	۶
۱۳۸۴	۸	۰/۱۳	۸
۱۳۸۵	۳	۱/۰۴	۴
۱۳۸۶	۵	۱/۸۸	۷
۱۳۸۷	۴	۱/۴۵	۵
۱۳۸۸	۳	۱/۲۱	۵
۱۳۸۹	۴	۱/۰۲	۵
۱۳۹۰	۶	۱/۰۲	۷
۱۳۹۱	۴	۱/۶۸	۶
۱۳۹۲	۴	۲/۶۷	۷
۱۳۹۳	۳	۰/۶۶	۴
۱۳۹۴	۳	۰/۹۸	۴
میانگین	۵	۱	۶

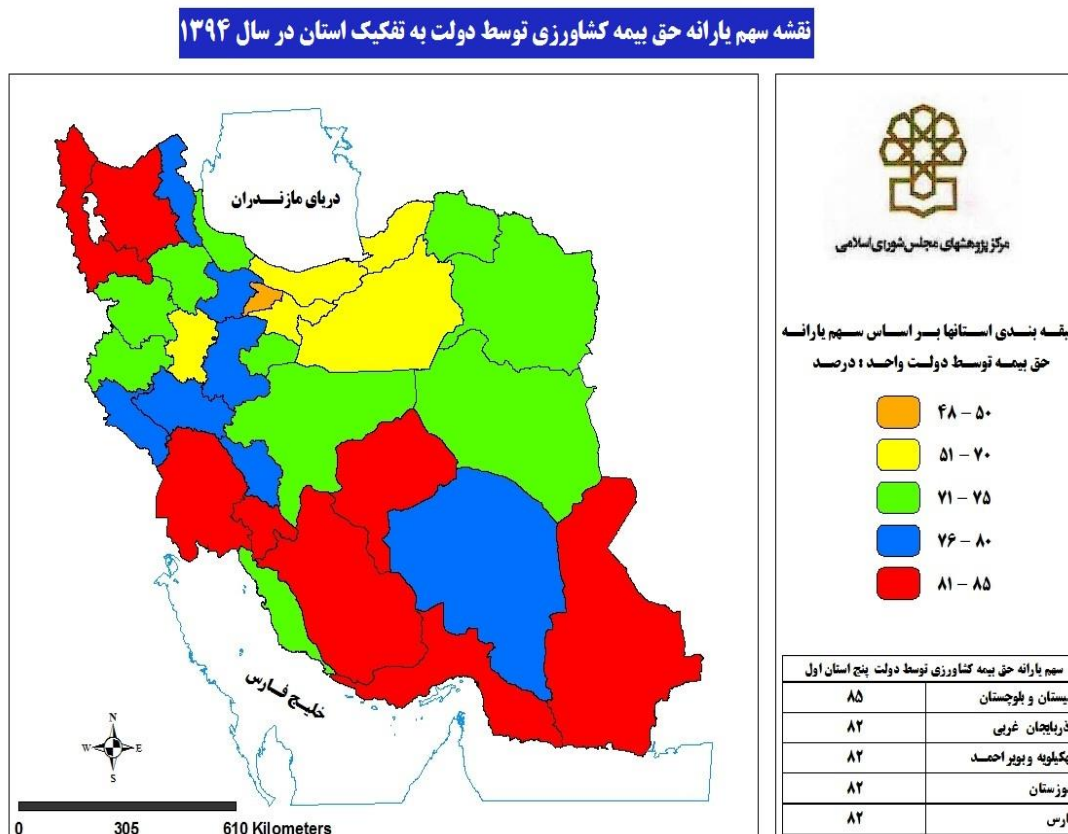
مآخذ: ۱. صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

۲. محاسبات تحقیق.

در شکل ۱، نقشه سهم یارانه حق بیمه کشاورزی که توسط دولت در استان‌های مختلف در سال ۱۳۹۴ پرداخت شده است، نشان داده شده است. استان‌های سیستان و بلوچستان، آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان، یزد، فارس و هرمزگان دارای بیشترین سهم (۸۱-۸۵ درصد) و استان البرز (۴۸ درصد)، دارای کمترین سهم بوده‌اند. مقدار سهم یارانه حق بیمه در استان‌های مختلف کشور، یکسان نبوده و تابع عوامل متعددی از جمله نوع محصول و استان است. عامل مؤثر بر مقدار یارانه حق بیمه در استان‌ها «ضریب خطر» است. ضریب خطر برابر است با کسری که صورت آن گرامت پرداختی و مخرج آن حاصلضرب سطح بیمه در حداکثر تعهد بیمه‌گر در محصول طی سال‌های اجرایی آن است. به حاصلضربی که در این کسر وجود دارد، «ارزش مورد بیمه» نیز گفته می‌شود. در ضمن برای تعیین مناطق کم‌خطر، متوسط خطر و پرخطر، میانگین ضرایب خطر هر محصول در هر استان نسبت به سایر استان‌ها و نیز میانگین کشوری مورد بررسی و سنجش آماری قرار می‌گیرد.

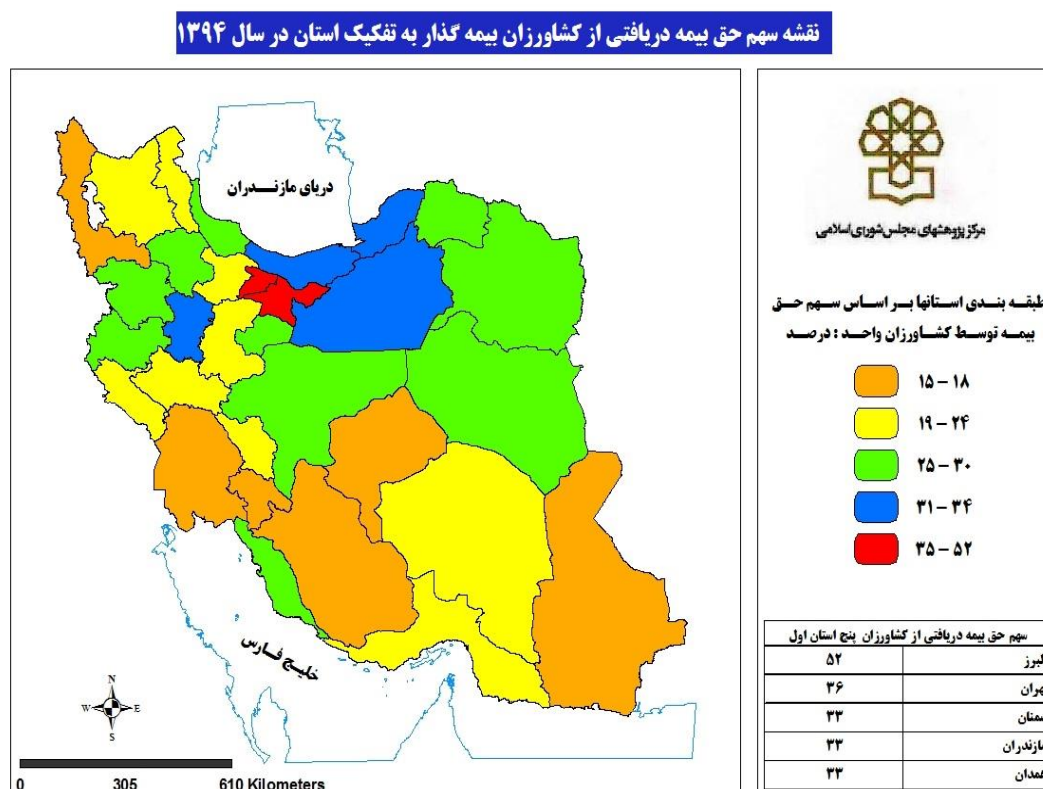
شکل ۱. طبقه‌بندی استان‌های کشور براساس سهم یارانه حق بیمه پرداختی توسط دولت در سال ۱۳۹۴ (درصد)

مأخذ: نتایج تحقیق با استفاده از آمارهای صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

شکل ۲ نیز بیانگر سهم حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران (کشاورزان) به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴ می‌باشد. بیشترین سهم حق بیمه دریافتی از کشاورزان (۳۵-۵۲ درصد) مربوط به استان‌های البرز و تهران بوده است. در این میان، استان‌های سیستان و بلوچستان، آذربایجان غربی، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان، یزد و فارس نیز کمترین سهم حق بیمه دریافتی از کشاورزان (۱۵-۱۸ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۲. طبقه‌بندی استان‌های کشور براساس سهم حق بیمه دریافتی از کشاورزان بیمه‌گذار در سال ۱۳۹۴ (درصد)

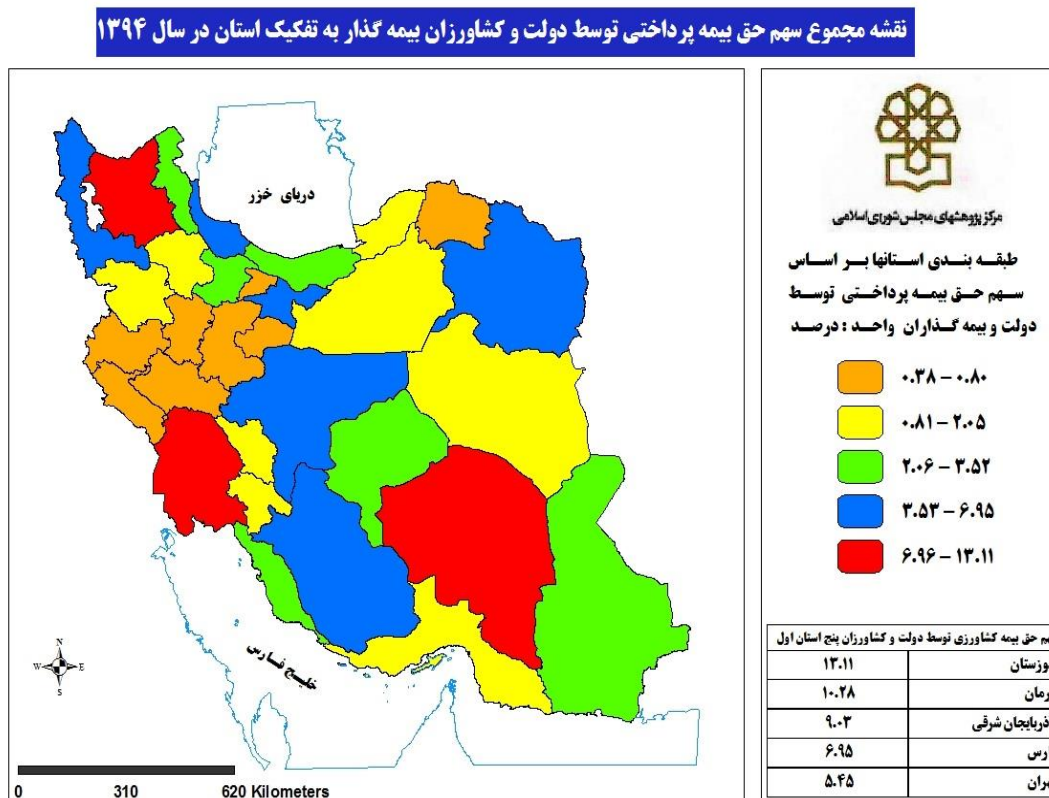

مأخذ: همان.

در شکل ۳ مجموع سهم حق بیمه پرداختی توسط دولت و کشاورزان بیمه‌گذار به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴ نشان داده شده است. بیشترین حق بیمه پرداختی توسط دولت و کشاورزان بیمه‌گذار در سال ۱۳۹۴ که به نوعی دریافتی‌های صندوق بیمه قلمداد می‌شود، مربوط به استان‌های آذربایجان شرقی، خوزستان و فارس و کمترین آن نیز به استان‌های خراسان شمالی، کرمانشاه، ایلام، لرستان، همدان، اراک، البرز و قم اختصاص داشته است.

شکل ۳. مجموع سهم حق بیمه پرداختی توسط دولت و کشاورزان بیمه‌گذار به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴ (درصد)

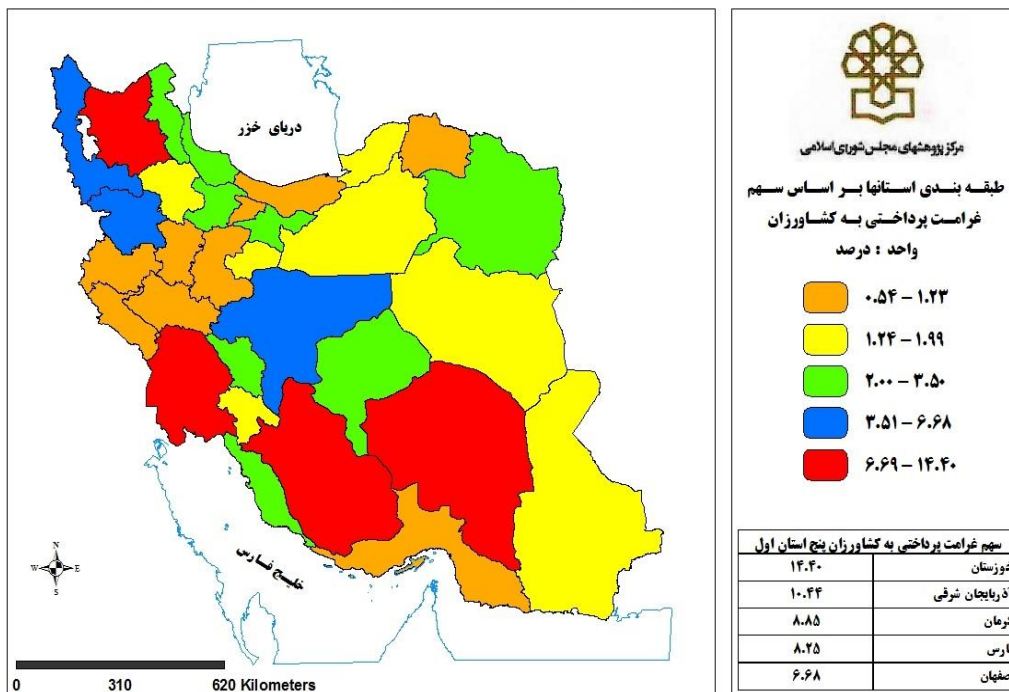

مأخذ: همان.

در شکل ۴ سهم غرامت پرداختی به کشاورزان بیمه‌گذار به تفکیک استانی برای سال ۱۳۹۴ نمایش داده شده است. بالاترین میزان غرامت در سال ۱۳۹۴ به بیمه‌گذاران استان‌های فارس، کرمان و آذربایجان شرقی پرداخت شده است. این درحالی است که استان‌های خراسان شمالی، مازندران، البرز، مرکزی، همدان، کرمانشاه، لرستان و ایلام، کمترین غرامت را بابت خسارت دریافت کرده‌اند. بدیهی است که میزان غرامت پرداختی در هر استان، تابع میزان خسارت وارده و تعداد کشاورزان بیمه‌گذار آن استان می‌باشد.

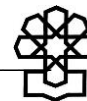
شکل ۴. سهم غرامت پرداختی به کشاورزان بیمه‌گذار به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴ (درصد)

نقشه سهم غرامت پرداختی به کشاورزان بیمه‌گذار به تفکیک استان در سال ۱۳۹۴

مأخذ: همان.

در جدول ۱۷ میزان و سهم کل حق بیمه (دولت + بیمه‌گذاران) به همراه میزان و سهم غرامت پرداختی به کشاورزان در سال ۱۳۹۴ به تفکیک استانی نشان داده شده است. استان‌های آذربایجان شرقی، کرمان و خوزستان که دارای بالاترین سهم در کل حق بیمه بوده‌اند، هم از بالاترین سهم در غرامت پرداختی در سال مزبور نیز برخوردار بوده‌اند و هم بیشتر از سهم حق بیمه خود، از غرامت‌های پرداختی برخوردار شده‌اند.

جدول ۱۷. میزان و سهم حق بیمه و غرامت کشاورزی به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴

(میلیارد ریال-درصد)

ردیف	استان	کل حق بیمه (دولت+ بیمه‌گذاران)		کل غرامت	
		میزان	سهم در کل	میزان	سهم در کل
۱	آذربایجان شرقی	۱۲۳۰	۹	۱۳۳۳	۱۰
۲	آذربایجان غربی	۷۴۱	۵	۵۳۴	۴
۳	اردبیل	۴۷۹	۴	۲۹۲	۲
۴	اصفهان	۶۷۶	۵	۸۵۳	۷
۵	ایلام	۵۲	۰	۶۹	۱
۶	بوشهر	۳۳۵	۲	۴۱۴	۳
۷	تهران	۷۴۲	۵	۴۴۷	۳
۸	چهارمحال و بختیاری	۲۷۹	۲	۳۶۱	۳
۹	خراسان جنوبی	۱۶۶	۱	۱۹۲	۲
۱۰	خراسان	۵۸۸	۴	۳۵۴	۳
۱۱	خراسان شمالی	۸۶	۱	۷۳	۱
۱۲	خوزستان	۱۷۸۵	۱۳	۱۸۳۹	۱۴
۱۳	زنجان	۲۲۵	۲	۲۵۲	۲
۱۴	سمنان	۱۶۸	۱	۱۸۷	۱
۱۵	سیستان و بلوچستان	۳۳۰	۲	۲۵۵	۲
۱۶	فارس	۹۴۶	۷	۱۰۵۴	۸
۱۷	قزوین	۴۱۸	۳	۲۹۵	۲
۱۸	قم	۸۴	۱	۲۰۷	۲
۱۹	کردستان	۴۱۳	۳	۶۲۱	۵
۲۰	کرمان	۱۱۶۰	۹	۹۴۴	۷
۲۱	کرمانشاه	۸۹	۱	۱۲۵	۱
۲۲	کهگیلویه و بویراحمد	۲۵۶	۲	۲۲۳	۲
۲۳	گلستان	۱۷۷	۱	۲۱۳	۲
۲۴	گیلان	۶۰۱	۴	۳۶۶	۳
۲۵	لرستان	۶۷	۰	۱۵۷	۱
۲۶	مازندران	۴۵۹	۳	۱۳۱	۱
۲۷	مرکزی	۹۹	۱	۹۳	۱
۲۸	هرمزگان	۱۶۰	۱	۱۵۰	۱
۲۹	همدان	۶۵	۰	۱۲۱	۱
۳۰	یزد	۳۹۱	۳	۲۹۸	۲
۳۱	البرز	۱۰۸	۱	۱۳۷	۱
۳۲	جنوب کرمان	۲۴۰	۲	۱۸۶	۱
	مجموع	۱۳۶۱۵	۱۰۰	۱۲۷۷۴	۱۰۰

مأخذ: ۱. آمار غرامت و حق بیمه دریافتی از صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

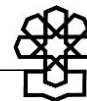
۲. محاسبات تحقیق.

بررسی نسبت زیان (نسبت غرامت به حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران) در بخش کشاورزی به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴، بیانگر تفاوت بسیار زیاد این نسبت در استان‌های مختلف می‌باشد. در سطح کشور، این نسبت برابر ۴ بوده است (جدول ۱۸). به عبارتی دیگر، میزان غرامتی که توسط صندوق بیمه کشاورزی به کشاورزان خسارت‌دیده پرداخت شده است، چهار برابر میزان حق بیمه دریافتی از کل کشاورزان بیمه‌گذار بوده است. این امر، مبین وابستگی تداوم فعالیت بیمه‌ای در کشاورزی ایران به حمایت‌های دولتی خواهد بود.

جدول ۱۸. مقدار نسبت زیان در بیمه کشاورزی ایران به تفکیک استانی در سال ۱۳۹۴

(میلیارد ریال)

ردیف	استان	حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران	غرامت پرداختی	نسبت زیان (نسبت غرامت)
۱	آذربایجان شرقی	۲۳۰/۴	۱۳۳۳/۲	۵/۸
۲	آذربایجان غربی	۱۳۳/۲	۵۳۳/۹	۴
۳	اردبیل	۱۰۹/۶	۲۹۲/۴	۲/۷
۴	اصفهان	۱۶۶	۸۵۳/۲	۵/۱
۵	ایلام	۱۰/۷	۶۸/۷	۶/۴
۶	بوشهر	۸۵	۴۱۴/۳	۴/۹
۷	تهران	۲۶۶/۱	۴۴۶/۸	۱/۷
۸	چهارمحال و بختیاری	۶۳/۵	۳۶۰/۸	۵/۷
۹	خراسان جنوبی	۴۵/۶	۱۹۱/۷	۴/۲
۱۰	خراسان	۱۷۲/۹	۳۵۳/۷	۲
۱۱	خراسان شمالی	۲۱/۵	۷۳/۲	۳/۴
۱۲	خوزستان	۳۱۸/۱	۱۸۳۹/۳	۵/۸
۱۳	زنجان	۵۶/۶	۲۵۲/۴	۴/۵
۱۴	سمنان	۵۵/۶	۱۸۶/۶	۳/۴
۱۵	سیستان و بلوچستان	۴۹/۲	۲۵۴/۶	۵/۲
۱۶	فارس	۱۷۳/۷	۱۰۵۴/۴	۶/۱
۱۷	قزوین	۹۷/۷	۲۹۴/۶	۳
۱۸	قم	۲۱/۱	۲۰۶/۵	۹/۸
۱۹	کردستان	۱۱۰/۴	۶۲۰/۷	۵/۶
۲۰	کرمان	۲۷۹/۵	۹۴۴	۳/۴
۲۱	کرمانشاه	۲۳/۲	۱۲۴/۵	۵/۴
۲۲	کهگیلویه و بویراحمد	۴۶/۲	۲۲۲/۸	۴/۸
۲۳	گلستان	۵۵/۲	۲۱۳/۵	۳/۹
۲۴	گیلان	۱۵۹/۴	۳۶۵/۹	۲/۳
۲۵	لرستان	۱۵/۱	۱۵۶/۷	۱۰/۴
۲۶	مازندران	۱۴۹/۳	۱۳۰/۷	۰/۹
۲۷	مرکزی	۲۱/۵	۹۲/۸	۴/۳

ردیف	استان	حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران	غرامت پرداختی	نسبت زیان (نسبت غرامت)
۲۸	هرمزگان	۳۰/۲	۱۵۰/۲	۵
۲۹	همدان	۲۱	۱۲۰/۹	۵/۸
۳۰	یزد	۷۱/۸	۲۹۷/۸	۴/۱
۳۱	البرز	۵۵/۸	۱۳۷/۱	۲/۵
۳۲	جنوب کرمان	۳۵/۶	۱۸۶/۵	۵/۲
	جمع	۳۱۵۱	۱۲۷۷۴	۴

مآخذ: همان.

۳-۸. کانال‌های توزیع بیمه کشاورزی در ایران

امروزه در دنیا از کانال‌های مختلفی برای فروش خدمات بیمه محصولات کشاورزی استفاده می‌شود. مرسوم‌ترین کانال‌های توزیع (فروش) بیمه محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف عبارتند از: نمایندگان بیمه‌گر، کارگزاران بیمه، مؤسسات بانکی خرد و تشکل‌ها و تعاونی‌های تولیدی (ماهول، اولیویر و استاتلی، چارلز. جی، ۱۳۹۳). در ایران توزیع بیمه کشاورزی از طریق کانال‌های زیر صورت می‌پذیرد (صندوق بیمه کشاورزی- الف، ۱۳۹۵):

۱. شرکت‌های کارگزاری بیمه کشاورزی (بیش از ۹۰ درصد)،
۲. شعب بانک کشاورزی.

۴-۸. سطح پوشش صندوق بیمه کشاورزی در ایران

به‌موجب قانون اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی، مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی علاوه بر بیمه محصولات کشاورزی، بیمه ابنیه، تأسیسات، مستحذات، قنات‌ها، چاه‌های آب کشاورزی، تأسیسات آبیاری، فعالیت‌ها و کلیه خدمات کشاورزی و عوامل تولید (ماشین‌آلات، ابزار و ادوات کشاورزی در قبال حوادث بیمه‌پذیر به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی) برعهده صندوق بیمه کشاورزی گذاشته شده است.

در بخش کشاورزی ایران ۹۰ درصد از محصولات کشاورزی تحت پوشش بیمه هستند. صندوق بیمه کشاورزی ایران موارد تحت پوشش خود را به چهار دسته تقسیم کرده است (صندوق بیمه کشاورزی-ب، ۱۳۹۵):^۱

الف) بیمه محصولات زراعی،

ب) بیمه محصولات باغی و منابع طبیعی،

۱. برای آگاهی کامل از عنوان محصولات، شرایط و پارامترهای مورد نظر برای بیمه شدن (مورد بیمه، عوامل خطر تحت پوشش، مناطق تحت پوشش و مدت زمان پوشش بیمه) به تفکیک هر کدام از محصولات به پیوست (۱) گزارش حاضر مراجعه شود.

ج) بیمه دام، طیور و آبزیان پرورشی،

د) بیمه عوامل تولید کشاورزی.^۱

هم‌اکنون صندوق بیمه کشاورزی ایران، در قالب چهار دسته بیمه مزبور، ۱۵۳ محصول یا فعالیت را بیمه می‌نماید و تعداد گزینه‌های بیمه آن ۹۶۸ عدد می‌باشد. در جدول ۱۹ ظرفیت بیمه‌پذیری بخش کشاورزی به تفکیک نشان داده شده است. منظور از ظرفیت بیمه‌پذیری، قابلیت بیمه شدن واحدهای تولیدی به شرط تأمین منابع کافی توسط دولت است. به عبارت دیگر، مجموع درصد واحدهایی که قابلیت بیمه شدن دارند، بیانگر ظرفیت بیمه‌پذیری در بخش کشاورزی خواهند بود.

جدول ۱۹. ظرفیت‌های بیمه‌پذیری اعلام شده برحسب زیربخش‌های مختلف نسبت به کل ظرفیت

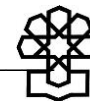
نوع فعالیت	ظرفیت بیمه‌پذیری (درصد)	تعداد محصول یا فعالیت بیمه شده	تعداد گزینه‌های بیمه‌ای
زراعت	۸۵	۴۶	۴۵۳
باغبانی	۸۹	۵۶*	۳۴۴
دامپروری	۹۵	۱۹	۱۱۸
پرورش طیور	۱۰۰	۱۴	۱۵
پرورش آبزیان	۹۵	۷	۱۵
منابع طبیعی	۹۵	۱۱	۱۳
جمع	-	۱۵۳	۹۶۸

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف- ۱۳۹۵.

* ۱۵ مورد مربوط به بیمه «تنه درختان» حسب تکالیف قانون، مصوب ۱۳۸۷.

در جدول ۲۰ لیست خدمات بیمه‌ای که صندوق بیمه کشاورزی کشور به تفکیک زیربخش‌های کشاورزی و در قالب موارد بیمه‌ای، خطرات بیمه شده، طرح بیمه و روش‌های ارزیابی در سال ۱۳۹۵ ارائه نموده است، نشان داده شده است.

۱. در حال حاضر تنها تنه درختان میوه بیمه می‌شود و دیگر عوامل تولید تحت پوشش بیمه قرار ندارند.

جدول ۲۰. محصولات بیمه‌ای صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال ۱۳۹۵

فعالیت‌ها	بیمه زراعت	بیمه باغبانی	بیمه منابع طبیعی	بیمه دام و طیور و آبزیان	جمع
موارد بیمه‌ای	۴۲	۶۱	۱۱	۳۹	۱۵۳
خطرات بیمه شده	چندخطره	چندخطره	چندخطره	چندخطره یا تمام‌خطر	
طرح بیمه	بیمه چندخطره بیمه عملکرد	بیمه چندخطره بیمه عملکرد	بیمه چندخطره بیمه عملکرد بیمه شاخص آب و هوا	بیمه چندخطره بیمه تمام‌خطر	
روش‌های ارزیابی	گروهی انفرادی	گروهی انفرادی	گروهی انفرادی	انفرادی	

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، ج-۱۳۹۵.

۹. مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی

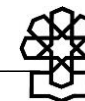
خسارت‌های گسترده سالیانه و در نتیجه، میزان بالای غرامت پرداختی پیش‌بینی نشده در سالیان گذشته از یکسو و عدم پرداخت کامل اعتبارات مصوب مربوط به یارانه حق بیمه کشاورزی توسط دولت از دیگر سو باعث شده است که صندوق بیمه کشاورزی کشور، دچار کسری منابع سالیانه گردد. در سالیان گذشته، مقادیر کسری منابع همواره توسط بانک کشاورزی تأمین شده و این بانک در صورت‌های مالی سالیانه خود آن را تحت عنوان «خالص مطالبات از صندوق بیمه کشاورزی» نشان داده است. این مبلغ به‌عنوان بدهی دولت به بانک کشاورزی قلمداد می‌شود. در جدول ۲۱ صورت مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی براساس صورت‌های مالی بانک کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۴ نشان داده شده است.

«مانده بدهی صندوق بیمه کشاورزی» به بانک کشاورزی از مبلغ ۳۶۰۴ میلیارد در ابتدای سال ۱۳۸۴ به رقم ۶۹۳۴۴ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۴ رسیده است. لازم به یادآوری است که به استناد مصوبه شماره ۵۳۰۸۹/ت/۳۸۴۵۰ هـ تاریخ ۱۳۹۵/۴/۲ هیئت محترم وزیران، مبلغ ۵۱۲۴۷ میلیارد ریال از بدهی صندوق بیمه کشاورزی تا پایان سال ۱۳۹۳ بعد از تأیید سازمان حسابرسی، به سرفصل مطالبات بانک کشاورزی از دولت منتقل گردیده است. مجموع خالص مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در پایان سال ۱۳۹۴ حدود ۶۹۳۴۴ میلیارد ریال اعلام شده است.

بررسی مقدار و سهم مطالبات مربوط به غرامت‌های پرداختی و هزینه‌های نظارت و ستادی و مقایسه آنها بیانگر سهم بالای مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت هزینه نظارت و ستادی است. به‌طوری که در سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۸۸ و ۱۳۹۴ بیش از ۵۰ درصد مطالبات بانک کشاورزی را تشکیل داده است! سهم مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت هزینه نظارت و ستادی در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۴ از ۲۲ درصد در سال ۱۳۸۴ تا ۸۰ درصد در سال ۱۳۸۸ متفاوت بوده است. اختصاص ۵۷

درصد از مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی به هزینه‌های نظارت و ستادی در سال ۱۳۹۴ (۳۹۸۰۴ میلیارد ریال) می‌تواند بیانگر هزینه‌های سرسام‌آور نظارت و ستادی بیمه کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی باشد؛ در حالی که در سال مزبور سهم مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت مزاد غرامت‌های پرداختی، ۴۳ درصد بوده است (۲۹۵۴۰ میلیارد ریال).

مقدار و سهم بالای مطالبات سالیانه مربوط به مخارج ستادی و نظارتی در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۴، دوباره مؤید بار مالی این مخارج بر برنامه بیمه کشاورزی ایران و صندوق بیمه کشاورزی خواهد بود (جدول ۲۱).

جدول ۲۱. مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴

(میلیارد ریال)

شرح	پایان سال ۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	-۱۳۸۵ ۱۳۹۴
مطالبات از صندوق	مقدار مطالبات مانده	۳۸۹۱	۳۸۲۶	۳۵۰۶	۱۵۷۰	۳۳۸۶	۹۲۹۹	۱۶۹۵۴	۲۰۹۴۹	۲۶۱۲۶	۲۹۵۴۰	-
	سهام مطالبات مانده	۶۹	۵۴	۴۳	۲۰	۵۵	۶۶	۶۶	۵۹	۵۱	۴۳	-
بیمه بابت مازاد غرامت‌های پرداختی	مقدار مطالبات سالیانه	۱۰۹۴	-۶۵	-۳۲۰	-۱۹۳۶	۱۸۱۶	۵۹۱۳	۷۶۵۵	۳۹۹۵	۵۱۷۷	۳۴۱۴	۲۶۷۴۳
	سهام مطالبات سالیانه (قدر مطلق)	-	۴	۳۱	۵۶۴	۱۱۰	۷۳	۶۷	۴۰	۳۳	۱۹	۴۱
مطالبات از صندوق بیمه بابت هزینه‌های نظارت و ستادی	مقدار مطالبات مانده	۱۷۱۶	۳۲۲۹	۴۵۸۷	۶۱۸۱	۲۷۲۰	۴۸۶۰	۸۶۳۶	۱۴۵۷۰	۲۵۱۲۱	۳۹۸۰۴	-
	سهام مطالبات مانده	۳۱	۴۶	۵۷	۸۰	۴۵	۳۴	۳۴	۴۱	۴۹	۵۷	-
جمع کل مطالبات	مقدار مطالبات سالیانه	۹۰۹	۱۵۱۳	۱۳۵۸	۱۵۹۴	-۳۴۶۱	۲۱۴۰	۳۷۷۶	۵۹۳۴	۱۰۵۵۱	۱۴۶۸۳	۳۸۹۹۷
	سهام مطالبات سالیانه (قدر مطلق)	-	۴۵	۱۰۴	۴۶۵	۲۱۰	۲۷	۳۳	۶۰	۶۷	۸۱	۵۹
مطالبات از صندوق بیمه بابت هزینه‌های نظارت و ستادی	مقدار مطالبات مانده	۳۶۰۴	۵۶۰۷	۷۰۵۵	۸۰۹۴	۷۷۵۱	۶۱۰۶	۲۵۵۹۰	۳۵۵۱۹	۵۱۲۴۷	۶۹۳۴۴	-
	مقدار مطالبات سالیانه	-	۲۰۰۳	۱۴۴۸	۱۰۳۹	-۳۴۳	-۱۶۴۵	۸۰۵۳	۱۱۴۳۱	۹۹۲۹	۱۸۰۹۷	۶۵۷۴۰

مآخذ: ۱. مقادیر مانده مطالبات: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، الف- ۱۳۹۵.

۲. مقادیر مطالبات سالیانه و سهم: محاسبات تحقیق.

توجه: ۱. مطالبات سالیانه از تفاضل مانده مطالبات محاسبه شده است.

۲. مقادیر منفی مطالبات کل سالیانه بانک کشاورزی به مفهوم پرداخت این مقادیر توسط صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی است.

بررسی تطبیقی کل دریافتی‌ها (حق بیمه دریافتی از بیمه‌گذاران + اعتبارات تخصیصی دولت)، کل مخارج (غرامت + هزینه‌های اجرایی) و کسری یا بدهی‌های^۱ سالیانه صندوق بیمه کشاورزی و مطالبات کل سالیانه بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی، بیانگر تفاوت بسیار زیاد کسورات سالیانه و کل صندوق بیمه با مطالبات سالیانه و کل بانک کشاورزی از صندوق بیمه در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۴ می‌باشد. مجموع کسورات یا همان بدهی‌های صندوق بیمه کشاورزی در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۴ حدود ۲۸۱۰ میلیارد تومان برآورد شده است، این درحالی است که مجموع مانده مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در همان دوره حدود ۶۷۵۴ میلیارد تومان (۲/۳ برابر کل کسورات دوره) اعلام شده است! (جدول ۲۲)؛ درحالی که انتظار بر این است که با در نظر گرفتن هزینه فرصت از دست رفته منابع پرداختی توسط بانک کشاورزی (سود پول)، مقدار این دو عدد تفاوت بسیار جزئی داشته باشند. حال پرسش کلیدی این خواهد بود که تفاوت فاحش این دو رقم مربوط به چیست؟

جدول ۲۲. مقایسه وضعیت کسری (مازاد) صندوق بیمه کشاورزی و مطالبات سالیانه بانک کشاورزی در

۱۳۸۵-۱۳۹۴

(میلیارد ریال)

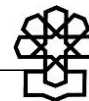
سال	کل دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی	کل مخارج صندوق بیمه کشاورزی	کسری یا مازاد صندوق بیمه (تفاضل دریافتی‌ها و مخارج)	مطالبات کل سالیانه بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی
۱۳۸۵	۲۰۲۳	۳۹۰۳	-۱۸۸۰	۲۰۰۳
۱۳۸۶	۲۹۹۳	۵۸۳۷	-۲۸۴۴	۱۴۴۸
۱۳۸۷	۵۴۱۴	۵۳۳۰	۸۴	۱۰۳۹
۱۳۸۸	۷۲۸۲	۶۸۲۲	۴۶۰	-۳۴۳
۱۳۸۹	۸۳۵۳	۹۶۱۶	-۱۲۶۳	-۱۶۴۵
۱۳۹۰	۸۷۲۰	۱۴۲۱۲	-۵۴۹۲	۸۰۵۳
۱۳۹۱	۱۰۸۴۳	۱۳۹۶۳	-۳۱۲۰	۱۱۴۳۱
۱۳۹۲	۷۲۶۳	۱۵۸۰۴	-۸۵۴۱	۹۹۲۹
۱۳۹۳	۴۱۵۵	۱۰۰۹۷	-۵۹۴۲	۱۵۷۲۸
۱۳۹۴	۱۴۷۰۷	۱۴۲۷۷	۴۳۰	۱۸۰۹۷
مجموع	۷۱۷۵۳	۹۹۸۶۱	-۲۸۱۰۸	۶۵۷۴۰

مآخذ: ۱. مقادیر کل مخارج و کل دریافتی‌های صندوق: صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

۲. مقادیر مطالبات کل سالیانه بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی: محاسبه براساس آمار مانده مطالبات کل بانک مرکزی، الف-۱۳۹۵.

توجه: ۱. مطالبات کل سالیانه از تفاضل مانده مطالبات کل محاسبه شده است. ۲. مقادیر منفی سود به معنای زیان است. ۳. مقادیر منفی مطالبات کل سالیانه بانک کشاورزی به مفهوم پرداخت این مقادیر توسط صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی است (پرداخت بدهی).

۱. با توجه به پرداخت کسری دریافتی‌های صندوق بیمه توسط بانک کشاورزی، مجموع کسری سالیانه و کل صندوق بیمه کشاورزی عملاً بیانگر بدهی‌های این صندوق به بانک کشاورزی خواهد بود.

۱۰. ضرورت تداوم حمایت دولت از بیمه کشاورزی در ایران

بررسی عملکرد صندوق بیمه کشاورزی در ایران نشان داد:

الف) گستره بالای پوشش بیمه کشاورزی از یکسو و عدم حضور بیمه‌های خصوصی برای ارائه خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی از دیگر سو باعث شده است که بار توسعه بیمه کشاورزی در کشور صرفاً بر دوش صندوق بیمه کشاورزی نهاده شود.

ب) تأکید روزافزون سیاستگذاران و دولتمردان بر توسعه پوشش بیمه کشاورزی باعث شده است که هر دو گروه از ریسک‌های قابل مدیریت و غیرقابل مدیریت در کشاورزی تحت پوشش بیمه قرار بگیرند.

ج) حق بیمه دریافتی از کشاورزان در ایران، تنها بخشی (حدود ۳۰ درصد)^۱ از کل حق بیمه پرداختی است و باقیمانده آن تحت عنوان «یارانه حق بیمه» توسط دولت پرداخت می‌شود. از آنجا که میزان حق بیمه‌های دریافتی سالیانه از کشاورزان، پاسخگوی کل مخارج سالیانه صندوق بیمه کشاورزی (مجموع مخارج اجرایی و غرامت) نخواهد بود، دولت سالیانه سهم خود از حق بیمه کشاورزی را مصوب نموده و معمولاً با تأخیر زمانی، همه یا بخشی از یارانه حق بیمه مصوب را به صندوق بیمه کشاورزی پرداخت می‌نماید (تخصیص می‌دهد).

د) شرکت‌های بیمه خصوصی به دلایل متعدد، انگیزه لازم برای ارائه خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی ندارند. لذا هیچ‌گونه مکانیسم بازار آزادی مبتنی بر حضور بنگاه‌های اقتصادی سودمدار بیمه در حوزه بیمه کشاورزی تشکیل نشده و فعال نمی‌باشد.

ه) حفظ و تداوم فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی، بدون پرداخت‌های حمایتی دولت به هیچ‌وجه امکانپذیر نیست و ادامه فعالیت‌های صندوق مزبور در چند سال اخیر علیرغم عدم تخصیص کامل اعتبارات مصوب دولتی، صرفاً به دلیل پرداخت کسورات صندوق، توسط بانک کشاورزی بوده است.

مشروح توضیحات مزبور به خوبی بیانگر آن است که همانند بسیاری از کشورهای دنیا، توسعه و تداوم بیمه در بخش کشاورزی ایران با شرایط موجود، بدون حمایت‌های یارانه‌ای دولت به هیچ‌وجه میسر نبوده و وابستگی بیمه کشاورزی به حمایت‌های دولتی، یک مقوله مسلم و پذیرفتنی است.

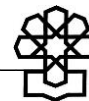
۱۱. کارگزاران بیمه کشاورزی

۱. در سالیان گذشته، سهم کشاورزان بیمه‌گذار و دولت در پرداخت حق بیمه، به ترتیب ۳۰ و ۷۰ درصد بوده است. اما در دو سال اخیر در راستای کاهش کسری بودجه دولت، این سهم‌ها به صورت ۴۰ و ۶۰ درصد تغییر یافته است.

۱۱-۱. روند شکل‌گیری کارگزاری بیمه کشاورزی^۱

عملیات بیمه کشاورزی در دو سطح بیمه‌گری و ارزیابی تا قبل از واگذاری کار به بخش خصوصی توسط شعب بانک کشاورزی و کارشناسان بانک و کسانی که در برخی شعب، نیروی استخدامی بانک کشاورزی بودند صورت می‌گرفت. در حالی که سطوح بیمه و تنوع محصول قابل مقایسه با امروز نبود و بیمه بیشتر تبلیغی و ترویجی بود و این موضوع تا سال ۱۳۸۱ ادامه پیدا کرد و بعد از این زمان که زمینه حضور بخش خصوصی و آن هم توسط بازنشستگان بانک کشاورزی و جهاد کشاورزی یا کارکنان این ارگان‌ها فراهم گردید. این موضوع حدود دو سال ادامه پیدا کرد؛ ولی به دلیل توسعه غیرواقعی بیمه و توجه به این مهم که در اکثر محصولات تحت پوشش بیمه، سهم دولت حدود ۸۰ درصد بود، در نتیجه بیمه غیرواقعی باعث تحمیل هزینه غیرواقعی به دولت می‌گردید و همچنین در کنار آن، اعتراضات نسبتاً زیاد مسئولان محلی نظیر نمایندگان مجلس و بهره‌برداران به کیفیت پایین ارائه خدمات بیمه‌ای و ارزیابی خسارت و عدم پاسخگویی به عملیات و نبود محل استقرار آنان در سطح حتی استان و ارزیابی‌های نادرست و سلیقه‌ای و اعتراض انبوه فارغ‌التحصیلان بیکار کشاورزی و همزمان اشتغال بازنشستگان، زمینه ورود و واگذاری کار به فارغ‌التحصیلان بیکار با انگیزه، جوان و پرنرژی در کنار بازنشستگان شاغل فراهم گردید. در حالی که در این مقطع در کنار توسعه کمی و کیفی صحیح، مسئولیت اصلاح بیمه‌های صادره قبلی را نیز پذیرفتند که اصلاح نیازمند تلاش مضاعف بود و این افراد که عنوان کارگزار را پیدا کرده بودند، با شروع عملیات ظرف دو سال با مراجعه میدانی و مزرعه نسبت به واقعی نمودن سطوح زراعی، باغی و... اقدام نمودند. به طوری که در بسیاری مناطق اصلاح در حد نصف سطوح بیمه‌ای صورت پذیرفت و به مرور بیمه‌گذاران غیرواقعی در حد امکان از چرخه بیمه خارج شدند که این اصلاحات قطعاً تبعاتی برای این کارشناسان داشت. ولی به دلیل انگیزه بالا و امید به آینده شغلی خویش از هیچ کوششی فروگذار نکردند. این روند تا شروع سال زراعی ۱۳۸۷-۱۳۸۸ ادامه پیدا نمود و در این مقطع روش‌های مختلفی از جمله قرارداد حقیقی و یا حقوقی (بازنشستگان بانک کشاورزی یا برخی تعاونی‌ها) با شکل‌گیری شرکت‌هایی در مناطق، پیگیری می‌شد و هر سال روش جدیدی از جانب صندوق بیمه اجرا می‌شد. در این سال‌ها، عملیات عمدتاً به صورت غیرالکترونیکی و دستی صورت می‌پذیرفت و ورود رایانه به دلیل عدم به کارگیری نرم‌افزارهای مناسب فقط بر کار کارگزاران اضافه می‌نمود. نکته قابل توجه این است که چارچوب شرکت‌ها مستقیماً توسط صندوق بیمه کشاورزی و مدیریت‌ها در سطح استان‌ها تعیین می‌شدند و عملاً کارگزاران نقش چندانی در آن نداشتند. در نهایت این شیوه واگذاری امور بیمه به بخش خصوصی، صندوق بیمه را با چالش‌هایی مواجه کرد و مسئولان و کارشناسان مرتبط با کارگزاری را در صندوق بیمه به تغییر رویه ترغیب نمود. نداشتن قرارداد مستقیم با کارگزاران، ایجاد تعهد استخدام و تعیین تکلیف این

۱. کارگزاران بیمه کشاورزی، ۱۳۹۵.

افراد به همراه اعتراض به اشتغال همزمان بازنشستگان فعال، برخی از این چالش‌ها بودند. در سال ۱۳۸۷ صندوق بیمه کشاورزی، زمینه شکل‌گیری شرکت خدمات بیمه‌ای با آرم یکسان بانک کشاورزی و دستورالعمل واحد را فراهم ساخت و اقدام نمود. این شرکت‌ها مانند قبل با ترکیب کارشناسان جوان، بازنشستگان بانک کشاورزی و وزارت جهاد کشاورزی شکل گرفتند. تمامی عملیات بیمه‌گری و ارزیابی خسارت در کل زیربخش‌های بیمه‌ای (زراعت، باغ، مرتع و جنگل و دام و طیور) به این شرکت و تحت نظارت بانک کشاورزی و کارگزاران ناظر مقیم که تازه از بین کارگزاران انتخاب و به این عرصه وارد شده بودند، شروع گردید. اما پس از گذشت چند سال این شرکت‌های کارگزاری با وجود اینکه با تمام توان در اجرای برنامه‌های صندوق بیمه تلاش می‌کردند، شروع به افول نمودند. برخی از دلایل این رویداد چنین اعلام شده است (کارگزاران بیمه کشاورزی، ۱۳۹۵):

الف) مداخله مستقیم در شکل‌گیری و تعیین چارچوب این شرکت‌ها و هیئت مدیره آنان.

ب) عدم آموزش مسائل مدیریتی و قوانین مالی و تجاری به کارگزاران.

ج) عدم ثبات مدیریت امور کارگزاران در ستاد صندوق بیمه و حاکمیت مدیریت سعی و خطا.

د) استقرار متصدیان امور بیمه‌ای در شعب بانک کشاورزی با همان شرح وظایف کارگزاران.

ه) عدم توجه به سوابق کار و شایسته‌سالاری در نحوه واگذاری امور به اعضای شرکت.

و) فقدان ابزار تشویق مؤثر در دست مدیران عامل و یا ازسوی صندوق.

ز) افزایش فراتر از ظرفیت و نیاز تعداد کارگزاران توسط صندوق بیمه کشاورزی.

سرانجام با گذشت حدود ۵ سال و با آشکار شدن برخی از مشکلات، مسئولان امر در آخرین طرح اجرا شده به فکر جداسازی فعالیت‌های مربوط به بیمه‌گری و عقد قرارداد بیمه کشاورزی با عملیات ارزیابی خسارت افتادند. تعدادی از کارشناسان در شرکت مستقر در شهرستان تحت عنوان یک شرکت^۱ و به صورت داوطلبانه در امر «بیمه‌گری محصولات کشاورزی» به فعالیت خود ادامه دادند و تعدادی از کارشناسان با تعیین و تأیید نظر مدیر گروه خدمات بیمه‌ای استان تحت عنوان «ارزیاب» و به صورت حقیقی با بانک قرارداد کارگزاری عقد نمودند و همین شرایط تا به امروز ادامه پیدا کرده است.^۲ با وجود این، شرایط جدید به حل مشکلات پایه‌ای و اساسی کارگزاران بیمه کشاورزی کمک زیادی ننمود. امروزه پرداخت مالیات و اجبار در بیمه کردن کارکنان شرکت به دو مشکل اصلی شرکت‌های کارگزاری بیمه کشاورزی تبدیل شده‌اند.

۲-۱۱. وظایف کارگزاران بیمه کشاورزی

انتخاب بیمه مناسب در بسیاری از موارد برای بیمه‌گذار، کار ساده‌ای نیست. بررسی بیمه‌گرهای موجود در کشور، نوع پوشش، سوابق و نوع خدمات آنها برای بیمه‌گذارها سخت و مشکل است. کارگزار رسمی بیمه این

۱. تعداد شرکت‌های بیمه کشاورزی در هر استان با هماهنگی مدیران صندوق بیمه و بانک کشاورزی استان تعیین خواهد شد.

۲. از سال ۱۳۸۷ به بعد کارگزاران به کار «نظارت» نیز وارد شده‌اند.

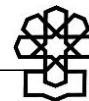
کار را برای بیمه‌گذار ساده می‌کند و در صورت بروز خسارت احتمالی، وظیفه پیگیری دریافت مبلغ خسارت از شرکت بیمه‌گر را برای بیمه‌گذار برعهده می‌گیرد. درواقع کارگزار با استفاده از اطلاعات خود از بازار بیمه، مناسب‌ترین راهکارها و رویه‌ها را برای افراد و مشتریان تجاری خود پیدا می‌کند. به‌طور کلی مهم‌ترین وظایف کارگزاران بیمه عبارتند از:

۱. دریافت اطلاعات لازم از مشتریان برای ارزیابی نیازهای بیمه‌ای آنها.
۲. جستجوی شرایط شرکت‌های بیمه‌گر و مقایسه ویژگی‌ها، سطح پوشش و قیمت آنها.
۳. کارگزار با برقراری ارتباط با شرکت‌های مختلف بیمه در مورد شرایط خدمات بیمه‌ای آنها اطلاعات لازم را کسب نموده و آنها را با هم مقایسه می‌کند تا بهترین آنها را برای بیمه‌گذار انتخاب کند.
۴. انتخاب مناسب‌ترین و بهترین بیمه‌گر با توجه به شرایط متقاضی و معرفی آن به بیمه‌گذار.
۵. پیگیری جبران خسارت احتمالی بیمه‌گذار.
۶. ارائه گزارش به بیمه‌گرها و ناظران مربوطه.

کشاورزی از بخش‌های اصلی و همچنین از محورهای مهم اقتصاد کشور بوده و بیمه کشاورزی نیز یکی از شاخص‌های حمایت از این بخش به حساب می‌آید. کارگزاران بیمه کشاورزی از سال ۱۳۸۲ پس از طی برگزاری آزمون‌های متعدد کتبی، مصاحبه تخصصی و گذراندن دوره‌های آموزشی متفاوت به فعالیت در صندوق بیمه کشاورزی مشغول هستند. کارگزاری بیمه کشاورزی، نوعی حضور و همکاری بخش خصوصی با صندوق بیمه کشاورزی قلمداد می‌شود و عملاً این کارگزاران به‌عنوان بخش غیردولتی، بخشی از وظایف صندوق بیمه کشاورزی را انجام می‌دهند.

کارمزد کارگزاران بیمه کشاورزی (براساس آیین‌نامه‌های مورد تأیید صندوق بیمه کشاورزی)، درصدی از حق بیمه نیست. فقط در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ به این شکل (درصدی از حق بیمه) اعمال شده است و پس از آن برای هر محصول، تعرفه خاصی برای صدور بیمه‌نامه و ارزیابی خسارت تعریف شده است که با توجه به نرخ تورم بالا در سال‌های قبل (از سال ۱۳۸۴) تاکنون افزایش تعرفه، هیچ‌گونه تناسبی با نرخ تورم نداشته و این موضوع، باعث پایین آمدن دستمزد واقعی کارگزاران بیمه کشاورزی شده است.

ماهیت خدمات‌رسانی در حوزه خدمات بیمه کشاورزی به‌صورت مقطعی نیست، بلکه به استناد قراردادهای منعقد شده بین کارگزاران و بانک کشاورزی به‌صورت سالیانه بوده و کارگزاران که شامل سه گروه کارشناسان صدور بیمه‌نامه، ارزیابان خسارت و ناظران مقیم هستند، در طول سال درگیر مسائل مربوط به بیمه کشاورزی بوده و در زمان بروز خسارت و بعد از آن هم ارزیابان خسارت به‌دلیل بررسی کارشناسی به‌همراه کارشناسان بانک کشاورزی، درگیر قضایای مربوط به نمونه‌گیری و ارزیابی خواهند بود و تا تأیید خسارت و پرداخت غرامت که

زمان زیادی طول می‌کشد، به این امر مشغول می‌باشند.

با وجود اینکه در بندهای «۳»، «۴» و «۵» نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، بر خصوصی‌سازی کارآمد و مؤثر فعالیت‌های دولتی تأکید شده است، به نظر می‌رسد که برونسپاری امور بیمه کشاورزی به بخش خصوصی (کارگزاران بیمه کشاورزی)، صرفاً نوعی رفع تکلیف بوده و با توجه به عدم امنیت شغلی کارگزاران بیمه کشاورزی، انگیزه زیادی برای بقا و حضور بیشتر بخش خصوصی در عرصه خدمات بیمه کشاورزی وجود نداشته باشد.

- بند «۳» -** (نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی): رشد همزمان کارآیی اقتصادی و عدالت اجتماعی است نه کسب درآمد برپایه دولت یا صرفاً کارآیی اقتصادی.
- بند «۴» -** خصوصی‌سازی نباید منجر به توقف خط تولید یا انحلال فعالیت‌های تولید شود.
- بند «۵» -** نیروی انسانی شرکت‌های واگذار شده به بخش خصوصی نباید به حال خود رها شود.

۳-۱۱. مشکلات کارگزاران بیمه کشاورزی

کارگزاران بیمه کشاورزی در ایران با دو چالش بزرگ در حوزه کاری خود مواجه هستند:

الف) برخورد اداری با کارگزاران برخلاف مقررات بخش خصوصی

۱. الزام کارگزاران و شرکت‌های خدمات بیمه‌ای به تک‌شغله بودن و عدم امکان بهره‌مندی از مزایای مشاغل ثانویه مطابق با «دستورالعمل نحوه استقرار شرکت‌های خدمات بیمه کشاورزی»: این امر نه تنها با موازین خصوصی‌سازی همخوانی ندارد، بلکه منجر به پیشگیری از سایر فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی کارگزاران و بعضاً از دست رفتن فرصت‌های شغلی دیگر شده است (پایین بودن ثبات شغلی و درآمدی).
۲. انعقاد قرارداد مستقیم کارگزاران با بانک کشاورزی در طی مقاطع مختلف: این قرارداد با استناد به نظر کارشناسان اداره کار و تعاون، مشمول قوانین موضوعه این اداره بوده و از حالت پیمانکاری خارج می‌باشد و در چنین شرایطی خارج از مبحث خصوصی‌سازی است.
۳. لزوم أخذ مرخصی از کارفرما در روزهای عدم حضور کارگزار در محل مأموریت: که همخوانی لازم با چارچوب فعالیت بخش خصوصی ندارد.
۴. وجود احکام مأموریت با درج تاریخ و زمان حضور نیروهای بیمه خصوصاً زمان حضور در شعب بانک کشاورزی مشابه بخش دولتی.
۵. لزوم تعیین کشیک کاری برای روزهای تعطیل همانند ادارات دولتی.

۶. وجود آیین‌نامه‌ای مصوب با نام کارمزد کارگزاران و نمایندگی‌های بیمه کشاورزی: که براساس آن بدون در نظر گرفتن قوانین موضوعه سازمان تأمین اجتماعی و اداره کار در خصوص نحوه توزیع کارمزد بین شرکت و کارگزار، اعمال نظر صریح شده و صحت اجرای این آیین‌نامه، به‌طور مداوم توسط بخش نظارتی صندوق، کنترل گردیده است.

۷. الزام کارگزاران به حضور در دوره‌های آموزشی در استان‌های مختلف بدون پرداخت هزینه‌های مأموریت.

ب) حقوق و دستمزد نامتناسب کارگزاران و شرکت‌های خدمات بیمه‌ای

۱. عدم افزایش متناسب کارمزد کارگزاری براساس نرخ تورم سالیانه کشور، رشد قیمت کالاهای ضروری و سایر شاخصه‌ها و استانداردهای قابل استناد به‌طوری که تشریح اجمالی آن در مورد یک برهه چهارساله از کارمزد تا قبل از شروع حرکت‌های صنفی و تجمعات اعتراضی کارگزاران در جدول ۲۳ آمده است.

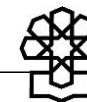
جدول ۲۳. وضعیت کارمزد کارگزاران کشاورزی در دو مقطع زمانی متفاوت (ریال - درصد)

شرح	۱۳۸۹-۱۳۹۰	۱۳۹۲-۱۳۹۳	نرخ رشد (درصد)
کارمزد صدور یک فقره بیمه‌نامه زراعت (سهام کارگزار)	۱۰۵۰۰	۱۴۹۶۰	۴۲
کارمزد صدور یک فقره بیمه‌نامه باغ (سهام کارگزار)	۲۴۰۰۰	۲۶۱۰۰	۹
کارمزد بیمه یک رأس گاو (سهام کارگزار)	۲۲۵۰۰	۳۱۸۰۰	۴۱
کارمزد ارزیابی یک قطعه زراعت (سهام کارگزار)	۲۴۰۰۰	۲۹۰۰۰	۲۱
کارمزد ارزیابی یک قطعه باغ (سهام کارگزار)	۲۷۷۵۰	۳۳۵۰۰	۲۱
کارمزد ارزیابی یک گزارش تلفات دام (سهام کارگزار)	۱۰۵۰۰	۱۲۷۰۰	۲۱
شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی	۱۰۰	۲۰۳/۲	۱۰۳

مآخذ: ۱. کارگزاران بیمه کشاورزی، ۱۳۹۵.

۲. شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ب- ۱۳۹۵.

محاسبات نشان می‌دهد که افزایش (نرخ رشد) کارمزد کارگزاران بیمه کشاورزی برای خدمات مختلف در طول سال‌های اخیر در مقایسه با افزایش (نرخ رشد) شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی، بسیار پایین‌تر بوده است. به‌منظور امکان بررسی دقیق‌تر و امکان مقایسه در جدول ۲۴ وضعیت کارمزد کارگزاران (میزان و رشد سالیانه) در زمینه خدمات مختلف بیمه کشاورزی (صدور بیمه‌نامه و ارزیابی) در فاصله سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۵ نشان داده شده است.

(ریال - درصد)

جدول ۲۴. میزان و نرخ رشد سالیانه کارمزد خدمات بیمه کارگزاران در سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۵

عنوان	۱۳۸۸-۱۳۸۷		۱۳۸۹-۱۳۸۸		۱۳۹۰-۱۳۸۹		۱۳۹۱-۱۳۹۰		۱۳۹۱ ۱۳۹۲	۱۳۹۲ ۱۳۹۳	۱۳۹۳ ۱۳۹۴	۱۳۹۴ ۱۳۹۵
	سهام کارگزار	کل	سهام کارگزار	کل	سهام کارگزار	کل	سهام کارگزار	کل				
کارمزد صدور یک فقره بیمه‌نامه زراعت	۷۰۰۰	۵۹۵۰	۱۱۰۰۰	۹۳۵۰	۱۰۵۰۰	۱۴۰۰۰	۱۶۵۰۰	۱۳۲۰۰	۱۳۶۰۰	۱۴۹۶۰	۲۱۶۰۰	۲۷۰۰۰
کارمزد صدور یک قطعه بیمه‌نامه باغ	۲۱۰۰۰	۱۷۸۵۰	۲۸۰۰۰	۲۳۱۰۰	۲۴۰۰۰	۳۲۰۰۰	۳۲۰۰۰	۲۵۶۰۰	۲۳۷۵۰	۲۶۱۰۰	۳۵۰۰۰	۴۲۰۰۰
کارمزد صدور یک رأس بیمه‌نامه دام سبک	۱۸۰۰	۱۵۳۰	۲۴۰۰	۲۰۴۰	۲۱۷۵	۲۹۰۰	۳۵۰۰	۲۸۰۰	۲۸۹۰	۳۱۸۰	۴۶۰۰	۶۰۰۰
کارمزد صدور یک رأس بیمه‌نامه دام آمیخته	۱۸۰۰۰	۱۵۳۰۰	۲۵۰۰۰	۲۱۲۵۰	۲۲۵۰۰	۳۰۰۰۰	۳۵۰۰۰	۲۸۰۰۰	۲۸۹۰۰	۳۱۸۰۰	۴۳۰۰۰	۵۴۰۰۰
کارمزد صدور یک رأس بیمه‌نامه دام صنعتی	۳۵۰۰	۲۹۷۵	۴۵۰۰	۳۸۲۵	۴۱۷۵	۶۵۰۰	۶۵۰۰	۵۲۰۰	۵۵۰۰	۶۰۰۰	۸۱۰۰	۹۵۰۰
کارمزد ارزیابی یک رأس دام سبک	۷۵۰۰۰	۶۳۷۵۰	۱۱۰۰۰۰	۹۳۵۰۰	۹۷۵۰۰	۱۳۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰	۱۰۴۰۰۰	۱۰۷۲۵۰	۱۱۸۰۰۰	۱۵۹۰۰۰	۲۰۰۰۰۰
کارمزد ارزیابی یک رأس دام آمیخته	۷۵۰۰۰	۶۳۷۵۰	۱۲۰۰۰۰	۱۰۲۰۰۰	۱۰۵۰۰۰	۱۴۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰	۱۱۲۰۰۰	۱۱۵۵۰۰	۱۲۷۰۰۰	۱۵۹۰۰۰	۱۹۰۰۰۰
کارمزد ارزیابی یک رأس دام صنعتی	۶۰۰۰۰	۵۱۰۰۰	۸۵۰۰۰	۷۲۲۵۰	۷۵۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۸۲۵۰۰	۹۰۷۵۰	۱۱۴۰۰۰	۱۳۵۰۰۰
کارمزد ارزیابی یک قطعه باغ	۲۵۰۰۰	۲۱۲۵۰	۳۳۰۰۰	۲۸۰۵۰	۲۷۷۵۰	۳۷۰۰۰	۳۷۰۰۰	۲۹۶۰۰	۳۰۵۰۰	۳۳۵۰۰	۴۲۰۰۰	۴۸۰۰۰
کارمزد ارزیابی یک فقره زراعت	۲۳۰۰۰	۱۹۵۵۰	۲۹۰۰۰	۲۴۶۵۰	۲۴۰۰۰	۳۲۰۰۰	۳۲۰۰۰	۲۵۶۰۰	۲۶۴۰۰	۲۹۰۰۰	۳۹۰۰۰	۴۷۰۰۰
جمع کل	۳۰۹۳۰۰	۲۶۲۹۰۵	۴۴۷۹۰۰	۳۸۰۷۱۵	۳۹۳۳۰۰	۵۲۴۴۰۰	۵۳۲۵۰۰	۴۲۶۰۰۰	۴۳۶۷۹۰	۴۸۰۲۹۰	۶۲۵۳۰۰	۷۵۸۸۵۰۰
رشد کارمزد بیمه یک فقره زراعت		۵۷/۱	۵۷/۱	۵۷/۱	۱۲/۳	۲۷/۳	۱۷/۹	۲۵/۷	۳	۱۰	۴۴/۴	۲۵
رشد کارمزد بیمه یک قطعه باغ		۳۳/۳	۳۳/۳	۳۳/۳	۰/۸	۱۴/۳	۰	۶/۷	-۷/۲	۹/۹	۳۴/۱	۲۰
رشد کارمزد بیمه یک رأس دام سبک		۳۳/۳	۳۳/۳	۳۳/۳	۲۰/۸	۶/۶	۲۰/۷	۲۸/۷	۳/۲	۱۰	۴۴/۷	۳۰/۴
رشد کارمزد بیمه یک رأس دام آمیخته		۳۸/۹	۳۸/۹	۳۸/۹	۲۰	۵/۹	۱۶/۷	۲۴/۴	۳/۲	۱۰	۳۵/۲	۲۵/۶
رشد کارمزد بیمه یک رأس دام صنعتی		۲۸/۶	۲۸/۶	۲۸/۶	۴۴/۴	۲۷/۵	۰	۶/۷	۵/۸	۹/۱	۳۵	۱۷/۳
رشد کارمزد ارزیابی یک رأس دام سبک		۴۶/۷	۴۶/۷	۴۶/۷	۱۸/۲	۴/۳	۰	۶/۷	۳/۱	۱۰	۳۴/۷	۲۵/۸
رشد کارمزد ارزیابی یک رأس دام آمیخته		۶۰	۶۰	۶۰	۱۶/۷	۲/۹	۰	۶/۷	۳/۱	۱۰	۲۵/۲	۱۹/۵
رشد کارمزد ارزیابی یک رأس دام صنعتی		۴۱/۷	۴۱/۷	۴۱/۷	۱۷/۶	۳/۸	۰	۶/۷	۳/۱	۱۰	۲۵/۶	۱۸/۴
رشد کارمزد ارزیابی یک فقره زراعت		۳۲	۳۲	۳۲	۱۲/۱	-۱/۱	۰	۶/۷	۳	۹/۸	۲۵/۴	۱۴/۳
رشد کارمزد ارزیابی یک قطعه باغ		۲۶/۱	۲۶/۱	۲۶/۱	۱۰/۳	-۲/۶	۰	۶/۷	۳/۱	۹/۸	۳۴/۵	۲۰/۵
رشد کل کارمزد		۴۴/۸	۴۴/۸	۴۴/۸	۱۷/۱	۳/۳	۱/۵	۸/۳	۲/۵	۱۰	۳۰/۲	۲۱/۳

مأخذ: کارگزاران بیمه کشاورزی، ۱۳۹۵.

توجه: تا سال زراعی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ بخشی از کارمزد به شرکت کارگزاری تعلق می‌گرفته است. اما پس از آن، کل کارمزد سهم کارگزار بوده است.

- بزرگ‌ترین هزینه عملیات بیمه، هزینه‌های وسیله نقلیه شامل قیمت خودرو، سوخت، روغن، استهلاک و... می‌باشد که طی چند سال اخیر به طرز فزاینده‌ای رشد نموده و در مقابل درآمد کارگزاران کشاورزی، رشد متناسبی در حد تورم سالیانه نداشته است. کشته شدن برخی از کارگزاران در اثر تصادف در هنگام انجام مأموریت‌های نظارتی و ارزیابی نیز بخش دیگری از هزینه‌های غیرقابل جبران تحمیلی بر کارگزاران بیمه کشاورزی است. این موضوع با توجه به بیمه نبودن آنان بیش از پیش اهمیت پیدا می‌کند.
۲. اضافه شدن بخش‌های مختلف به شرح وظایف کارگزاران با صدور دستورالعمل‌های ثانویه، بدون در نظر گرفتن کارمزد اجرای عملیات جدید.
۳. عدم وجود پوشش بیمه‌ای برای کارگزاران.
۴. اعلام حق الزحمه اجرای عملیات کارگزاری پس از گذشت چند ماه از زمان شروع قرارداد و اجرای کار.
۵. تأخیر زیاد در پرداخت کارمزد به کارگزاران.^۱

۴-۱۱. توزیع استانی کارگزاران بیمه کشاورزی

از زمان شکل‌گیری کارگزاران بیمه کشاورزی، تعداد آنها و شرکت‌های مربوطه از تغییرات محسوسی برخوردار بوده‌اند؛ به‌گونه‌ای که روند افزایشی آنها در اواخر دهه ۱۳۸۰ در آغاز دهه ۱۳۹۰ به وضعیت ثبات و نوسان تبدیل گردید. در جدول ۲۵ تعداد کارگزاران بیمه کشاورزی و وضعیت کارمزد دریافتی کل و سرانه آنان در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۵ نشان داده شده است. مقدار کارمزد دریافتی سالیانه هر کارگزار به‌صورت میانگین از ۹۶ میلیون ریال در سال زراعی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ تا ۱۳۷ میلیون ریال در سال زراعی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ متفاوت بوده است. بدیهی است که با توجه به میانگین هزینه کل سالیانه یک خانوار در ایران، کارمزدهای پرداختی (به‌عنوان منبع درآمد کارگزاران) نمی‌توانند تأمین‌کننده معاش زندگی خانوار کارگزاران باشند. این موضوع، ضرورت اتخاذ تدابیر لازم برای افزایش درآمد کارگزاران بیمه کشاورزی را آشکار می‌سازد. برای این پرسش که با توجه به پایین بودن درآمد سرانه (کارمزد سرانه دریافتی) کارگزاران، آیا تعداد کارگزاران بیمه کشاورزی در ایران، بیشتر یا کمتر از میزان مورد نیاز (ظرفیت بیمه کشاورزی) هستند؟ در این مطالعه نمی‌توان پاسخ دقیقی برای آن پیدا کرد. بدیهی است که در این میان، میزان کارمزد پرداختی برای هر کدام از خدمات بیمه‌ای نیز در میزان کل کارمزد سرانه کارگزاران بی‌تأثیر نخواهد بود.

۱. با توجه به حق بیمه دریافتی سالیانه از کشاورزان بیمه‌گذار (بدون در نظر گرفتن سهم دولت در پرداخت حق بیمه) و میزان مجموع حق کارمزد کارگزاران بیمه کشاورزی، تأخیر چندماهه در پرداخت کارمزدها نمی‌تواند قابل دفاع باشد. به‌عنوان مثال، کل کارمزد سالیانه کارگزاران در سال زراعی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ برابر ۶۲۵ میلیارد ریال بوده است و میزان حق بیمه دریافتی از کشاورزان بیمه‌گذار در همان سال، ۳۲۰۷ میلیارد ریال گزارش شده است.

جدول ۲۵. تعداد کارگزاران صندوق بیمه کشاورزی ایران و میزان کارمزد سالیانه کل و سرانه در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۰

سال زراعی	تعداد کارگزار (نفر)	کل کارمزد سالیانه کارگزاران (میلیارد ریال)	کارمزد سرانه سالیانه کارگزاران (میلیون ریال)	هزینه کل سالیانه یک خانوار (میلیون ریال)
۱۳۹۱-۱۳۹۰	۵۲۰۰	۴۹۷	۹۶	۱۰۸
۱۳۹۲-۱۳۹۱	۵۱۰۰	۵۴۰	۱۰۶	۱۳۶
۱۳۹۳-۱۳۹۲	۵۴۰۰	۵۳۱	۹۸	۱۶۸
۱۳۹۴-۱۳۹۳	۵۰۰۰	۶۱۹	۱۲۴	۱۸۷
۱۳۹۵-۱۳۹۴	۴۶۲۳	۶۳۵	۱۳۷	-

مآخذ: ۱. تعداد کارگزار و کل کارمزد سالیانه: صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

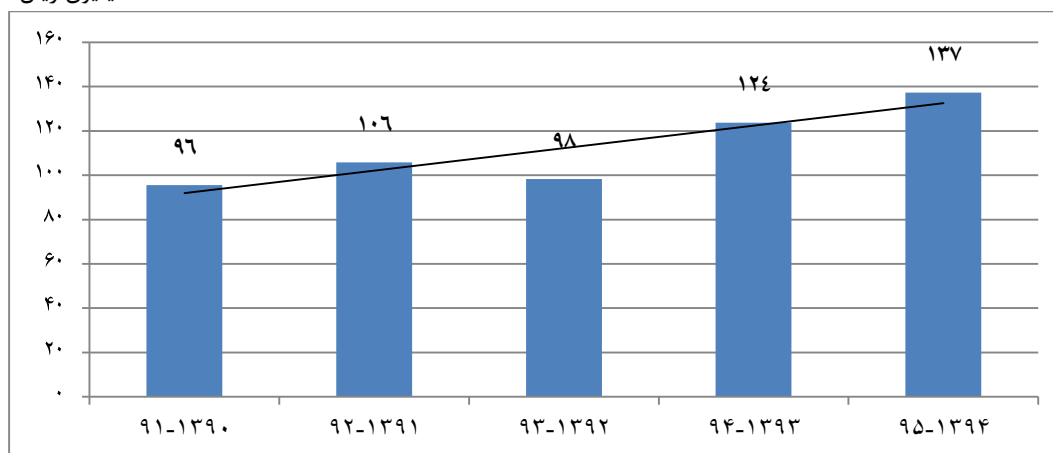
۲. متوسط هزینه کل سالیانه یک خانوار ایرانی: محاسبات تحقیق با توجه به آمار مرکز آمار ایران.

۳. کارمزد سرانه سالیانه کارگزاران: محاسبات تحقق با توجه به ستون‌های دوم و سوم.

نمودار ۵ بیانگر مقادیر کارمزد دریافتی سرانه سالیانه توسط هر کدام از کارگزاران بیمه کشاورزی در سال‌های زراعی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ الی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ می‌باشد.

نمودار ۵. تغییرات کارمزد سرانه سالیانه کارگزاران بیمه کشاورزی در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۰

(میلیون ریال)

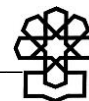
مآخذ: محاسبات تحقیق.

در جدول ۲۶ توزیع استانی کارگزاران بیمه کشاورزی براساس چهار دامنه زمانی سابقه خدمت یعنی کمتر از ۳ سال، ۳-۷ سال، ۷-۱۰ سال و بالای ۱۰ سال نشان داده شده است. استان‌های خوزستان، کردستان، فارس، کرمان و خراسان رضوی با بیشتر تعداد کارگزار بیمه کشاورزی در صدر استان‌های کشور قرار گرفته‌اند. از تعداد ۴۶۲۳ نفر کل کارگزار بیمه کشاورزی در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵، ۲۵۰۰ نفر آنان در قالب ۳۶۰ شرکت خدمات بیمه‌ای (۲۹۳ نمایندگی) به فعالیت و ارائه خدمات بیمه کشاورزی می‌پردازند. باقیمانده (۲۱۲۳ نفر) نیز با بانک کشاورزی قرارداد مستقیم دارند. از این تعداد نیز ۹۲۰ نفر با عنوان «ارزیاب» و ۱۸۰ نفر به‌عنوان «ناظر مقیم» مشغول فعالیت می‌باشند.

جدول ۲۶. توزیع استانی کارگزاران بیمه کشاورزی به تفکیک سابقه خدمت در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۴

ردیف	نام استان	سابقه خدمت				جمع کل	سهم (درصد)
		کمتر از ۳ سال	۳-۷ سال	۷-۱۰ سال	بالای ۱۰ سال		
۱	آذربایجان شرقی	۵۴	۶۵	۳۶	۳۶	۱۹۱	۴
۲	آذربایجان غربی	۱۵	۴۸	۳۳	۶۲	۱۵۸	۳
۳	اردبیل	۲۵	۵۲	۲۴	۳۰	۱۳۱	۳
۴	اصفهان	۵۶	۵۶	۴۶	۱۵	۱۷۳	۴
۵	البرز	۱۸	۱۱	۲	۳	۳۴	۱
۶	ایلام	۸	۳۸	۲۱	۶	۷۳	۲
۷	بوشهر	۴۷	۴۳	۱۱	۱۱	۱۱۲	۲
۸	تهران	۳۶	۱۶	۱۹	۱۱	۸۲	۲
۹	جنوب کرمان	۲۱	۲۷	۳۱	۵۴	۱۳۳	۳
۱۰	چهارمحال و بختیاری	۴۸	۴۲	۲۹	۲۵	۱۴۴	۳
۱۱	خراسان جنوبی	۴۶	۵۳	۳۰	۱۴	۱۴۳	۳
۱۲	خراسان رضوی	۸۰	۸۹	۴۳	۶۰	۲۷۲	۶
۱۳	خراسان شمالی	۴۰	۴۰	۱۸	۱۷	۱۱۵	۲
۱۴	خوزستان	۹۱	۳۵۹	۱۰۶	۳۰	۵۸۶	۱۳
۱۵	زنجان	۲۴	۵۰	۱۴	۱۰	۹۸	۲
۱۶	سمنان	۱۶	۴۰	۱۰	۱۸	۸۴	۲
۱۷	سیستان و بلوچستان	۳۷	۲۱	۷	۰	۶۵	۱
۱۸	فارس	۱۵	۷۱	۱۴۲	۲۷	۲۵۵	۶
۱۹	قزوین	۴۰	۱۹	۸	۴	۷۱	۲
۲۰	قم	۷	۴	۴	۱	۱۶	۰/۳
۲۱	کردستان	۱۲۴	۱۴۴	۲۳	۲۰	۳۱۱	۷
۲۲	کرمان	۴۶	۸۲	۱۰۴	۳۶	۲۶۸	۶
۲۳	کرمانشاه	۷۸	۴۸	۱۵	۴	۱۴۵	۳
۲۴	کهگیلویه و بویراحمد	۱	۵۷	۲۳	۷	۸۸	۲
۲۵	گلستان	۳۴	۴۱	۷	۵	۸۷	۲
۲۶	گیلان	۲	۸۱	۲۵	۱۱۰	۲۱۸	۵
۲۷	لرستان	۹۲	۴۹	۲۳	۴	۱۶۸	۴
۲۸	مازندران	۱۵	۳۲	۱۶	۳۰	۹۳	۲
۲۹	مرکزی	۱۷	۲۳	۸	۳	۵۱	۱
۳۰	هرمزگان	۳۴	۳۸	۱۹	۵	۹۶	۲
۳۱	همدان	۷	۳۳	۱۳	۲۰	۷۳	۲
۳۲	یزد	۲۵	۸	۴۴	۱۲	۸۹	۲
	جمع	۱۱۹۹	۱۷۸۰	۹۵۴	۶۹۰	۴۶۲۳	۱۰۰

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، الف-۱۳۹۵.

۱۱-۵. طرح استخدام کارگزاران بیمه کشاورزی

قبلاً موضوع استخدام کارگزاران بیمه کشاورزی توسط بانک کشاورزی و وزارت جهاد کشاورزی در قالب دو طرح مجزا، مطرح و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه گردید. «طرح استخدام کارگزاران بیمه محصولات کشاورزی» در بانک کشاورزی به دلیل مغایرت با برنامه پنجم توسعه، نیاز به رأی دوسوم نمایندگان برای تصویب داشت. به دلیل عدم کسب این میزان رأی، مجلس با کلیات طرح استخدام کارگزاران بیمه محصولات کشاورزی مخالفت کرد. طرح «تعیین تکلیف کارگزاران بیمه کشاورزی» که وزارت جهاد کشاورزی را موظف به استخدام کارگزاران بیمه کشاورزی در مراکز خدمات و مدیریت‌های جهاد کشاورزی استان‌ها و شهرستان‌ها نموده بود، به دلیل مخالفت کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، عملاً به صحن مجلس کشیده نشده است.^۱

به دلیل مقطعی بودن فعالیت‌های بیمه‌ای در بخش کشاورزی، اساس کار بیمه کشاورزی باید مبتنی بر کارگزاری و استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی باشد. بنابراین استخدام تعداد زیادی کارشناس (بیش از ۴۶۰۰ نفر) برای فعالیت فصلی، باعث تحمیل بار مالی بدون بازدهی بر دولت خواهد شد و فاقد هرگونه صرفه اقتصادی است. از این رو، پیگیری موضوع استخدام توسط برخی از نهادها و فشار بر مجلس و دولت برای ارائه مجوز استخدام و جذب کارگزاران بیمه کشاورزی، قابل دفاع نبوده و مردود خواهد بود. بدیهی است که راهبرد مناسب برای رفع مشکلات فراروی کارگزاران بیمه کشاورزی نباید صرفاً از کانال استخدام آنها توسط دولت پیگیری شود. بلکه این مهم را باید از طریق اصلاح قوانین موجود و رفع چالش‌ها و محدودیت‌های کاری فراروی شرکت‌های کارگزاری برطرف ساخت.^۲

۱۲. دیدگاه دولتمردان و نمایندگان مجلس در مورد مدیریت بیمه کشاورزی

دولتمردان و نمایندگان مجلس شورای اسلامی به دلیل عدم آشنایی یکسان از شرایط و واقعیت‌های حاکم بر بیمه در بخش کشاورزی، دارای دیدگاه‌های متفاوتی در مورد خصوصی شدن و یا دولتی ماندن بیمه کشاورزی (نوع مدیریت آن) دارند:

۱۲-۱. موافقان واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی

این گروه از صاحب‌منصبان در کنار برخی از کارشناسان به دلیل قضاوت یکسان (و البته اشتباه) در مورد شرایط اجرایی شدن تمامی بیمه‌ها (کشاورزی، صنعتی و خدماتی)، حمایت‌های دولتی از بیمه کشاورزی

۱. برای اخذ اطلاعات بیشتر در مورد پیشینه موضوع و ... درخصوص استخدام کارگزاران بیمه کشاورزی به گزارش «اظهارنظر کارشناسی درباره طرح تعیین تکلیف کارگزاران بیمه کشاورزی» (کد موضوعی: ۲۵۰، شماره مسلسل: ۱۴۸۰۵- اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۵) که مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تهیه شده است، مراجعه شود.
۲. در ادامه به برخی از راهکارها برای رفع چالش‌ها و مشکلات فراروی شرکت‌های کارگزاری اشاره شده است.

را به سه دلیل^۱ نادرست می‌دانند:

۱. مداخله دولت در فعالیت بیمه‌گری باعث ایجاد انحراف در بازار بیمه کشاورزی شده و به دلیل پرداخت یارانه حق بیمه به صندوق بیمه کشاورزی، امکان و انگیزه لازم برای حضور شرکت‌های بیمه خصوصی در بازار بیمه کشاورزی وجود نخواهد داشت.

۲. بر ادعای همیشگی طرفداران اقتصاد آزاد تأکید دارند: دولت تاجر موفقی نیست و نمی‌تواند باعث افزایش کارایی فعالیت‌های اقتصادی شود.

۳. تقبل پرداخت بخشی از حق بیمه توسط دولت و پرداخت آن تحت عنوان «یارانه حق بیمه» به صندوق بیمه کشاورزی باعث افزایش بار مالی سنگین بر بودجه دولتی می‌شود.

مهمترین نکته‌ای که باید در پاسخ به دلایل مزبور بدان توجه داشت به هدف از توسعه بیمه در بخش کشاورزی بر می‌گردد. هدف غایی برنامه‌ریزان و طراحان بیمه در بخش کشاورزی، «ایجاد اطمینان خاطر برای کشاورزان به منظور تداوم فعالیت کشاورزی و تحقق امنیت درآمدی پایدار برای آنان» می‌باشد. تعدد، تواتر و شدت ریسک‌های موجود در بخش کشاورزی و غرامت‌های سنگین پرداختی سالیانه باعث می‌شود و ایجاب می‌کند که «میزان حق بیمه» در فعالیت‌های کشاورزی، بسیار بالاتر از فعالیت‌های صنعتی و خدماتی تعیین شود. بدیهی است اگر بخش خصوصی (شرکت‌های بازرگانی بیمه) با هدف دریافت سود، وارد بازار بیمه کشاورزی شوند، برای پوشش غرامت‌های پرداختی و هزینه‌های اجرایی و اداری بالا، باید میزان حق بیمه «بالایی» را برای خدمات بیمه‌ای خود تعیین نمایند. این اقدام (تعیین حق بیمه بالا) با دو اشکال مواجه خواهد بود:

- خرده‌پا بودن بخش زیادی از کشاورزان ایرانی و ناتوانی آنان برای پرداخت هزینه‌های بالای حق بیمه، باعث می‌شود که بسیاری از آنان از بیمه کردن فعالیت خود منصرف شوند و فعالیت‌های کشاورزی خود را در شرایط پرریسک موجود انجام دهند و به نوعی امنیت درآمدی آن به مخاطره بیفتد (نقض هدف از توسعه بیمه در کشاورزی). بدیهی است که در چنین شرایطی، در صورت بروز رویدادهای مخرب طبیعی گسترده، در نهایت دولت مجبور به پرداخت خسارات وارده و انجام حمایت از کشاورزان آسیب‌دیده خواهد شد.

- براساس تئوری تقاضا، افزایش قیمت خدمات بیمه (حق بیمه)، باعث کاهش تقاضا و تمایل کشاورزان خرده‌پا و بزرگ برای خدمات بیمه‌ای از سوی شرکت‌های بازرگانی بیمه خواهد شد. کاهش تقاضای بیمه خود به عاملی برای کاهش سودآوری و حتی زیان‌دهی شرکت‌های بیمه بازرگانی فعال در بخش کشاورزی تبدیل خواهد شد.

اینکه دولت، تاجر خوبی در فعالیت‌های تجاری نیست، پذیرفتنی است. اما باید توجه داشت که

۱. افزایش سرسام‌آور و عجیب مطالبات بانک کشاورزی از دولت و پرداخت سالیانه یارانه‌های حق بیمه توسط دولت در افزایش تأکید برای واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی در نزد برخی از دولتمردان و نمایندگان مجلس شورای اسلامی تأثیر زیادی داشته است.

برخلاف نظریات میلیتون فریدمن، قرار نیست که تمامی خدمات اجتماعی که برعهده دولت قرار داده شده است، براساس دیدگاه سودمحورانه در کوتاهمدت مورد ارزیابی قرار گیرند. آیا هزینه‌های دولت در حوزه بهداشت، آموزش، قضا، دفاع و... (به‌طور کلی کالاهای عمومی) از طریق شاخص‌های اقتصادی در کوتاهمدت (سودآوری یا زیان‌دهی) قابل ارزیابی هستند؟ پاسخ، منفی است. حمایت‌ها و مخارج دولت در حوزه بیمه کشاورزی همانند حوزه‌های بهداشت، آموزش، قضا، دفاع و... به‌دلیل آثار مثبت مستقیم و غیرمستقیم آنان در کوتاهمدت و بلندمدت انجام شده و از پرداخت این حمایت دفاع می‌شود. علاوه بر تأکید بر آثار مثبت، معیار ارزشیابی چنین فعالیت‌هایی از طریق برآورد زیان‌های احتمالی بر منافع ملی در صورت عدم وجود این فعالیت‌ها نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.

در تمامی دنیا دولت‌ها برای شکل‌گیری و تداوم آن دسته از فعالیت‌هایی که در قالب مکانیسم بازار آزاد نمی‌توانند به فعالیت خود ادامه بدهند و البته وجود این فعالیت‌ها ضروری است، یارانه پرداخت می‌کنند و کمبود منابع درآمدی دولتی نمی‌تواند توجیه و دلیل قانع‌کننده‌ای برای عدم پرداخت یارانه از سوی دولت‌ها قلمداد شود. بیمه کشاورزی نیز یکی از این فعالیت‌هاست که حفظ و توسعه پایدار آن در تمامی دنیا، نیازمند حمایت‌های دولتی (پرداخت یارانه به شکل‌های مختلف) است. کارآمدی یارانه‌های پرداختی به بیمه کشاورزی در برخی از کشورها و ناکارآمدی آنها در کشورهایی دیگر، موضوع بدیهی دیگری است. اقدام ضروری و عاجل در حوزه بیمه کشاورزی باید هدفمند کردن و کارآمدسازی یارانه‌های پرداختی حق بیمه کشاورزی توسط دولت باشد نه قطع این یارانه‌ها.

۱۲-۲. مخالفان واگذاری بیمه کشاورزی به بخش خصوصی

مخالفت این گروه با خصوصی کردن بیمه کشاورزی و واگذاری خدمات بیمه کشاورزی به شرکت‌های بیمه بازرگانی، نه از سر منافع شخصی یا گروهی، بلکه صرفاً به‌دلیل آشنایی آنان با بخش کشاورزی (تعدد، تواتر و شدت ریسک‌ها، وضعیت معیشتی کشاورزان، پراکندگی فعالیت‌های کشاورزی، خرد بودن واحدهای کشاورزی و...) و عدم اجرایی شدن پروسه بیمه‌گری خصوصی در کشاورزی بدون انحراف از اهداف توسعه بیمه در بخش کشاورزی (به‌ویژه امنیت پایدار درآمدی برای کشاورزان) می‌باشد. علاوه بر این، این گروه پرداخت یک هزینه مشخص (یارانه حق بیمه) توسط دولت را برای دستیابی به منافع بزرگ ملی می‌پذیرند و شدیداً از آن دفاع می‌کنند. نتیجه اینکه توسعه بیمه در فعالیت‌های کشاورزی ایران بدون حمایت‌های دولتی به‌هیچ‌وجه امکان‌پذیر نمی‌باشد و اینکه، چگونه می‌توان حمایت‌های یارانه‌ای دولت را کارآمد و مؤثرتر ساخت، مقوله دیگری که باید توسط دولت (صندوق بیمه کشاورزی) تدابیر لازم برای آن اندیشیده شود.

۱۳. چالش‌های فراروی بیمه کشاورزی در ایران و راهکارها

امروزه هم ساختار بیمه کشاورزی و هم کارگزاران بیمه کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی ایران به‌عنوان

دو قطب اصلی و همسوی عرضه و ارائه خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی با چالش‌های خاصی مواجه هستند و ارائه راهکارهای مؤثر برای غلبه بر این چالش‌ها ضروری خواهد بود:

۱-۱۳. ساختار بیمه کشاورزی

به دلیل مشترک بودن ماهیت فرآیند تولید محصولات در بخش کشاورزی و وابستگی زیاد فرآیند تولید به عوامل و شرایط غیرقابل کنترل، بسیاری از مشکلات بیمه کشاورزی در کشورهای مختلف، مشترک بوده و از شباهت زیادی با هم برخوردار هستند. کشورهای پیشرو در امر بیمه کشاورزی، دارای تجارب ارزنده‌ای برای رفع موانع و چالش‌های فراروی اجرا و توسعه بیمه در کشاورزی هستند که می‌تواند راهنمای مناسبی برای توسعه بیمه کشاورزی و رفع چالش‌های فراروی کنونی و آتی در سایر کشورها از جمله ایران باشد. موانع و چالش‌های فراروی بیمه کشاورزی عمدتاً ناشی از دو ویژگی حاکم بر آن است (سلامی و دوراندیش، ۱۳۸۲):

الف) خصوصیات ساختاری مخاطرات در بخش کشاورزی که باعث می‌شود تا ماهیت ریسک کشاورزی از ریسک در سایر فعالیت‌های اقتصادی، متفاوت باشد.

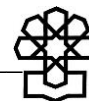
ب) تمایل (و در پاره‌ای موارد) اجبار دولت‌ها برای مداخله در امر بیمه‌گری کشاورزی و نگرش خاص کشاورزان بیمه‌گذار به بیمه کشاورزی.

پراکندگی جغرافیایی تولیدات و فعالیت‌های کشاورزی در ایران باعث شده است که هزینه‌های اداری و عملیاتی ارائه خدمات بیمه به بخش کشاورزی در قیاس با دیگر فعالیت‌ها بیشتر باشد. این امر موجب تفاوت زیاد هزینه‌های بیمه کشاورزی با دیگر بیمه‌ها گردیده است. تولید در بخش کشاورزی توسط سازوکار و فرآیندهای پیچیده بیولوژیک انجام می‌شود. به همین خاطر برخلاف تولیدات صنعتی و خدماتی، روابط علت (علت- معلولی) در فعالیت‌های کشاورزی به سرعت قابل مشاهده نمی‌باشد. تمامی متغیرهای اثرگذار در بخش کشاورزی، قابل بیمه شدن نیستند و این موضوع که «بیمه‌گر باید بتواند رابطه موجود در بین خسارت قابل بیمه شدن و علت خسارت را اثبات نماید» در بخش کشاورزی با مشکلات زیادی همراه است.

بیمه کشاورزی در ایران با چالش‌های متعددی از سوی بازیگران اصلی آن مواجه است. اصولاً چالش‌های فراروی بیمه کشاورزی را در ایران باید در سه بخش مجزا یعنی مرتبط با بیمه‌گذاران، مرتبط با بیمه‌گران و مرتبط با بیمه (پیرامونی) مورد بررسی قرار داد. با وجود این به‌طور کلی مهمترین چالش‌های فراروی بیمه کشاورزی در ایران عبارتند از:

۱. ضعف فرهنگ بیمه کشاورزی در بخش کشاورزی از کشاورزان گرفته تا مدیران، تصمیم‌گیران و

برنامه‌ریزان داخل و خارج از بخش کشاورزی،

۲. کم‌سواد و بی‌سواد بخش زیادی از کشاورزان،
۳. نامشخص بودن مدیریت ریسک در بخش کشاورزی از بُعد سازمانی و اجرایی،
۴. ارائه خدمات بیمه‌ای توسط صندوق بیمه کشاورزی به صورت انحصاری،
۵. عدم انسجام هدفمند نهادهای قانونگذار و مجری در توسعه بیمه کشاورزی،
۶. عدم رغبت بیمه‌های خصوصی خارج از کشاورزی برای ورود به عرصه بیمه‌های کشاورزی،
۷. عدم وجود مدل مناسب حمایتی از بخش کشاورزی برای مقابله با حوادث غیرمترقبه و بحران‌ها (هم مدیریت ریسک و هم مدیریت بحران در بخش کشاورزی عملاً برعهده صندوق بیمه کشاورزی گذاشته شده است)،
۸. فقدان ردیف بودجه مشخص برای بیمه کشاورزی در بودجه‌های سالیانه با وجود الزامات قانونی متعدد در زمینه توسعه پوشش بیمه محصولات کشاورزی،
۹. عدم تطابق سال زراعی و سال تقویمی در زمینه پرداخت‌های حمایتی دولت به بیمه کشاورزی،
۱۰. پوشش بیمه‌ای خطرات قابل کنترل (مدیریت شده) در کشاورزی؛ درحالی که در دنیا صرفاً خطرات غیرقابل پیشگیری (مدیریت نشده) تحت پوشش بیمه کشاورزی قرار می‌گیرند،
۱۱. تعدد روزافزون خطرات تحت پوشش بیمه کشاورزی بدون توجه به صحت و ضرورت پوشش آن خطرات،
۱۲. تفاوت فاحش انتظارات موجود از بیمه کشاورزی در ایران با دنیا،
۱۳. عدم عمل دولت به تعهدات خود در زمینه بیمه کشاورزی (عدم پرداخت به موقع سهم و کامل دولت از حق بیمه در بیمه‌نامه‌های صادر شده)،
۱۴. عدم وجود اثرگذاری مناسب متولیان بیمه کشاورزی بر دولت برای انجام حمایت‌های هدفمند.

۲-۱۳. کارگزاران بیمه کشاورزی

الف) چالش‌های فرارو

۱. عدم اجازه فعالیت بیمه‌گری در خارج از بخش کشاورزی (ممنوعیت اشتغال همزمان)
۲. فقدان پوشش بیمه‌های اجتماعی
۳. ثبات شغلی و درآمدی پایین
۴. تحمیل محدودیت‌های اداری و سازمانی توسط بانک کشاورزی
۵. پایین بودن کارمزد خدمات بیمه‌ای

ب) راهکارها

۱. صدور مجوز امکان فعالیت در خارج از بخش کشاورزی

۲. پرداخت بخشی از حق بیمه اجتماعی کارگزاران توسط دولت
۳. افزایش کارمزد خدمات بیمه‌ای
۴. کاهش و رفع محدودیت‌های اداری و سازمانی

۳-۱۳. صندوق بیمه کشاورزی

الف) چالش‌های فرارو

۱. بدهی سالیانه و تجمیع شده بالا به بانک کشاورزی
۲. اجبار به پرداخت مالیات یارانه حق بیمه‌ای که همه یا قسمتی از آن توسط دولت پرداخت نشده است.
۳. انجام بخشی از خدمات بیمه‌گری، نظارت بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی و کارگزاران بیمه کشاورزی و حمایت مالی از صندوق بیمه کشاورزی (پرداخت کسورات صندوق به صورت دیون دولت) توسط یک نهاد واحد یعنی بانک کشاورزی
۴. عدم تخصیص کامل اعتبارات مصوب سالیانه دولتی به صندوق

ب) راهکارها

۱. تسویه کامل بدهی دولت به بانک کشاورزی
۲. اصلاح قانون اخذ مالیات از صندوق بیمه کشاورزی با توجه به واقعیت حاکم بر دریافتی‌های صندوق (دریافت یارانه دولت با تأخیر)
۳. تفکیک مجری، ناظر و حامی صندوق بیمه کشاورزی
۴. تعریف ردیف بودجه مشخص تحت عنوان یارانه دولت به بیمه کشاورزی

جمع بندی

۱. صندوق بیمه کشاورزی، یک نهاد خدماتی حمایت‌کننده است و در صورتی که درآمدهای سالیانه آن نتواند هزینه‌های سالیانه آن را پوشش بدهد، تداوم فعالیت آن، نیازمند پرداختی‌های بلاعوض دولتی خواهد بود.
۲. جایگاه بخش کشاورزی ایران در تولید ناخالص داخلی، اشتغال، صادرات غیرنفتی و ارزآوری، کمک به تأمین امنیت غذایی کشور و اهمیت آن در توقف و یا کند شدن مهاجرت روستائیان به مناطق شهری باعث شده است که حمایت هدفمند و کارا از بخش کشاورزی به یک ضرورت تبدیل شود.
۳. فعالیت‌های کشاورزی به دلیل وابستگی به شرایط بیرونی غیرقابل کنترل در معرض تهدیدها و خطرات بیشتری در قیاس با فعالیت‌های صنعتی و خدماتی قرار دارند.

۴. بیمه، روشی برای انتقال ریسک از یک فرد حقیقی یا حقوقی به یک فرد حقوقی دیگر (شرکت بیمه) می‌باشد. بیمه به‌عنوان ابزاری برای انتقال و تقسیم ریسک در میان بیمه‌گر و بیمه‌گذار، نیازمند راهکارها و برنامه‌های مکملی است تا دستیابی به اهداف آن میسر باشد.
۵. در تمامی کشورها، بیمه محصولات کشاورزی، یک نوع طرح حمایتی است که به‌منظور تثبیت درآمد تولیدکنندگان از طریق به حداقل رسانی آثار اقتصادی زیان‌های ناشی از حوادث طبیعی نظیر خشکسالی، تگرگ، سرمازدگی، رطوبت، آفات و بیماری‌های غیرقابل کنترل عملیاتی می‌شود. معمولاً هزینه‌های اجرای طرح بیمه محصولات کشاورزی در بین تولیدکنندگان و دولت به نسبت‌های مشخصی تقسیم می‌شود. دولت در اجرای این طرح، ایفاگر نقش حمایتی خواهد بود.
۶. اجرای جامع بیمه کشاورزی در کشور ایران، مستلزم تغییرات بنیادی و آمادگی بایسته و شایسته دو سوی موضوع یعنی کشاورزان (به‌عنوان متقاضیان خدمات بیمه کشاورزی) و صندوق بیمه کشاورزی (به‌عنوان عرضه‌کننده خدمات بیمه کشاورزی) خواهد بود.
۷. در کشاورزی ایران عمدتاً از پوشش بیمه اختیاری استفاده می‌شود و تنها در مورد طیور است که بیمه از نوع اجباری است. در ایران ۹۰ درصد محصولات کشاورزی تحت پوشش بیمه کشاورزی قرار دارند.
۸. براساس قانون شرح وظایف تفصیلی وزارت جهاد کشاورزی (بند «۲» - قسمت (ز))، سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی (ماده (۶)) و قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (مواد (۱۷)، (۳۱) و (۳۲)) به‌صورت مصرح، وظایف حمایتی دولت (وزارت جهاد کشاورزی) در قبال بیمه محصولات کشاورزی و توسعه آن ابلاغ شده است.
۹. یکی از اهداف توسعه بیمه در بخش کشاورزی، تثبیت درآمد تولیدکنندگان محصولات این بخش می‌باشد و دولت‌ها در کنار این ابزار حمایتی از طریق ابزارهای حمایتی دیگر نظیر قیمت تضمینی، یارانه‌های تولیدی و... برای دستیابی به این مهم تلاش می‌نمایند.
۱۰. تجارب گذشته و بررسی‌ها نشان داده است که بخش کشاورزی ایران، همواره در معرض تهدیدهای اقلیمی شدیدی قرار داشته و زیان‌های زیادی از خطرات اقلیمی متحمل شده است.
۱۱. همپوشانی برخی از منابع ریسک‌ها (تولیدی، بازاری، نهادی، مالی و انسانی) در بخش کشاورزی ایران، باعث ایجاد شرایط نامناسب‌تر برای فعالیت‌های کشاورزی شده است.
۱۲. در بخش کشاورزی ایران، دولت به‌عنوان بازیگر اصلی، حق بیمه را تعیین و از طریق صندوق بیمه کشاورزی (یک ارگان دولتی) آن را عملیاتی می‌کند. در مواد (۳۲) تا (۳۵) اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی ایران، هم منابع درآمدی (مالی) و هم هزینه‌های آن به‌صراحت تعریف شده‌اند.
۱۳. با وجود اینکه پوشش خدمات بیمه کشاورزی در ایران، بسیار گسترده است، اما به‌دلیل سهم پایین کشاورزان در حق بیمه پرداختی، مجموع درآمد دریافتی صندوق بیمه کشاورزی پایین می‌شود (درآمد

بالفعل). بررسی میزان درآمدهای صندوق بیمه کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ نشان می‌دهد که میزان درآمدهای ناشی از دریافت مستقیم حق بیمه از بیمه‌گذاران (کشاورزان)، دارای روند صعودی بوده است (متوسط سالیانه: ۱۳۱۸ میلیارد ریال). با وجود اینکه میزان اعتبارات مصوب دولتی از روند افزایش برخوردار بوده است (متوسط سالیانه: ۳۶۹۳ میلیارد ریال)، میزان اعتبارات تخصیص یافته دولتی، بابت یارانه حق بیمه کشاورزی دارای نوسانات عمیق بوده است (متوسط سالیانه: ۱۵۵۷ میلیارد ریال). بعد از سال ۱۳۸۹ سهم اعتبارات تخصیصی دولت در کل دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی ایران به کمتر از سهم بیمه‌گذاران تقلیل پیدا کرده است.

۱۴. افزایش (نرخ رشد) کارمزد کارگزاران بیمه کشاورزی در قبال ارائه خدمات مختلف در طول سال‌های اخیر در مقایسه با افزایش (نرخ رشد) شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی، بسیار پایین‌تر بوده است.

۱۵. وجود ریسک‌های متعدد در بخش کشاورزی ایران باعث شده است که میزان غرامت‌های پرداختی سالیانه، بسیار بالا باشد. بررسی به‌عمل آمده در مورد مخارج صندوق بیمه کشاورزی ایران نشان داده است که در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴، میزان غرامت پرداختی تا سال ۱۳۹۰ از روند صعودی برخوردار بوده است (میانگین سالیانه: ۵۴۲۵ میلیارد ریال). روند تغییرات مخارج اجرایی صندوق بیمه کشاورزی در دوره مزبور نیز تا سال ۱۳۹۲ به‌صورت افزایشی بوده است (میانگین سالیانه: ۱۶۶۶ میلیارد ریال). میانگین سالیانه مخارج اجرایی صندوق حدود ۲۳ درصد کل مخارج سالیانه آن بوده است.

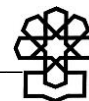
۱۶. صندوق بیمه کشاورزی در ایران، یک ارگان دولتی بوده و براساس اساسنامه آن (قسمت «و»): تقسیم سود و وضع ذخایر و اندوخته‌ها) ساختار و عملکرد آن بر مبنای دستیابی به سودآوری تعریف شده است. در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۴ به‌استثنای سال‌های ۱۳۸۶، ۱۳۸۷ و ۱۳۹۴، صندوق بیمه کشاورزی ایران با زیان خالص مواجه بوده است و کسری درآمدهای آن توسط بانک کشاورزی و به‌عنوان بدهی دولت تأمین شده است.

۱۷. در دوره مورد مطالعه (۱۳۸۳-۱۳۹۴)، سهم تعهد دولت در غرامت پرداختی (پس از کسر سهم حق بیمه دریافتی از کشاورزان)، بین ۶۷ درصد تا ۸۷ درصد غرامت‌ها بوده است (متوسط دوره: ۷۶ درصد). این در حالی است که متوسط اعتبارات تخصیص یافته دولتی، تنها ۲۹ درصد غرامت‌ها اعلام شده است (سهم دیون دولت به صندوق بیمه کشاورزی: ۴۷ درصد)!

۱۸. بیمه کشاورزی در ایران با چالش‌های متعددی از سوی بازیگران اصلی آن مواجه است.

۱۹. اگر یارانه حق بیمه از ابتدا برای معرفی یک سیستم بیمه به بخش کشاورزی به‌کار رود، حذف این یارانه از نظر سیاسی برای دولت بسیار هزینه‌بر خواهد بود.

۲۰. در ایران تجربه نشان داده است که به‌دلیل عدم توجه به الزامات مربوطه، خصوصی‌سازی خدمات دولتی، صرفاً باعث کاهش بار هزینه‌ای بر بودجه دولتی شده و افزایش رفاه تولیدکنندگان با تحمیل

- هزینه‌های گزاف بر مصرف‌کنندگان (کاهش رفاه مصرف‌کننده) تحقق یافته است.
۲۱. بخش خصوصی برای ارائه خدمات بیمه کشاورزی هم با محدودیت‌هایی روبرو است و هم تحقق یکسری پیش‌شرط‌ها را در بخش کشاورزی برای حضور خود لازم می‌داند.
۲۲. مقابله با ریسک‌های کشاورزی در ایران و ایجاد شرایط لازم برای حضور بیمه‌گرهای خصوصی در آن، نیازمند دو گام متوالی خواهد بود: گام نخست - تقسیم و توزیع ریسک‌های موجود در کشاورزی به کوچک‌ترین اجزا از طریق اختصاص بخشی از بودجه حمایت از بیمه کشاورزی به شناسایی، حذف و یا کاهش احتمال تحقق خطرات. گام دوم - به کارگیری روش‌های جبران متناسب برای ریسک‌های رسوبی باقی مانده از گام نخست.
۲۳. میزان ضریب نفوذ بیمه با سطح توسعه کشورها و سیاست‌های حمایتی آنها از بیمه در بخش کشاورزی ارتباط مستقیمی دارد. میانگین ضریب نفوذ بیمه در کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۳ حدود ۱/۱ درصد بوده است.
۲۴. در زمینه محصولات زراعی و دامی، مقدار HR (نسبت هیزل)، همواره بزرگ‌تر از یک می‌باشد (زیان‌دهی). بدیهی است که با چنین شرایطی بدون حمایت دولت، بیمه‌گران نمی‌توانند به فعالیت خود ادامه بدهند و حمایت دولتی گریزناپذیر خواهد بود. حداقل مقدار این نسبت در کشاورزی ایران در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۴ برابر ۴ بوده است که نسبت بزرگی به حساب می‌آید.
۲۵. میانگین نسبت‌های زیان، مخارج اجرایی و هیزل در کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴ به ترتیب برابر ۵، ۱ و ۶ بوده است که آشکارا از یکسو اتکای ضعیف و لرزان خدمات بیمه کشاورزی را بر حق بیمه‌های دریافتی از بیمه‌گذاران (کشاورزان) نشان می‌دهد و از دیگر سو، وابستگی بالای فعالیت بیمه کشاورزی را به یارانه‌های پرداختی توسط حق بیمه کشاورزی، روشن‌تر می‌سازد.
۲۶. عدم پرداخت کامل یارانه‌های حق بیمه کشاورزی توسط دولت در سال‌های گذشته، باعث تجمع مبالغ کلانی تحت عنوان «مانده بدهی صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی» شده است.

نتیجه‌گیری

الف) شرایط حاکم بر بخش کشاورزی ایران (کوچک بودن اکثر واحدهای بهره‌برداری، بی‌سواد و کم‌سواد اکثریت کشاورزان، ریسک‌گریزی، کشاورزان، حاکمیت تولید معیشتی بر بسیاری از واحدهای کشاورزی، رابطه مبادله نابرابر با بخش‌های صنعت و خدمات، سرکوب قیمت محصولات کشاورزی، ضعف مؤسسات مالی خرد کشاورزی، مواجه با ریسک‌های مختلف و...)، با شرایط حاکم بر بخش کشاورزی کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه متفاوت است، به همین خاطر، برنامه و راهکارهای توسعه آن نمی‌تواند شباهت زیادی با الگوی توسعه کشاورزی در سایر کشورها داشته باشد.

ب) سودآوری پایین و رابطه نابرابر مبادله کشاورزی با دیگر بخش‌های اقتصادی در کنار امنیت پایین سرمایه‌گذاری در کشاورزی ایران از یکسو، باعث خروج سرمایه انسانی (نیروی کار جوان، تحصیلکرده و نخبه محلی) و سرمایه مادی (پس‌اندازهای سالیانه کشاورزان) خود بخش و حرکت به سمت بخش‌های صنعت و خدمات گردد و از دیگر سو، امکان انتقال سرمایه‌های مادی و انسانی از دیگر بخش‌ها به بخش کشاورزی (انتقال معکوس سرمایه‌ها) را به حداقل رسانیده است.

ج) فراوانی ریسک‌های مختلف اقلیمی (حدود ۳۰ نوع خطر) و غیراقلیمی یا بازاری (نوسان قیمت‌ها، عدم ثبات سیاست‌های تجاری، حاکمیت نگاه ابزاری بر کشاورزی و...) در کشاورزی ایران از گذشته‌های دور تاکنون، باعث شده است که سرمایه‌گذاری در این بخش (به‌عنوان یکی از الزامات اساسی توسعه) از امنیت لازم برخوردار نباشد.

د) اهمیت بخش کشاورزی برای اقتصادهای ملی باعث شده است که حمایت همه‌جانبه و کارآمد از بخش کشاورزی در تمامی کشورهای دنیا، موضوعی پذیرفته شده و ضروری قلمداد شود. شکل حمایت‌های به‌عمل آمده در کشورها با وجود شباهت‌های زیاد، از تفاوت‌های محسوسی نیز برخوردار است.

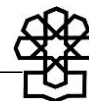
ه) ریسک‌های موجود در کشاورزی دو دسته هستند: ریسک‌های قابل کنترل و ریسک‌های غیرقابل کنترل. آثار ریسک‌های قابل کنترل را می‌توان از طریق شگردهای مختلف مدیریتی نظیر مدیریت پیشگیری به حداقل رساند. اما راهکار نهایی و کارآمد مقابله با ریسک‌های غیرقابل کنترل، بیمه فعالیت‌های کشاورزی خواهد بود.

و) وجود شرایط متفاوت حاکم بر بخش‌های صنعت و خدمات با بخش کشاورزی (به‌ویژه وجود ریسک‌های گسترده غیرقابل کنترل، شدت و تواتر خسارات و حجم زیاد غرامت‌های پرداختی) باعث شده است که امکان اجرا و پیاده‌سازی سیستم بیمه‌های خصوصی صنعتی و خدماتی در قالب بنگاه‌های اقتصادی سودآور در بخش کشاورزی، میسر نباشد.

ز) وجود ریسک‌های فراوان در بخش کشاورزی و عدم انگیزه بیمه‌های خصوصی برای ارائه خدمات بیمه‌ای به کشاورزی از یکسو به‌همراه ضرورت مقابله و مدیریت این ریسک‌ها از دیگر سو باعث شده است که بالاجبار بخش دولتی نسبت به ارائه خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی اقدام نماید.

ح) حق بیمه‌های بالای کشاورزی، ناتوانی و عدم انگیزه بسیاری از کشاورزان برای پرداخت این حق بیمه‌ها باعث شده است که در تمامی کشورهای دنیا، دولت پرداخت درصد زیادی از حق بیمه‌های کشاورزی را برعهده بگیرد (یارانه حق بیمه). رابطه مستقیمی بین میزان یارانه حق بیمه پرداختی توسط دولت و سطح توسعه (درآمد) کشورها وجود دارد. براساس برآوردهای موجود، یارانه حق بیمه کشاورزی در ایران تا ۷۵ درصد کل نرخ حق بیمه رسیده است.

ط) سهم بالای مخارج اجرایی صندوق بیمه (میانگین سالیانه ۲۳ درصد در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۴) و سهم

بالای مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت هزینه‌های نظارت و ستادی (۵۷ درصد کل مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در سال ۱۳۹۴) بیانگر مدیریت هزینه‌زای بیمه کشاورزی ایران است.

ی) عدم ورود شرکت‌های بیمه بازرگانی (بیمه‌های خصوصی) در حوزه بیمه فعالیت‌های کشاورزی با وجود مجاز بودن آنها براساس بند «۳» ماده (۲۲) قانون بیمه ایران به دلایل گوناگون نظیر دامنه ریسک بالا، عدم توانایی جبران خسارت در هنگام تحقق خطر، فقدان توانایی ارزیابی درست از ریسک‌های موجود در بخش کشاورزی موضوع مهمی است که به‌نظر می‌رسد همانند بسیاری از کشورهای دیگر، در ایران نیز دولت باید ضمن ایجاد بستر لازم برای حضور شرکت‌های بیمه بازرگانی به‌عنوان «بیمه‌گر ا تکایی» در مورد بیمه محصولات کشاورزی وارد عمل شود.

ک) براساس قوانین موجود، دولت در ایران موظف شده است که حمایت‌های مالی و اجرایی لازم را برای توسعه بیمه کشاورزی و پایدارسازی آن به‌عمل آورد. با وجود این عدم عمل دولت به تعهدات قانونی خود در پرداخت یارانه حق بیمه کشاورزی در سال‌های اخیر، می‌تواند ارائه خدمات بیمه‌ای به‌نگام و کارآمد به کشاورزان را توسط صندوق بیمه کشاورزی به مخاطره بیندازد.

ل) اختصاص ۵۷ درصد (معادل ۳۹۸۰۴ میلیارد ریال) از مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی به هزینه‌های نظارت و ستادی در سال ۱۳۹۴ می‌تواند بیانگر هزینه‌های سرسام‌آور نظارت و ستادی بیمه کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی باشد؛ در حالی که در سال مزبور سهم مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت مازاد غرامت‌های پرداختی، ۴۳ درصد (معادل ۲۹۵۴۰ میلیارد ریال) بوده است. میانگین سالیانه مخارج اجرایی صندوق حدود ۲۳ درصد کل مخارج سالیانه صندوق بیمه کشاورزی کشور محاسبه شده است.

م) سهم بالای مخارج اجرایی صندوق بیمه (میانگین سالیانه ۲۳ درصد در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۴) و سهم بالای مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی بابت هزینه‌های نظارت و ستادی (معادل ۵۷ درصد کل مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی در سال ۱۳۹۴) بیانگر مدیریت هزینه‌زای بیمه کشاورزی ایران است.

ن) یکی بودن مدیریت عامل بانک کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی و همچنین و عدم تفکیک مجری طرح بیمه کشاورزی (صندوق بیمه کشاورزی)، همکار مجری بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی)، حامی و پشتیبان صندوق بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی) و ناظر فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی) از یکدیگر از نظر مدیریت کلان مالی نمی‌تواند قابل دفاع باشد.

س) مجموع کسورات یا همان بدهی‌های صندوق بیمه کشاورزی در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۴ حدود ۲۸۱۰ میلیارد تومان برآورد شده است، این در حالی است که مجموع مانده مطالبات بانک کشاورزی از صندوق

بیمه کشاورزی در همان دوره حدود ۶۷۵۴ میلیارد تومان (۲/۳ برابر کل کسورات دوره) اعلام شده است؛ درحالی که انتظار بر این است که با در نظر گرفتن هزینه فرصت از دست رفته منابع پرداختی توسط بانک کشاورزی (سود پول)، مقدار این دو عدد تفاوت بسیار جزئی داشته باشند. حال پرسش کلیدی این خواهد بود که تفاوت فاحش این دو رقم مربوط به چیست؟

ع) وجود چالش‌های متعدد فراروی ساختار بیمه کشاورزی و همچنین کارگزاران بیمه کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی ایران به‌عنوان دو قطب اصلی عرضه و ارائه خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی، ارائه راهکارهای مؤثر برای غلبه بر این چالش‌ها به‌منظور کمک به تداوم فعالیت‌های کارآمد این دو عامل بیمه را ضروری ساخته است.

ف) همانند بسیاری از کشورهای دنیا، توسعه و تداوم بیمه در بخش کشاورزی ایران با شرایط موجود، بدون حمایت‌های یارانه‌ای دولت به‌هیچ‌وجه میسر نبوده و وابستگی بیمه کشاورزی به حمایت‌های دولتی، یک مقوله مسلم و پذیرفتنی است.

ص) با توجه به میانگین هزینه کل سالیانه یک خانوار در ایران، کارمزدهای پرداختی (به‌عنوان منبع درآمد کارگزاران) نمی‌توانند تأمین‌کننده معاش زندگی خانوار کارگزاران باشد. این موضوع، ضرورت اتخاذ تدابیر لازم برای افزایش درآمد کارگزاران بیمه کشاورزی را آشکار می‌سازد.

ق) بخشی از خدمات بیمه‌گری، نظارت بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی و کارگزاران بیمه کشاورزی و همچنین حمایت مالی از صندوق بیمه کشاورزی (پرداخت کسورات صندوق به‌صورت دیون دولت) توسط یک نهاد واحد یعنی بانک کشاورزی انجام می‌شود. یکی بودن ناظر و حامی برای یک نهاد حمایتی مانند صندوق بیمه کشاورزی نمی‌تواند از نظر مدیریتی قابل دفاع باشد.

ر) توسعه بیمه در فعالیت‌های کشاورزی ایران بدون حمایت‌های دولتی به‌هیچ‌وجه امکان‌پذیر نمی‌باشد و اینکه، چگونه می‌توان حمایت‌های یارانه‌ای دولت را کارآمد و مؤثرتر ساخت، مقوله دیگری که باید توسط دولت (صندوق بیمه کشاورزی) تدابیر لازم برای آن اندیشیده شود.

پیشنهادها

الف) بخشی از مشکلات بیمه کشاورزی در ایران، محصول شرایط خاص حاکم بر بخش کشاورزی کشور (مورد اشاره در بند «الف» جمع‌بندی) است. از این‌رو، ضرورت دارد که ابتدا نسبت به اصلاح آن شرایط، اقدامات سلبی و ایجابی مناسب انجام پذیرد.

ب) عدم هماهنگی مخارج و دریافتی‌های صندوق بیمه کشاورزی ایران، نمی‌تواند در بلندمدت تداوم داشته باشد و ضرورت دارد که هم اقدامات کارآمدی در زمینه کاهش مخارج (گرامت و مخارج اجرایی)

صورت پذیرد و هم به افزایش و کسب بهنگام دریافتی‌ها از سوی نهادهای قانونگذار، ناظر و مجری بیمه کشاورزی توجه لازم انجام شود.

ج) به‌منظور جلوگیری از انباشت مطالبات بانک کشاورزی از صندوق بیمه کشاورزی و پرداخت سالیانه یارانه حق بیمه کشاورزی، پیشنهاد می‌شود که ردیف بودجه مشخصی با عنوان یارانه حق بیمه کشاورزی در بودجه‌های سالیانه تعریف شود (این موضوع در تبصره ماده (۳۲) اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی ایران نیز دیده شده است).

د) در راستای کمک به کاهش بار مالی بیمه کشاورزی بر بودجه دولت، تشویق شرکت‌های بیمه بازرگانی و توسعه و کارآمدسازی خدمات بیمه‌ای در بخش کشاورزی پیشنهاد می‌شود:

۱. از ظرفیت قانونی تبصره «۵» ماده (۱۷) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی مبنی بر حضور «صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی» به‌عنوان بیمه‌گر با هماهنگی صندوق بیمه کشاورزی استفاده لازم صورت پذیرد.

۲. دولت با ایجاد بسترهای قانونی و اجرایی لازم، نسبت به به‌کارگیری مدل بیمه مشارکتی خصوصی- دولتی با حفظ جایگاه دولت به‌عنوان بیمه‌گر اتکایی در بخش کشاورزی اقدام نماید.

۳. با توجه به تمایل بالای «واحدهای زراعی و باغی بزرگ، واحدهای دامداری و واحدهای مرغداری صنعتی» به پرداخت حق بیمه، سهم دولت در پرداخت یارانه حق بیمه واحدهای کشاورزی مزبور به حداقل میزان ممکن کاهش پیدا کند. این تصمیم عملاً در راستای هدفمند کردن یارانه حق بیمه پرداختی توسط دولت به بخش کشاورزی (حمایت از کشاورزان خرد) نیز خواهد بود.

۴. مشروط نمودن پرداخت وام به کشاورزان به بیمه کردن فعالیت کشاورزی خود (این موضوع در ماده (۳۱) اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی ایران نیز دیده شده است).

۵. بهره‌مندی از ظرفیت‌های جهانی بیمه اتکایی در کنار ظرفیت‌های داخلی.

۶. به‌کارگیری ابزارهای فرانشیز (تخفیف حق بیمه) و کسورات به‌منظور کاهش مخاطرات اخلاقی بیمه‌گذاران.

۷. تنوع‌بخشی به محصولات و خدمات بیمه‌ای در کشاورزی.

۸. طبقه‌بندی ریسک‌های مختلف کشاورزی برحسب مناطق و بیمه‌گذاران.

۹. تعیین دقیق و هدفمند محل‌های مصرف یارانه‌های پرداختی دولتی به بیمه کشاورزی.

۱۰. ایجاد فضای رقابتی در بازار بیمه کشاورزی به‌منظور تشویق برای حضور کارآمد بخش خصوصی.

۱۱. راه‌اندازی بیمه‌های تعاونی کشاورزی با بهره‌مندی و پشتوانه بیمه اتکایی دولتی و یا تشکیل

اتحادیه بیمه‌های تعاونی کشاورزی.

۱۲. راه‌اندازی صندوق‌های بیمه متقابل در بخش کشاورزی.

ه) با توجه به ضرورت حمایت از بخش کشاورزی، مناسب است که شرکت‌های بیمه بازرگانی فعال در

بخش‌های صنعت و خدمات نیز مکلف به ارائه برخی از خدمات بیمه‌ای به بخش کشاورزی کشور شوند. (و) به‌منظور اتخاذ تدابیر لازم برای کاهش زیان‌دهی بیمه کشاورزی در ایران (عدم تطابق دریافتی‌ها و پرداختی‌های سالیانه) و هدایت آن به سمت وضعیت میانگین جهانی، مناسب است که بیمه محصولات کشاورزی در چارچوب استانی یا منطقه‌ای مورد ارزیابی قرار گیرد.

(ز) رفع محدودیت‌های اداری و قانونی اشتغال همزمان، پوشش بیمه‌های اجتماعی، افزایش کارمزد کارگزاران بیمه کشاورزی متناسب با نرخ تورم و تسریع در پرداخت به‌منظور حفظ و توسعه انگیزه خدمات‌رسانی آنان.

(ح) راهبرد مناسب برای رفع مشکلات فراروی کارگزاران بیمه کشاورزی نباید صرفاً از کانال استخدام آنها توسط دولت پیگیری شود، بلکه این مهم را بایستی از طریق اصلاح قوانین موجود و رفع چالش‌ها و محدودیت‌های کاری فراروی شرکت‌های کارگزاری برطرف ساخت.

(ط) بازبینی و اصلاح مدیریت مخارج اجرایی، اداری، نظارت و ستادی بیمه کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی.

(ی) به‌منظور مدیریت صحیح بر مجموعه فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی، جلوگیری از تحمیل هرگونه مخارج اضافی و کاهش مطالبات بانک کشاورزی از دولت در ارتباط با بیمه کشاورزی پیشنهاد می‌شود که یکی از راهکارهای زیر انتخاب شود:

۱. تعیین مدیر عامل مستقل برای صندوق بیمه کشاورزی و تفکیک مجری طرح بیمه کشاورزی (صندوق بیمه کشاورزی از ناظر، همکار و حامی مالی صندوق بیمه کشاورزی (بانک کشاورزی)).
۲. انتقال کامل مدیریت صندوق بیمه کشاورزی به بانک کشاورزی (تعیین مدیر عامل و اعضای هیئت مدیره صرفاً توسط بانک کشاورزی) و بازتعریف میزان و چگونگی پرداخت یارانه‌های حق بیمه کشاورزی توسط دولت، حق بیمه پرداختی توسط کشاورزان بیمه‌گذار، چگونگی فعالیت کارگزاران بیمه کشاورزی و غیره از طریق اصلاح اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی. این راهکار می‌تواند در کاهش مخارج اداری و اجرایی بیمه کشاورزی و کاهش مطالبات نظارت و ستادی سرسام‌آور بانک کشاورزی از دولت (۳۸۹۹۷ میلیارد ریال معادل ۵۹ درصد!! کل مطالبات بانک کشاورزی در پایان سال ۱۳۹۴) بسیار مؤثر باشد.

پیوست‌ها

پیوست ۱. پوشش صندوق بیمه کشاورزی در ایران^۱

الف) بیمه محصولات زراعی

بیمه این دسته از محصولات در دو گروه غلات و نباتات صنعتی طبقه‌بندی شده است:

الف-۱. گروه غلات

بیمه گندم^۲ (دیم و آبی)

۱. مورد بیمه: بیمه محصول گندم (آبی و دیم) از مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، سرما، یخبندان، باران‌های سیل‌آسا، توفان، زلزله، خشکسالی، گرما، باد گرم و بادزدگی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور

۴. مدت پوشش بیمه:

تاریخ (روز/ماه)		شرح	اقلیم
گندم آبی	گندم دیم		
۸/۱۵	۷/۳۰	کاشت	سرد
۴/۱۵	۴/۳۱	برداشت	
۸/۳۰	۸/۲۰	کاشت	معتدل
۴/۱۵	۳/۳۰	برداشت	
۹/۳۰	۹/۱۵	کاشت	گرم و مرطوب
۳/۳۱	۲/۱۵	برداشت	
۹/۳۰	۹/۱۵	کاشت	گرم و خشک
۳/۱۵	۲/۳۰	برداشت	

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، ب- ۱۳۹۵.

بیمه جو^۳ (دیم و آبی)

۱. مورد بیمه: بیمه محصول جو از مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، سرما، یخبندان، باران‌های سیل‌آسا، توفان، زلزله، خشکسالی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه:

۱. مطالب این قسمت از مأخذ زیر اقتباس گردیده و مجدداً ساختار بندی شده‌اند:
صندوق بیمه کشاورزی (۱۳۹۵)، «موارد تحت پوشش»، قابل دسترسی در: www.sbkiran.ir

2. Wheat Insurance

3. Rice Insurance

اقلیم	شرح	تاریخ (روز/ماه)	
		گندم آبی	گندم دیم
سرد	کاشت	۷/۳۰	۷/۳۰
	برداشت	۴/۳۱	۴/۳۱
معتدل	کاشت	۸/۳۰	۸/۱۵
	برداشت	۳/۳۰	۳/۳۰
گرم و مرطوب	کاشت	۹/۱۵	۹/۱۵
	برداشت	۳/۱۵	۳/۱۵
گرم و خشک	کاشت	۹/۳۰	۹/۱۵
	برداشت	۲/۳۰	۲/۳۰

مأخذ: صندوق بیمه کشاورزی، ب- ۱۳۹۵.

بیمه برنج^۱

۱. مورد بیمه: محصول برنج از مقطع زمانی کاشت در خزانه یا زمین اصلی (در کاشت مستقیم) تا ۴۸ ساعت بعد از برداشت محصول (در مزرعه) براساس قرارداد منعقد شده.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، باران‌های سیل‌آسا، سرما، توفان، زلزله، خشکسالی (فقط در استان‌های گیلان و مازندران).
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، اصفهان، ایلام، خراسان رضوی، خراسان شمالی، زنجان، سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، لرستان، قزوین، خوزستان، کهگیلویه و بویراحمد، فارس، مازندران، چهارمحال و بختیاری، گلستان، گیلان.
۴. مدت پوشش بیمه: از زمان انعقاد قرارداد و کشت در خزانه (حداکثر نیمه خردادماه در مناطق گرمسیر) تا ۴۸ ساعت پس از برداشت محصول (حداکثر پایان آبان‌ماه).

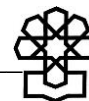
الف- ۲. گروه نباتات صنعتی

بیمه چغندر قند^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول چغندر قند از مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، سرما، یخبندان، باران‌های سیل‌آسا، توفان، زلزله، گرما (فقط در خوزستان)، باد گرم در سال دوم (فقط برای مزارع چغندر بذری).
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های تهران، البرز، فارس، کرمانشاه، یزد، اصفهان، آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، همدان، مرکزی، اردبیل، خوزستان، ایلام، چهارمحال و بختیاری، کردستان، لرستان،

1. Sugar Beet Insurance

2. Sugar Cane Insurance

خراسان رضوی، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، زنجان، سمنان، قزوین، کرمان، کهگیلویه و بویراحمد.
۴. مدت پوشش بیمه: در کشت بهاره از زمان انعقاد قرارداد (حداکثر پایان اردیبهشت ماه) تا خاتمه قرارداد (آخر آذرماه) و در کشت پاییزه از زمان انعقاد قرارداد (حداکثر پایان آبان ماه) تا خاتمه قرارداد (آخر فروردین ماه).

بیمه نیشکر^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول نیشکر از مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، سرما، زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: استان خوزستان.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان انعقاد قرارداد (حداکثر نیمه مهرماه) تا خاتمه قرارداد (نیمه اردیبهشت ماه).

بیمه پنبه^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول پنبه از مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، باران‌های سیل‌آسا، سرما، توفان، زلزله، خشکسالی، گرما (در استان‌های سمنان، اصفهان، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، قم).

۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های آذربایجان شرقی، اردبیل، تهران، فارس، قم، قزوین، کرمانشاه، یزد، سمنان، کرمان، مرکزی، مازندران، اصفهان، گلستان، خراسان شمالی، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، هرمزگان.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان انعقاد قرارداد (حداکثر دهم خرداد) تا خاتمه قرارداد (پایان آبان ماه) در خصوص سرمای زودرس پاییزه، تا دهم آبان ماه.

بیمه توتون^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول توتون از مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، باران‌های سیل‌آسا، تگرگ، توفان، سرما، یخبندان، زلزله، گرما و باد گرم (فقط در گیلان) خشکسالی (فقط در مازندران).

۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های گیلان، مازندران، گلستان، آذربایجان غربی، کردستان.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان انعقاد قرارداد (حداکثر پایان اردیبهشت ماه) تا خاتمه قرارداد (نیمه آبان ماه).

ب) بیمه محصولات باغی و منابع طبیعی

ب-۱. محصولات باغی: ۳۷ نوع محصول باغی در ایران تحت پوشش بیمه کشاورزی قرار دارند:

بیمه آلبالو^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول آلبالو شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، تگرگ، توفان، زلزله، باران‌های بی‌موقع و مداوم در زمان تلقیح، سیل.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول مهر تا پایان مردادماه سال بعد.

بیمه انار^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول انار که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، سیل، تگرگ، توفان، زلزله، عوامل طبیعی مؤثر بر عارضه ترکیدگی و آفتاب‌سوختگی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا پایان حداکثر مهلت برداشت (آخر مهرماه سال بعد).

بیمه آلو^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول آلو شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: تگرگ، توفان، سیل، زلزله، سرما و یخبندان، باران‌های مداوم در زمان تلقیح.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا پایان شهریورماه سال بعد.

بیمه انجیر دیم^۴

۱. مورد بیمه: بیمه محصول انجیر دیم، شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.

-
1. Soure Cherry Insurance
  2. Pomegranate Insurance
  3. Plumn Insurance
  4. Fig Insurance

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، گرما و باد گرم، تگرگ، توفان، زلزله، سیل، باران‌های بی‌موقع، خشکسالی.

۳. مناطق تحت پوشش: استان فارس (به‌طور آزمایشی).

۴. مدت پوشش بیمه: از اوایل آبان‌ماه هر سال تا پایان حداکثر مهلت برداشت (آخر مهرماه سال بعد).

بیمه انگور^۱ (دیم و آبی)

۱. مورد بیمه: بیمه محصول انگور که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی تاک در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، زلزله، توفان، بارندگی در زمان برداشت، سرما، یخبندان زمستانه. درخصوص انگور دیم: خشکسالی، رانش زمین و عوامل خطر فوق‌الذکر.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا زمان برداشت محصول (حداکثر پایان مهرماه سال بعد).

بیمه بادام^۲ (دیم و آبی)

۱. مورد بیمه: بیمه محصول بادام که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، تگرگ، زلزله، باران‌های بی‌موقع زمان تلقیح، سیل، توفان، برف سنگین. بادام دیم: خشکسالی و عوامل فوق.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول مهرماه هر سال تا برداشت محصول (حداکثر پایان شهریورماه سال بعد).

بیمه پرتقال^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول پرتقال که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، تگرگ، سیل، توفان، زلزله، نوسانات دمایی، یخبندان (استان‌های شمالی).

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه و برای محصول سال جاری تا پایان مهلت برداشت: (زودرس = ۱۵

مهرماه)، (میان‌رس = ۱۵ اسفندماه)، (دیررس = تا پایان اردیبهشت سال بعد) و برای محصول سال آتی (سرشاخه) حداکثر پایان مهرماه سال بعد.

---

1. Grape Insurance
2. Almond Insurance
3. Orange Insurance

بیمه پسته^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول پسته که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، سیل، تگرگ، زلزله، توفان، گرمادگی در زمان تلقیح، بارندگی بی‌موقع در زمان تلقیح، (در بیمه تکمیلی: عدم تأمین نیاز سرمایی، نوسانات دمایی، گرمادگی میوه).
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اواسط آبان‌ماه هر سال تا اواسط آبان‌ماه سال بعد.

بیمه توت‌فرنگی^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول باغ‌های توت‌فرنگی شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، سیل، برف سنگین، تگرگ، توفان، بارندگی سیل‌آسا و بی‌موقع، زلزله.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول مهرماه تا پایان تیرماه سال بعد.

بیمه چای^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول چای در طول یک دوره بهره‌برداری می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: خشکسالی، باران‌های سیل‌آسا (فرسایش، رانش)، سرما، تگرگ، سیل، زلزله.
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های گیلان و مازندران.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول آذرماه هر سال تا پایان آبان‌ماه سال بعد.

بیمه خرما^۴

۱. مورد بیمه: بیمه محصول خرما که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: تگرگ، سرما، سیل، زلزله، باران‌های بی‌موقع زمان تلقیح، وزش باد گرم در هنگام باز شدن گل‌ها، رطوبت و حرارت مؤثر بر عارضه ترشیدگی، خشکیدگی خوشه خرما، توفان.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول بهمن‌ماه هر سال تا پایان آذرماه سال بعد.

---

1. Pistachio Insurance
 2. Strawberry Insurance
 3. Tea Insurance
 4. Date Insurance

بیمه زردآلو^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول زردآلو که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، سرما و یخبندان، تگرگ، توفان، برف سنگین، باران‌های بی‌موقع و مداوم، گرما و باد گرم در زمان تلقیح، زلزله و صاعقه.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول مهرماه هر سال تا اواسط شهریورماه سال بعد.

بیمه زرشک^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول زرشک شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، گرما و باد گرم، تگرگ، سیل، توفان، زلزله.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از ۲۰ آبان‌ماه هر سال تا ۲۰ آبان‌ماه سال بعد.

بیمه مزارع گل زعفران^۳

۱. مورد بیمه: بیمه مزارع گل زعفران، شامل بوته زعفران اعم از برگ، ساقه، گل (محصولات زعفران) و اندام زیرزمینی (پیاز زعفران) در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، زلزله، باران‌های بی‌موقع و مداوم زمان برداشت، سرما، خشکسالی.
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های اصفهان، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، فارس، کرمان، یزد.
۴. مدت پوشش بیمه: در مناطق سردسیر از پایان آبان‌ماه تا پایان آبان‌ماه سال بعد. در مناطق گرمسیر از ۱۵ آذرماه تا ۱۵ آذرماه سال بعد.

بیمه زیتون^۴

۱. مورد بیمه: بیمه محصول زیتون که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: گرما و باد گرم زمان تلقیح، رطوبت و مه و بارندگی در زمان تلقیح، سرما

---

1. Apricot Insurance
2. Barberry Insurance
3. Saffron Insurance
4. Olive Insurance

و یخبندان، برف سنگین، تگرگ، سیل توفان، زلزله و رانش زمین.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از ۱۵ دی ماه هر سال تا ۱۵ دی ماه سال بعد.

بیمه زیره سبز^۱

۱. مورد بیمه: بیمه زیره سبز عبارت است از: تأمین و جبران خسارت‌های وارده به زراعت زیره سبز در مقطع زمانی کاشت تا برداشت محصول براساس قرارداد منعقد شده.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، سرما و یخبندان، توفان، باران‌های سیل‌آسا، باد گرم در زمان تلقیح، خشکسالی، زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خراسان رضوی.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان کشت تا برداشت محصول (آذرماه هر سال تا ۱۵ خردادماه سال بعد).

بیمه سیب^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول سیب، شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، زلزله، توفان، سرما و یخبندان، برف سنگین، باران‌های بی‌موقع و مداوم در زمان تلقیح.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آذرماه هر سال تا پایان آبان‌ماه سال بعد.

بیمه عناب^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول عناب شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، سیل، توفان، تگرگ، زلزله، گرما در زمان تلقیح.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا پایان شهریورماه سال بعد.

بیمه فندق^۴ (دیم و آبی)

۱. مورد بیمه: بیمه محصول فندق شامل محصول بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

---

1. Cumin Insurance
2. Apple Insurance
3. Jujube Insurance
4. Hazelnut Insurance

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، برف سنگین، تگرگ، سرما و یخبندان، توفان، بارندگی سیل آسا و بی‌موقع، زلزله، نوسانات دمایی (خشکسالی و عوامل فوق برای بیمه فندق دیم).
۳. مناطق تحت پوشش: گیلان، مازندران، قزوین.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه کیوی^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول کیوی شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، برف سنگین و تگرگ، سرما و یخبندان، توفان، بارندگی بی‌موقع و مداوم زمان گلدهی، زلزله.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول دی‌ماه هر سال تا اول دی‌ماه سال بعد.

بیمه گردو^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول گردو که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، زلزله، توفان، سرما و یخبندان، برف سنگین، باران‌های بی‌موقع در زمان تلقیح.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از ۱۵ آبان‌ماه هر سال تا ۱۵ آبان‌ماه سال بعد.

بیمه گریب فروت^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول گریب فروت که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، نوسانات دمایی.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور (بجز استان‌های شمال کشور).
۴. مدت پوشش بیمه: از ابتدای آبان‌ماه و برای محصول سال جاری تا پایان مهلت برداشت: (میان‌رس = ۱۵ اسفندماه)، (دی‌رس = پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد) و برای محصول سال آتی (سرشاخه) حداکثر تا پایان مهرماه سال بعد.

---

1. Kiwi Insurance
2. Walnut Insurance
3. Grape Fruit Insurance

بیمه گل رز^۱

۱. مورد بیمه: بیمه گل رز که شامل شاخه گل‌دهنده و بوته آن می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، صاعقه، برف، باران، گرما، قطع برق، آتش‌سوزی، دودزدگی، متصادد شدن گازهای آلاینده، نشت سوخت، ترکیدگی لوله‌های آبرسانی.
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های یزد، لرستان، اصفهان، تهران، خراسان رضوی، خوزستان، فارس، کرج، کرمان، کهگیلویه و بویراحمد، گلستان، مرکزی، چهارمحال و بختیاری.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول مهرماه هر سال تا پایان شهریورماه سال بعد.

بیمه گل گلایل^۲

۱. مورد بیمه: بیمه گل گلایل که شامل شاخه گل‌دهنده و بوته آن می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، صاعقه، برف، باران، گرما، قطع برق، آتش‌سوزی، دودزدگی، متصادد شدن گازهای آلاینده، نشت سوخت، ترکیدگی لوله‌های آبرسانی.
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های اصفهان، تهران، خراسان رضوی، خوزستان، فارس، کرج، گلستان، مرکزی.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول مردادماه هر سال تا پایان فروردین‌ماه سال بعد.

بیمه گلستان‌های گل محمدی (دیم و آبی)^۳

۱. مورد بیمه: بیمه گلستان‌های گل محمدی عبارتند از: تأمین و جبران خسارت‌های وارده به گلستان‌های گل محمدی در مقطع زمانی معین براساس قرارداد منعقد شده.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: گل محمدی دیم: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، صاعقه، خشکسالی و کمبود نور. گل محمدی آبی: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، صاعقه و خشکسالی.
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های کرمان، اصفهان، اردبیل، فارس و کرمانشاه.
۴. مدت پوشش بیمه: آبی: از اول شهریورماه هر سال تا پایان آبان‌ماه سال بعد. دیم: از اول مهر تا پایان شهریورماه.

بیمه گل میخک^۴

۱. مورد بیمه: بیمه گل میخک که شامل شاخه گل‌دهنده و بوته آن می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، صاعقه، برف، باران، گرما، قطع برق، آتش‌سوزی، دودزدگی، متصادد شدن گازهای آلاینده، نشت سوخت، ترکیدگی لوله‌های آبرسانی.
۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های اصفهان، تهران، خراسان رضوی، خوزستان، فارس، کرج، گلستان، مرکزی.

---

1. Rose Insurance
2. Gladulus Insurance
3. Damas Rose Insurance
4. Carnation Insurance

۴. مدت پوشش بیمه: از اول شهریورماه هر سال تا پایان اردیبهشتماه سال بعد.

بیمه گلابی^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول گلابی شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، تگرگ، برف سنگین، توفان، بارندگی در زمان تلقیح گل‌ها، سیل، زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آذرماه هر سال تا پایان آبان‌ماه سال بعد.

بیمه گوجه سبز^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول گوجه شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: تگرگ، توفان، سیل، زلزله، سرما و یخبندان، باران‌های مداوم در زمان تلقیح.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا پایان شهریورماه سال بعد.

بیمه گیلاس^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول گیلاس شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، یخبندان، تگرگ، زلزله، باران‌های بی‌موقع و مداوم در زمان تلقیح، سیل و توفان.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول مهرماه هر سال تا پایان مردادماه سال بعد.

بیمه گل لیلیوم^۴

۱. مورد بیمه: محصول (گل شاخه بریده) لیلیوم.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: تگرگ، زلزله، سیل، توفان، صاعقه، برف سنگین، باران‌های سیل‌آسا، سرما، متصاعد شدن گازهای آلوده‌کننده، دود و نشت سوخت، قطع برق، شبکه، ترکیدگی لوله‌های آبرسانی.

-
1. Pear Insurance
  2. Greengage Insurance
  3. Sweetcherry Insurance
  4. Lilium Insurance

۳. مناطق تحت پوشش: اصفهان، تهران، مازندران، مرکزی.

۴. مدت پوشش بیمه: برای کشت در فضای باز: حداکثر فروردین تا پایان شهریورماه. تلفیق فضای باز و گلخانه: حداکثر تیر تا پایان آبان‌ماه. گلخانه معمولی: حداکثر شهریور تا پایان اسفندماه. گلخانه‌های مجهز: حداکثر تا پایان شهریور سال بعد.

بیمه لیمو ترش^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول لیمو ترش که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما و یخبندان، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، نوسانات دمایی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور (بجز استان‌های شمال کشور).

۴. مدت پوشش بیمه: از ابتدای آبان‌ماه هر سال تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه لیمو شیرین^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول لیمو شیرین که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سرما، تگرگ، توفان، سیل، زلزله، نوسانات دمایی و یخبندان (استان‌های شمالی).

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور (بجز استان‌های شمال کشور).

۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه و برای محصول سال جاری تا پایان مهلت برداشت: (زودرس = ۱۵ مهرماه)، (میان‌رس = ۱۵ اسفندماه)، (دیررس = پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد) و برای محصول سال آتی (سرشاخه) تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه موز^۳

۱. مورد بیمه: بیمه محصول موز شامل محصول و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده در طول مدت قرارداد می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: توفان، سرما و یخبندان، گرما و باد گرم، تگرگ، سیل، باران‌های سیل‌آسا، زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: استان‌های سیستان و بلوچستان و هرمزگان.

۴. مدت پوشش بیمه: از اول دی‌ماه لغایت پایان آذرماه سال بعد و به مدت یکسال شمسی خواهد بود.

---

1. Lime & Lemon Insurance
2. Sweet Lemon Insurance
3. Banana Insurance

بیمه نارنگی^۱

۱. مورد بیمه: بیمه محصول نارنگی که شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: تگرگ، سیل، زلزله، نوسانات دمایی، یخبندان (استان‌های شمالی)، سرما و توفان.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه و برای محصول سال جاری تا پایان مهلت برداشت: (زودرس = ۱۵ مهرماه)، (میان‌رس = ۱۵ اسفندماه)، (دیررس = پایان اردیبهشت‌ماه سال بعد) و برای محصول سال آتی (سرشاخه) تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه هلو، شلیل و شفتالو^۲

۱. مورد بیمه: بیمه محصول هلو، شلیل و شفتالو شامل محصول سال و اعضای بارده (جوانه‌ها) تشکیل شده بر روی درخت در طول مدت قرارداد می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: باران‌های بی‌موقع و مداوم، برف سنگین، تگرگ، زلزله، سرما و یخبندان، سیل، توفان.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از اول آبان‌ماه هر سال تا پایان مهرماه سال بعد.

ب-۲. محصولات منابع طبیعی

بیمه مراتع^۳

۱. مورد بیمه: جبران افت تولید علوفه مرتعی که بر اثر عوامل خطر تحت پوشش حاصل می‌گردد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ و خشکسالی.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: مراتع قشلاقی: از اول مهرماه تا ۲۹ اسفندماه. مراتع بیلاقی: از اول فروردین‌ماه تا ۳۱ شهریورماه.

بیمه عملیات اصلاحی مراتع^۴

۱. مورد بیمه: عبارتند از: جبران خسارت وارده به هریک از چهار زیربخش عملیات اصلاحی مراتع (شامل ذخیره نزولات توأم با بذریاشی، نهال‌کاری، بذریکاری و کپه‌کاری، تبدیل دیمزارهای کم‌بازده) بر اثر عوامل

---

1. Mandarin Insurance
2. Peac&Nectarine Insurance
3. Range Lands Insurance
4. Range Land Improvement and Development Insurance

خطر تحت پوشش (معادل هزینه دوباره کاری).

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، خشکسالی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد حداکثر به مدت ۱ سال (به شرط اجرای عملیات).

بیمه جنگلکاری‌های ۱ تا ۵ سال^۱

۱. مورد بیمه: خسارات وارده به نهال‌های جنگلی بر اثر عوامل تحت پوشش (معادل هزینه دوباره کاری).

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، خشکسالی، سرما و یخبندان.

۳. مناطق تحت پوشش: مازندران، گیلان، گلستان.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد حداکثر به مدت ۱ سال (به شرط اجرای عملیات).

بیمه عملیات بیولوژیک آبخیزداری^۲

۱. مورد بیمه: جبران خسارات وارده به هر یک از دو زیربخش عملیات بیولوژیک آبخیزداری (شامل

نهال کاری ۱ تا ۵ سال، بذرکاری و کپه کاری) بر اثر عوامل خطر تحت پوشش (معادل هزینه دوباره کاری).

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، تگرگ، خشکسالی، سرما و یخبندان، رانش، توفان، زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد حداکثر به مدت ۱ سال (به شرط اجرای عملیات).

بیمه جاده‌های جنگلی درجه دو^۳

۱. مورد بیمه: جبران خسارات وارده به جاده‌های جنگلی درجه دو و ابنیه فنی آن (بجز پل) بر اثر عوامل خطر تحت پوشش.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، رانش، زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: مازندران، گیلان، گلستان.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد حداکثر به مدت یک سال (به شرط اجرای عملیات).

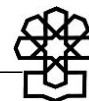
بیمه زراعت چوب ۱-۳ ساله^۴

۱. مورد بیمه: جبران خسارات وارده به نهال‌های ۱-۳ ساله، گونه‌های سریع‌الرشد صنوبر و اکالیپتوس بر اثر خطر تحت پوشش (معادل هزینه دوباره کاری).

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، سرما و یخبندان، توفان و خشکسالی.

۳. مناطق تحت پوشش: صنوبر: گیلان، مازندران، کرمانشاه، لرستان، زنجان، فارس، آذربایجان غربی و

-
1. Planting Insurance
  2. Watershed Managment Insurance
  3. Foest Roads Insurance
  4. Wood Farm 1-3 Year Insurance

اردبیل. اکالیپتوس: گیلان، مازندران، کرمانشاه، لرستان، زنجان، فارس، آذربایجان غربی و اردبیل.
۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد حداکثر به مدت یک سال (به شرط اجرای عملیات).

ج) بیمه دام، طیور و آبزیان پرورشی

بیمه دام‌های صنعتی

۱. مورد بیمه: تلیسه آبستن، گاو شیری (حداکثر ۸ ساله)، گوساله نر و ماده (۳-۹ ماهه و ۹-۱۵ ماهه)، گاو نر تخمی رجیستر (ثبت مشخصات شده در مراکز اصلاح نژاد) و گاو نر تخمی غیر رجیستر که در مزارع پرورش دام صنعتی دارای پروانه بهره‌برداری معتبر نگهداری می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش:

الف) بیماری‌های داخلی شامل: تب شیر یا فلجی بعد از زایمان، سندروم زمینگیری در گاو شیری، سقط جنین بالای سه‌ماهه (در تلیسه‌های غیرآبستن که بعداً آبستن شوند و در تلیسه‌های آبستن و گاو شیری)، جنین مومیایی، ورم پستان فوق حاد، پارگی لیگامانهای پستان، آبسه‌های وسیع پستان، کور شدن حداقل دو کارتیه پستان، نفخ حاد شکمبه، سوء هضم ناشی از فلج عصب واگ (انباشتگی و نفخ شکمبه، انباشتگی هزارلا و انباشتگی شیردان)، جابجایی و پیچ‌خوردگی شیردان در صورت عدم پاسخ به جراحی، اتساع و زخم‌های خونریزی‌دهنده شیردان، اسهال مزمن، پیچ‌خوردگی روده‌ها، ورم پرده صفاق (پریتونیت)، آب آوردن شکم (آسیت)، فتق دیافراگماتیک، تورم ضربه‌ای نگاری (TRP)، ورم پرده خارجی قلب (پریکاردیت)، سیروز کبدی، هیپاتیت، آبسه کبدی، سنگ‌های کیسه صفراوی، پنومونی، آبسه ریوی، عفونت و نارسایی کلیه، کوری دو چشم.

ب) آسیب‌ها و بیماری‌های دستگاه تناسلی شامل: سخت‌زایی، عفونت‌های رحمی (متریت، آندومتریت، پیومتریت)، چسبندگی رحم، پارگی رحم، بیرون‌زدگی رحم به‌صورتی که قابل درمان نباشد (پرولاپس)، تورم یا چسبندگی بورس تخمدانی، تومورها و کیست‌های تخمدانی مقاوم غیرقابل درمان، تورم لوله‌های تخم‌بر (سالپنژیت)، بارور نشدن دام (در صورتی که دام کاملاً سالم تشخیص داده شود و پس از گذشت ۷ ماه از آخرین زایش در صورتی که اقدامات لازم و متعارف برای بارور شدن دام انجام شده باشد).

ج) اختلالات عمومی اندام‌های حرکتی شامل: لنگش (گندیدگی سم و عفونت مفاصل)، دررفتگی و شکستگی‌های اندام‌های حرکتی و ستون فقرات و دنده‌ها.

د) بیماری‌های عفونی شامل: سل و بروسلوز، تب برفکی، شاربن، شاربن علامتی، پاستورلوز، لپتوسپیروز، هاری، تیلریوز، یون، تب نزله‌ای بدخیم، سالمونلوز، اکتینومایکوز، اکتینوباسیلوز.
ه) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: صاعقه، سیل، زلزله، مارگزیدگی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یکسال شمسی.

بیمه گاوهای اصیل در واحدهای سنتی - بهداشتی

۱. مورد بیمه: تلیسه آبستن، گاو شیری (حداکثر ۸ ساله)، گوساله نر و ماده (۳-۹ ماهه و ۹-۱۵ ماهه) و گاو نر تخمی، که در واحدهای دامداری سنتی و بهداشتی نگهداری می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش:

الف) بیماری‌های داخلی شامل: تب شیر یا فلجی بعد از زایمان، سندروم زمینگیری در گاو شیری، ورم پستان فوق حاد، آبسه‌های وسیع پستان، کور شدن حداقل سه کارتیه پستان، نفخ حاد شکمبه، سوء هضم ناشی از فلج عصب واگ (انباشتگی و نفخ شکمبه، انباشتگی هزارلا و انباشتگی شیردان)، جابجایی و پیچ‌خوردگی شیردان در صورت عدم پاسخ به جراحی، اتساع و زخم‌های خونریزی‌دهنده شیردان، اسهال مزمن، پیچ‌خوردگی روده‌ها، ورم پرده صفاق (پریتونیت)، آب آوردن شکم (آسیت)، فتق دیافراگماتیک، تورم ضربه‌ای نگاری (TRP)، ورم پرده خارجی قلب (پریکاردیت)، سیروز کبدی، هیپاتیت، آبسه کبدی، سنگ‌های کیسه صفراوی، پنومونی، آبسه ریوی، عفونت و نارسایی کلیه، کوری دو چشم.

ب) آسیب‌ها و بیماری‌های دستگاه تناسلی شامل: سخت‌زایی، عفونت‌های رحمی (متریت، اندومتریت، پیومتریت)، پارگی رحم، بیرون‌زدگی رحم به‌صورتی که قابل درمان نباشد (پرولاپس).

ج) اختلالات عمومی اندام‌های حرکتی شامل: لنگش (گندیدگی سم و عفونت مفاصل)، دررفتگی و شکستگی‌های اندام‌های حرکتی و ستون فقرات و دنده‌ها.

هـ) بیماری‌های عفونی شامل: سل و بروسلوز، تب برفکی، شاربن، شاربن علامتی، پاستورلوز، لیتوسپیروز، هاری، تیلریوز، یون، تب نزله‌ای بدخیم، سالمونلوز، آکتینومایکوز، آکتینوباسیلوز.

د) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: صاعقه، سیل، زلزله، مارگزیدگی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یکسال شمسی.

بیمه گاوهای بومی - آمیخته

۱. مورد بیمه: دام‌های نژاد بومی یا آمیخته شامل تلیسه آبستن و گاو شیری، گوساله نر و ماده (۳-۹ ماهه و ۹-۱۵ ماهه) و گاو نر تخمی، که در واحدهای پرورشی واجد شرایط نگهداری می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش:

الف) بیماری‌های داخلی شامل: تب شیر یا فلجی بعد از زایمان، سندروم زمینگیری، ورم پستان فوق حاد، نفخ حاد شکمبه، سوء هضم ناشی از فلج عصب واگ (انباشتگی و نفخ شکمبه، انباشتگی هزارلا و انباشتگی شیردان)، جابجایی و پیچ‌خوردگی شیردان در صورت عدم پاسخ به درمان، اتساع و زخم‌های

خونریزی‌دهنده شیردان، اسهال مزمن، پیچ‌خوردگی روده‌ها، ورم پرده صفاق (پریتونیت)، آب آوردن شکم (آسیت)، فتق دیافراگماتیک، تورم ضربه‌ای نگاری (TRP)، ورم پرده خارجی قلب (پریکاردیت)، سیروز کبدی، هیپاتیت، آبسه کبدی، سنگ‌های کیسه صفراوی، پنومونی، آبسه ریوی، عفونت و نارسایی کلیه، کوری دو چشم.

ب) آسیب‌ها و بیماری‌های دستگاه تناسلی شامل: سخت‌زایی، عفونت‌های رحمی (متریت، اندومتریت، پیومتریت)، پارگی رحم، بیرون‌زدگی رحم به‌صورتی که قابل درمان نباشد (پرولاپس).

ج) اختلالات عمومی اندام‌های حرکتی شامل: لنگش (گندیدگی سم و عفونت مفاصل)، دررفتگی و شکستگی‌های اندام‌های حرکتی و ستون فقرات و دنده‌ها.

د) بیماری‌های عفونی شامل: بروسلوز، تب برفکی، شاربن، شاربن علامتی، پاستورلوز، لپتوسپیروز، هاری، تیلریوز، سل، یون، تب نزله‌ای بدخیم، سالمونلوز، آکتینومایکوز، آکتینوباسیلوز.

ه) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: صاعقه، سیل، زلزله، مارگزیدگی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یکسال شمسی.

بیمه گاوهای مراکز اصلاح نژاد

۱. مورد بیمه: گوساله و گاو نر رجیستر (ثبت مشخصات در مراکز اصلاح نژاد) که برای اسپرم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرند و در محدوده سنی ۱۲ ماهگی تا ۸ سالگی قرار دارند.

۲. عوامل خطر تحت پوشش:

*گزینه عمومی:

الف) بیماری‌های داخلی شامل: نفخ حاد شکمبه، سوء هضم ناشی از فلج عصب واگ (انباشتگی، نفخ شکمبه، انباشتگی هزارلا و انباشتگی شیردان)، جابجایی و پیچ‌خوردگی شیردان در صورت عدم پاسخ به جراحی، اسهال مزمن، پیچ‌خوردگی روده‌ها، ورم پرده صفاق (پریتونیت)، آب آوردن شکم (آسیت)، فتق دیافراگماتیک، تورم ضربه‌ای نگاری (TRP)، ورم پرده خارجی قلب (پریکاردیت)، سیروز کبدی، هیپاتیت، آبسه کبدی، سنگ‌های کیسه صفراوی، پنومونی، آبسه ریوی، عفونت و نارسایی کلیه، ناراحتی‌های عصبی، کوری دو چشم.

ب) آسیب‌ها و بیماری‌های دستگاه تناسلی شامل: آسیب‌ها و بیماری‌هایی که منجر به حذف دام

شود.

ج) اختلالات عمومی اندام‌های حرکتی شامل: لنگش (گندیدگی سم و عفونت مفاصل)، دررفتگی و

شکستگی‌های اندام‌های حرکتی و ستون فقرات و دنده‌ها.

د) بیماری‌های عفونی شامل: سل و بروسلوز، تب برفکی، شاربن، شاربن علامتی، پاستورلوز،

لیتوسپیروز، هاری، تیلریوز، یون، تب نزله‌ای بدخیم، آکتینومایکوز، آکتینوباسیلوز.
 (ه) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: سیل، زلزله، مارگزیدگی، صاعقه و آتش‌سوزی غیر عمدی.
 *گزینه تکمیلی: شامل کلیه عوامل خطر تحت پوشش در گزینه عمومی و بیماری‌های تورم عفونی بینی و نای، اسهال ویروسی و لکوزانزوتیک می‌باشد.
 ۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
 ۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یکسال شمسی.

بیمه پروار بندی‌ها

۱. مورد بیمه: دام‌های پرواری (سبک و سنگین) مستقر در واحدهای دامداری واجد شرایط بیمه.
 ۲. عوامل خطر تحت پوشش:
 الف) بیماری‌های داخلی شامل: نفخ حاد شکمبه، سوء هاضمه حاد (انباشتگی و نفخ شکمبه، انباشتگی هزارلا و انباشتگی شیردان)، پیچ‌خوردگی روده‌ها، ورم پرده صفاق (پریتونیت)، آب آوردن شکم (آسیت)، تورم ضربه‌ای نگاری (TRP)، ورم پرده خارجی قلب (بریکاردیت)، سیروز کبدی، هیپاتیت، آبسه کبدی، پنومونی، آبسه ریوی، عفونت و نارسایی کلیه، کوری دو چشم.
 ب) اختلالات عمومی اندام‌های حرکتی شامل: لنگش (گندیدگی سم و عفونت مفاصل)، دررفتگی و شکستگی‌های اندام‌های حرکتی و ستون فقرات و دنده‌ها.
 ج) بیماری‌های عفونی شامل: تب برفکی، شاربن، شاربن علامتی، پاستورلوز، لیتوسپیروز، هاری، تیلریوز، تب نزله‌ای بدخیم.
 د) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: صاعقه، سیل، زلزله، مارگزیدگی.
 ۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
 ۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد تا پایان دوره پرورش: گوسفند و بز = ۱۲۰ روز، گوساله نر بومی = ۲۰۰ روز، گوساله نر دو رگ و اصیل = ۳۰۰ روز.

بیمه گاو میش

۱. مورد بیمه: شامل تلیسه آبستن و گاو میش (حداکثر ۱۲ ساله)، گوساله نر و ماده (۳ - ۱۰ ماهه و ۱۰ ماه به بالا) و گاو میش تخمی (حداکثر ۶ ساله)، که در واحدهای پرورشی واجد شرایط نگهداری می‌شود.
 ۲. عوامل خطر تحت پوشش:
 الف) بیماری‌های داخلی شامل: تب شیر یا فلجی بعد از زایمان، سندروم زمینگیری، ورم پستان فوق حاد، نفخ حاد شکمبه، سوء هضم ناشی از فلج عصب واگ (انباشتگی و نفخ شکمبه، انباشتگی هزارلا و انباشتگی شیردان)، جابجایی و پیچ‌خوردگی شیردان در صورت عدم پاسخ به درمان، اتساع و زخم‌های خونریزی‌دهنده شیردان، اسهال مزمن، پیچ‌خوردگی روده‌ها، ورم پرده صفاق (پریتونیت)، آب آوردن شکم

(آسیت)، فتق دیافراگماتیک، تورم ضربه‌ای نگاری (TRP)، ورم پرده خارجی قلب (پریکاردیت)، سیروز کبدی، هیپاتیت، آبسه کبدی، پنومونی، آبسه ریوی، عفونت و نارسایی کلیه، کوری دو چشم، مسمومیت‌های ناشی از پساب‌های صنعتی.

(ب) آسیب‌ها و بیماری‌های دستگاه تناسلی شامل: سخت‌زایی، عفونت‌های رحمی (متریت، اندومتریت، پیومتریت)، پارگی رحم، بیرون‌زدگی رحم به صورتی که قابل درمان نباشد (پرولاپس).

(ج) اختلالات عمومی اندام‌های حرکتی شامل: لنگش (گندیدگی سم و عفونت مفاصل)، دررفتگی و شکستگی‌های اندام‌های حرکتی و ستون فقرات و دنده‌ها.

(د) بیماری‌های عفونی شامل: سل و بروسلوز، تب برفکی، شاربن، شاربن علامتی، پاستورلوز، لپتوسپیروز، هاری، یون، تب نزله‌ای بدخیم، سالمونلوز، کزاز.

(ه) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: صاعقه، سیل، زلزله، مارگزیدگی.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یکسال شمسی.

بیمه اسب

۱. مورد بیمه: اسب‌های نژاد عرب، ترکمن، کردی، اسبچه خزر و... از آغاز ۷ ماهگی تا پایان ۱۲ سالگی.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: دل‌دردهای شدید منجر به مرگ، قولنج، ناراحتی‌های گوارشی منجر به مرگ، ذات‌الریه، ذات‌الجنب، نقص عضو و صدمات منجر به از کارافتادن اندام حرکتی، مسموم، گوروم، مارگزیدگی، هارگزیدگی، سخت‌زایی، خفگی، کوری دو چشم، حوادث حین آماده‌سازی منجر به نقص عضو یا مرگ، سیل و زلزله.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یکسال شمسی.

بیمه شتر

۱. مورد بیمه: شتران پرورشی بالغ یا نابالغ مستقر در مراکز پرورشی.

۲. عوامل خطر تحت پوشش:

الف) عوامل طبیعی غیرقابل پیشگیری شامل: زلزله، صاعقه، حمله وحوش، مارگزیدگی، هارگزیدگی، سیل، توفان شن، برق گرفتگی، حوادث و تصادفات، فرو رفتن در باتلاق.

ب) بیماری‌ها شامل: بروسلوز، تریپانوزومیازیس، آبله، سل، سخت‌زایی، پنومونی، شکستگی لگن و اندام حرکتی، کوری دو چشم، خونریزی قلبی، گری و جرب حاد، آب آوردگی شکم، بلع جسم خارجی و لاغری مفرط.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یک سال شمسی.

بیمه گوسفند و بز

۱. مورد بیمه: گوسفند و بز بالغ و نابالغ، کوچ‌رو یا نیمه کوچ‌رو.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: تلف شدن دام در اثر خشکسالی، حمله وحوش، سیل، تگرگ، سرما و یخ‌زدگی، صاعقه، زلزله، حوادث حمل‌ونقل و تصادفات جاده‌ای حین کوچ، آتش‌سوزی غیرعمد، مارگزیدگی، هارگزیدگی (با تأیید سازمان دامپزشکی)، پرت شدن از کوه و بیماری‌های: شاربن یا سیاه‌زخم، تب برفکی، آنتروتوکسمی، سالمونلوز، ذات‌الریه فوق حاد یا پنومونی آنزوتوتیک، شاربن علامتی، طاعون و نفخ کفی.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یک سال شمسی.

بیمه زنبور عسل

۱. مورد بیمه: کندوهای مدرن پرورشی زنبور عسل با کلنی‌های موجود در آن که در زنبورستان‌های واجد شرایط بیمه مستقر می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: حوادث حین حمل‌ونقل و جابجایی هنگام کوچ، بارندگی سیل‌آسا، خشکسالی، سرما و گرمای ناگهانی، حمله وحوش، سمپاشی، آتش‌سوزی غیرعمد، سیل، زلزله، توفان، صاعقه و آفات و بیماری‌های: لوک آمریکایی و اروپایی، نوزما، بیماری ویروسی فلجی مزمن، کنه واروا، کنه آکارین و کنه کلارا و همچنین عارضه کاهش غیرطبیعی جمعیت پروازی کندو یا CCD.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یک سال شمسی.

بیمه کرم ابریشم

۱. مورد بیمه: تخم نوغان هیبرید، لاروهای کرم ابریشم استقرار یافته در مزرعه و پيله‌های تر حاصل تا پایان مرحله برداشت، که واجد شرایط بیمه‌پذیری باشند.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل قهری و طبیعی شامل: زلزله، توفان، تگرگ، صاعقه، سیل، بارندگی سیل‌آسا و مداوم، نوسانات شدید درجه حرارت، رطوبت و بیماری‌هایی شامل: موسکاردین، فلاشری، گراسری، پیرین و بیماری‌های آسپرژیلوسی.
۳. مناطق تحت پوشش: گیلان، مازندران، گلستان، آذربایجان شرقی، یزد، اصفهان، خراسان رضوی.
۴. مدت پوشش بیمه: از زمان دریافت تخم نوغان تا زمان برداشت پيله تر (۵۰ روز).

بیمه طیور نیمچه گوشتی

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یکروزه گوشتی.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل: سیل، توفان،

صاعقه، زلزله و آتش‌سوزی غیرعمدی (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و امراض نیوکاسل، برونشیت، آنفولانزا، مایکوپلاسموز، سالمونلوز، مارک، لوکوز، گامبورو، لارینگوتراکئیت، کوکسیدیوز، پاستورلوز و خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنا به تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از یک‌روزگی تا پایان ۴۸ روزگی.

بیمه طیور تخمگذاری تجارتي

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یک‌روزه تخمگذار.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل سیل، توفان، صاعقه، زلزله و آتش‌سوزی غیرعمد (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و امراض نیوکاسل، برونشیت، آنفولانزا، مایکوپلاسموز، سالمونلوز، مارک، لوکوز، گامبورو، لارینگوتراکئیت، کوکسیدیوز، پاستورلوز و خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنا به تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از یک‌روزگی تا پایان ۸۰ هفتگی.

بیمه طیور مادر (گوشتی و تخمگذار)

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یک‌روزه مادر گوشتی و تخمگذار.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل سیل، توفان، صاعقه، زلزله و آتش‌سوزی غیرعمدی (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و امراض نیوکاسل، برونشیت، آنفولانزا، مایکوپلاسموز، سالمونلوز، مارک، لوکوز، گامبورو، لارینگوتراکئیت، کوکسیدیوز، پاستورلوز و خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنا به تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: طیور مادر گوشتی: از یک‌روزگی تا پایان ۶۵ هفتگی. طیور مادر تخمگذار: از یک‌روزگی تا پایان ۶۸ هفتگی.

بیمه طیور اجداد لاین و گوشتی

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یک‌روزه اجداد و لاین گوشتی.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل سیل، توفان، صاعقه، زلزله و آتش‌سوزی غیرعمدی (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و امراض نیوکاسل، برونشیت، آنفولانزا، مایکوپلاسموز، سالمونلوز، مارک، لوکوز، گامبورو، لارینگوتراکئیت، کوکسیدیوز، پاستورلوز و خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنا به تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از یک‌روزگی تا پایان ۶۵ هفتگی.

بیمه طیور اجداد تخمگذار

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یک‌روزه اجداد تخمگذار.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل: سیل، توفان، صاعقه، زلزله و آتش‌سوزی غیرعمدی (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و امراض نیوکاسل، برونشیت، آنفولانزا، مایکوپلاسموز، سالمونلوز، مارک، لوکوز، گامبورو، لارینگوتراکئیت، کوکسیدیوز، پاستورلوز، خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنابه تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از یک‌روزگی تا پایان ۶۸ هفتگی.

بیمه بوقلمون گوشتی

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یک‌روزه بوقلمون گوشتی.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل سیل، توفان، صاعقه، زلزله، آتش‌سوزی غیرعمدی (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و بارش سنگین برف و امراض آنفولانزا، نیوکاسل، آنتریت هموراژیک و مایکوپلاسموز و خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنابه تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از یک‌روزگی تا پایان ۱۸ هفتگی.

بیمه شترمرغ

۱. مورد بیمه: بیمه شترمرغ از سن پایان سه ماهگی تا پایان ۱۵ سالگی (در مورد شترمرغ‌های مولد) را شامل می‌گردد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، صاعقه، آتش‌سوزی غیرعمدی، زلزله، دویدن شترمرغ به‌سوی حصارها و بریده شدن گردن، پاها و سایر نقاط بدن، صدمات فیزیکی، بیماری‌های نیوکاسل، آنفولانزا، آنتریت نکروزان، بلع جسم خارجی، یبوست و انباشتگی دستگاه گوارش.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یک سال شمسی.

بیمه بلدرچین (مادر و گوشتی)

۱. مورد بیمه: جوجه‌های یک‌روزه پرورشی بلدرچین گوشتی و همچنین بلدرچین مادر.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری از قبیل سیل، توفان، صاعقه، زلزله، آتش‌سوزی غیرعمدی (بنابه تشخیص سازمان آتش‌نشانی) و بارش سنگین برف و امراض

آنفولانزا، نیوکاسل، آنتریت هموراژیک و مایکوپلاسموز و خسارت‌های ناشی از حذف کانون آلوده بنابه تشخیص و اعلام رسمی سازمان دامپزشکی کشور.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: برای بلدرچین گوشتی ۴۲ روز و برای بلدرچین مادر از روز چهل‌وسوم (اول هفته هفتم) تا پایان ۱۵۴ روزگی (پایان هفته بیست‌ودوم).

بیمه ماهیان سردآبی

۱. مورد بیمه: ماهیانی که در دامنه حرارتی ۷-۱۷ درجه سانتیگراد رشد، زیست و تولید مثل می‌کنند و نوع گونه تحت پوشش بیمه، قزل‌آلای رنگین‌کمان می‌باشد.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، زلزله، تغییرات ناگهانی دمای آب (در اثر کاهش دبی آب) ناشی از تغییرات جوی و خشکسالی، تغییرات کدورت (گل‌آلودگی) آب ناشی از باران‌های سیل‌آسا، رگبار، تگرگ، ذوب برف، خشکسالی و کاهش دبی آب ناشی از عوامل قهری طبیعی و بیماری‌ها.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد بیمه به مدت یکسال شمسی.

بیمه ماهیان سردآبی در استخرهای خرد

۱. مورد بیمه: ماهیان قزل‌آلای رنگین‌کمان که با آب چاه، قنات و چشمه پرورش می‌یابند.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، زلزله، تغییرات ناگهانی دمای آب (در اثر کاهش دبی آب) ناشی از تغییرات جوی و خشکسالی، تغییرات کدورت (گل‌آلودگی) آب ناشی از باران‌های سیل‌آسا، رگبار، تگرگ، ذوب برف، خشکسالی و کاهش دبی آب ناشی از عوامل قهری طبیعی، نامناسب بودن رژیم گازی آب چاه (گازهای محلول) و قطع برق شبکه سراسری بیش از ۵ ساعت با تأیید اداره برق منطقه در صورت داشتن ژنراتور و بیماری‌ها.

۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.

۴. مدت پوشش بیمه: از زمان عقد قرارداد به مدت یک سال شمسی.

بیمه ماهیان سردآبی (قزل‌آلای رنگین‌کمان) در استخرهای خاکی

۱. مورد بیمه: ماهیان قزل‌آلای رنگین‌کمان که در استخرهای خاکی با منابع آبی چاه و قنات پرورش می‌یابند.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، زلزله، تغییرات ناگهانی دمای آب (در اثر کاهش دبی آب) ناشی از تغییرات جوی و خشکسالی، تغییرات کدورت (گل‌آلودگی) آب ناشی از باران‌های سیل‌آسا، رگبار، تگرگ، صاعقه، ذوب برف، سقوط بهمن و یخبندان، خشکسالی و کاهش دبی آب ناشی از عوامل قهری طبیعی و بیماری‌ها.

۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان غربی، ایلام، زنجان، جنوب کرمان، کهگیلویه و بویراحمد، همدان و یزد.
۴. مدت پوشش بیمه: یک سال شمسی.

بیمه ماهیان سردآبی (قزل‌آلای رنگین‌کمان) در استخرهای نیمه‌متراکم

۱. مورد بیمه: ماهیان قزل‌آلای رنگین‌کمان که در استخرهای سیمانی دارای نقشه تیپ از شیلات با تراکم بالاتر از منابع آبی رودخانه پرورش می‌یابند.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، صاعقه، زلزله، بیماری‌ها، قطع برق مزرعه به هر دلیل بیش از یک ساعت به شرط تأمین شرایط لازم، خشکسالی، تغییر کمیت و کیفیت آب منبع تأمین‌کننده (چاه یا چشمه).
۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان غربی، مازندران، کرمان، لرستان، خراسان جنوبی، تهران، اردبیل، همدان و زنجان.
۴. مدت پوشش بیمه: یک سال شمسی.

بیمه ماهیان گرم‌آبی

۱. مورد بیمه: ماهیانی که در دامنه حرارتی ۱۵ - ۴۰ درجه سانتیگراد رشد، زیست و تولید مثل می‌کنند که شامل چهار گونه کپور معمولی، کپور سرگنده، کپور نقره‌ای و آمور می‌باشد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، زلزله، یخبندان، تغییرات ناگهانی دمای آب (گرم شدن و سرد شدن) در اثر تغییرات جوی و کاهش اکسیژن آب در اثر تغییرات جوی خشکسالی و بیماری‌ها.
۳. مناطق تحت پوشش: سراسر کشور.
۴. مدت پوشش بیمه: از نیمه اسفندماه هر سال تا پایان اسفندماه سال بعد.

بیمه میگوی پرورشی

۱. مورد بیمه: بیمه میگوی پرورشی شامل دو گونه سفید هندی و وانامی یا پاسفید می‌باشد که در دو سیستم پرورشی «باهواده» و «بدون هواده» تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، زلزله، ریزش دیواره استخر در اثر عوامل غیرمدیریتی، تغییرات پیش‌بینی نشده جوی (افزایش یا کاهش دما) که منجر به کاهش اکسیژن استخرها و سرمازدگی میگوها می‌گردد، کشند قرمز و بیماری‌ها.
۳. مناطق تحت پوشش: خوزستان، بوشهر، سیستان و بلوچستان، هرمزگان.
۴. مدت پوشش بیمه: ۱۵۰ روز از تاریخ ذخیره‌دار کردن استخرها.

بیمه فیل ماهیان خاویاری پرورشی

۱. مورد بیمه: ماهیان خاویاری پرورشی از گونه فیل ماهی که به منظور تولید گوشت و خاویار مورد پرورش قرار می‌گیرد.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: سیل، توفان، زلزله، تغییرات ناگهانی دمای آب (در اثر کاهش دبی آب)

- ناشی از تغییرات جوی، رگبار، تگرگ، صاعقه، کاهش دبی آب ناشی از عوامل قهری طبیعی.
۳. مناطق تحت پوشش: به صورت آزمایشی در استان‌های قم، مازندران و گیلان.
۴. مدت پوشش بیمه: یک سال شمسی.

د) بیمه عوامل تولید کشاورزی

در حال حاضر تنها تنه درختان میوه بیمه می‌شود و دیگر عوامل تولید تحت پوشش بیمه قرار نگرفته است. درختانی که تنه آنها تحت پوشش بیمه قرار گرفته است، عبارتند از:

بیمه تنه درختان میوه انار

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و ...
۳. مناطق تحت پوشش: اصفهان، یزد، فارس، مرکزی، خراسان جنوبی و قم.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول مهرماه تا پایان شهریور سال بعد.

بیمه تنه درختان انگور آبی

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و ... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: اردبیل، خراسان رضوی، زنجان، قزوین و همدان.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه بادام (بذری و پیوندی)

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و ... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان شرقی، اصفهان، چهارمحال و بختیاری، خراسان رضوی، کرمان.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول مهرماه تا پایان شهریور سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه پسته

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و ... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: خراسان رضوی، سمنان، فارس، کرمان و یزد.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از پانزدهم آبان‌ماه تا پانزدهم آبان‌سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه پرتقال

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: فارس، جنوب کرمان و مازندران.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه زردآلو

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، خراسان رضوی و سمنان.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول مهرماه تا پانزدهم شهریور سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه زیتون

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: زنجان، قزوین، گیلان و قم.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از پانزدهم دی‌ماه هر سال تا پانزدهم دی‌ماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه سیب

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، اصفهان، تهران، خراسان رضوی و فارس.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آذرماه هر سال تا پایان آبان‌ماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه گردو

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد

گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.

۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان شرقی، چهارمحال و بختیاری، خراسان رضوی، فارس، قزوین، جنوب کرمان، کرمان و همدان.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از پانزدهم آبان تا پانزدهم آبان سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه گریپ فروت

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.

۳. مناطق تحت پوشش: جنوب کرمان و هرمزگان.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه لیمو شیرین

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.

۳. مناطق تحت پوشش: فارس، جنوب کرمان و هرمزگان.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه لیمو ترش

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.

۳. مناطق تحت پوشش: فارس، جنوب کرمان و هرمزگان.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا اول مهرماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه نارنگی

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.

۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.

۳. مناطق تحت پوشش: فارس، مازندران و هرمزگان.

۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا پایان مهرماه سال بعد.

بیمه تنه درختان میوه هلو، شلیل و شفتالو

۱. مورد بیمه: منظور تنه درخت است که شامل اندام‌های هوایی و زیرزمینی می‌شود.
۲. عوامل خطر تحت پوشش: عوامل اقلیمی نظیر سیل، سرما، توفان، تگرگ، زلزله و... خشکسالی، باد گرم و گرما و آثار ناشی از آن استثنا بوده و تحت پوشش بیمه نمی‌باشند.
۳. مناطق تحت پوشش: آذربایجان غربی، اردبیل، تهران، البرز و همدان.
۴. مدت پوشش بیمه: حداکثر یکسال شمسی از اول آبان‌ماه تا پایان مهرماه سال بعد.

پیوست ۲. اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی ایران**فصل اول - کلیات**

- ماده (۱) -** براساس قانون بیمه محصولات کشاورزی، مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ مجلس شورای اسلامی صندوق بیمه محصولات کشاورزی که در این اساسنامه «صندوق» نامیده می‌شود، در بانک کشاورزی که در این اساسنامه «بانک» نامیده می‌شود، تأسیس می‌گردد.
- ماده (۲) -** صندوق دارای استقلال مالی و شخصیت حقوقی است و براساس مقررات قانونی شرکت‌های دولتی اداره می‌شود.
- ماده (۳) -** سرمایه اولیه صندوق مبلغ یک میلیارد ریال است که تماماً متعلق به دولت می‌باشد و به هزار سهم یک میلیون ریالی تقسیم می‌شود.
- تبصره «۱» -** افزایش سرمایه صندوق به پیشنهاد مجمع عمومی پس از تصویب هیئت وزیران انجام می‌شود به استثنای افزایش سرمایه از محل اندوخته‌ها (بند «۳» ماده (۴۴)).
- تبصره «۲» -** نمایندگان سهام دولت عبارتند از: وزیرای کشاورزی، بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی و مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه.
- ماده (۴) -** مدت صندوق نامحدود و مرکز آن در تهران خواهد بود.

فصل دوم - هدف و حدود عملیات ماده

- ماده (۵) -** هدف صندوق انجام بیمه انواع محصولات کشاورزی، دام، طیور، زنبور عسل، کرم ابریشم و آبیان پرورشی در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر تگرگ، توفان، خشکسالی، زلزله، سیل، سرمازدگی، یخبندان، آتش‌سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای و امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی می‌باشد.
- ماده (۶) -** حدود عملیات صندوق به شرح زیر می‌باشد:

۱. بررسی و تحقیق در مورد مختصات اقتصادی، اجتماعی، کشاورزی و فنی مناطق مختلف کشور.
۲. بررسی و تحقیق تطبیقی در مورد روش‌های بیمه کشاورزی در دنیا با توجه به نظام بهره‌برداری، هدف‌ها و سیاست‌های کشاورزی ایران جهت اتخاذ تصمیم در مورد برقراری مناسب‌ترین نوع بیمه کشاورزی با توجه به نظام اقتصادی و اجتماعی و برنامه بخش کشاورزی.
۳. بررسی و مطالعه طرح‌های کاهش‌دهنده خسارات ناشی از خطرات تحت پوشش بیمه و پیشنهاد آن به دولت جهت هماهنگ کردن آنها با طرح‌های مربوط به عملیات زیربنایی و همچنین راهنمایی و ارشاد تولیدکنندگان به منظور خود پیشگیری در مقابل خطرات و در نتیجه کاهش خسارات وارده به محصولات کشاورزی.
- تبصره - اقدامات موضوع بندهای «۱» و «۲» و «۳» این ماده با استفاده از منابع اطلاعاتی و نتایج تحقیقاتی و همکاری سایر مؤسسات کشور انجام خواهد شد.
۴. تهیه آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها و اصلاح آنها با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده.
۵. انجام عملیات بیمه درباره محصولات کشاورزی.
۶. انجام هرگونه عملیات آموزشی و شرکت در سمینارها و کنفرانس‌ها، به نحوی که در ارتقای سطح معلومات بیمه‌گذاران و کارشناسان و یا سایر کارمندان و دست‌اندرکاران بیمه کشاورزی در جهت پیشرفت و توسعه عملیات صندوق ضروری باشد.
۷. صندوق می‌تواند در صورت لزوم به منظور جلوگیری از رکود سرمایه خود، اوراق قرضه و سایر اوراق بهادار صد درصد دولتی خریداری نموده و یا از طریق بانک کشاورزی در طرح‌های کشاورزی و صنایع وابسته به نحوی که سرمایه‌گذاری صندوق از طرف بانک کشاورزی تضمین گردد، مشارکت نماید.

فصل سوم - ارکان صندوق

ماده (۷) - ارکان صندوق عبارتند از: مجمع عمومی، کمیته فنی، هیئت مدیره، مدیر عامل و بازرس قانونی.

الف) مجمع عمومی

ماده (۸) - مجمع عمومی مرکب از وزیر کشاورزی، بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه به ریاست وزیر کشاورزی خواهد بود.

تبصره - به موجب این تبصره به تبصره «۱» ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی وزیر جهاد سازندگی به اعضای مجمع عمومی اضافه می‌گردد.

ماده (۹) - جلسات عادی مجمع عمومی حداقل سالی دو بار تا پایان خردادماه سال بعد تشکیل می‌شود. جلسات فوق‌العاده به دعوت مدیر عامل یا به پیشنهاد هر یک از اعضای مجمع عمومی و یا بازرس قانونی

تشکیل خواهد شد. مدیر عامل موظف است مجمع عمومی را ظرف ده روز پس از دریافت پیشنهاد تشکیل جلسه، کتباً دعوت نماید.

ماده (۱۰) - دعوت اعضای مجمع عمومی به وسیله مدیر عامل و با ارسال دعوتنامه به عمل خواهد آمد که در آن روز و ساعت و محل تشکیل و دستور جلسه ذکر می‌گردد. دعوتنامه‌های مذکور باید حداقل ده روز قبل از تاریخ تشکیل جلسه برای اعضا ارسال گردد.

ماده (۱۱) - جلسات مجمع عمومی با حضور حداقل سه نفر رسمیت خواهد یافت و تصمیمات متخذه با اکثریت آرا (حداقل سه رأی) معتبر خواهد بود.

ماده (۱۲) - وظایف و اختیارات مجمع عمومی به شرح زیر است:

۱. تعیین سیاست‌ها و روش‌های رسیدن به هدف‌های بیمه محصولات کشاورزی با توجه و هماهنگی با اهداف برنامه‌های بخش کشاورزی.

۲. اتخاذ تصمیم نسبت به مواردی که از طرف هیئت مدیره و کمیته فنی و یا هر یک از اعضای مجمع پیشنهاد می‌شود.

۳. تصویب تعرفه‌های بیمه و غرامت و آیین‌نامه‌های انواع بیمه محصولات کشاورزی.

۴. انتخاب یک نفر از اعضای هیئت مدیره بانک و تصویب دو نفر معرفی شده از طرف وزیر کشاورزی و یک نفر از جهاد سازندگی برای عضویت در هیئت مدیره.

۵. اتخاذ تصمیم در مورد بیمه اتکایی.

۶. تعیین درصد و جمع کل کمک دولت بابت تأمین قسمتی از حق بیمه، بیمه‌گذار و پیشنهاد به هیئت وزیران جهت تصویب و منظور نمودن در لایحه بودجه کل کشور.

۷. تأیید اعتبار پیشنهادی به منظور جبران زیان‌های احتمالی عملیات بیمه و ارسال آن به هیئت وزیران جهت تصویب و منظور نمودن در لایحه بودجه کل کشور.

۸. تصویب بودجه سالیانه که از طرف هیئت مدیره صندوق پیشنهاد می‌شود.

۹. استماع گزارش‌های هیئت مدیره و بازرس قانونی.

۱۰. پیشنهاد اصلاح و یا تغییر اساسنامه صندوق به هیئت وزیران جهت طی مراحل قانونی.

۱۱. رسیدگی و تصویب ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق.

۱۲. اتخاذ تصمیم نسبت به پیشنهاد افزایش سرمایه صندوق و ارسال آن جهت طی مراحل قانونی.

۱۳. اتخاذ تصمیم درباره نحوه مصرف سود و برداشت از اندوخته‌ها.

۱۴. اتخاذ تصمیم نسبت به مطالبات مشکوک‌الوصول و یا لاوصول.

۱۵. نظارت بر حسن اجرای طرح‌ها و برنامه‌های مصوب.

ب) کمیته فنی

ماده (۱۳) - کمیته فنی متشکل از نماینده هر یک از اعضای مجمع عمومی و نماینده صندوق می‌باشد که از نظر کارشناسی دارای اختیار و تخصص لازم در زمینه مربوط به وظایف هر یک از اعضای مجمع عمومی و صندوق بوده و نسبت به مسائل مربوط به صندوق که از طرف مجمع عمومی ارجاع می‌گردد، بررسی و اقدام نموده و گزارش توجیهی خود را جهت تصمیم‌گیری به مجمع عمومی ارسال می‌دارد. صندوق نیز می‌تواند در مورد کلیه وظایف و مسئولیت‌های خود از نظرات مشورتی کمیته فنی استفاده نماید.

ماده (۱۴) - اعضای کمیته فنی برای مدت سه سال منصوب می‌شوند و انتصاب مجدد آنها بلامانع است و تا موقعی که تجدید انتصاب به عمل نیامده، در سمت خود باقی خواهند ماند.

تبصره - قبل از انقضای مدت سه سال در صورت لزوم هر یک از اعضای مجمع عمومی و صندوق می‌توانند نماینده خود را در کمیته فنی تعویض نمایند.

ماده (۱۵) - نحوه تشکیل و اداره جلسات کمیته فنی براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط کمیته مزبور تهیه و به تأیید مجمع عمومی خواهد رسید.

ماده (۱۶) - تصمیمات کمیته فنی با اکثریت آرای اعضا به مجمع عمومی ارسال و در صورت به دست نیامدن اکثریت مطلق آرا نظرات متفاوت همراه با گزارش توجیهی جهت تصمیم‌گیری به مجمع عمومی ارائه خواهد شد.

ج) هیئت مدیره - مدیر عامل

ماده (۱۷) - هیئت مدیره صندوق مرکب از پنج نفر شامل مدیر عامل بانک و یک نفر از اعضای هیئت مدیره بانک و یک نماینده از جهاد سازندگی و دو نفر دیگر به معرفی وزیر کشاورزی می‌باشند. **تبصره «۱» -** اعضای معرفی شده از طرف وزیر کشاورزی و وزارت جهاد سازندگی تمام‌وقت و موظف می‌باشند.

تبصره «۲» - مدیر عامل بانک باید در تقسیم وظایف بین اعضای هیئت مدیره بانک ترتیبی اتخاذ نماید که عضو انتخاب شده برای هیئت مدیره صندوق بتواند وظایف خود را در صندوق به نحو احسن انجام دهد.

تبصره «۳» - دوره خدمت اعضای هیئت مدیره سه سال و انتخاب مجدد آنها بلامانع است. در صورت تغییر هیئت مدیره بانک قبل از انقضای سه سال، اعضای هیئت مدیره جدید در صندوق جانشین خواهند شد.

تبصره «۴» - تعویض هر یک از چهار نفر اعضای هیئت مدیره صندوق قبل از انقضای سه سال بلامانع است.

ماده (۱۸) - جلسات هیئت مدیره با حضور حداقل چهار نفر رسمیت خواهد داشت و تصمیمات متخذه با اکثریت آراء معتبر خواهد بود.

تبصره «۱» - ریاست جلسات هیئت مدیره به عهده مدیر عامل و در صورت عدم حضور با یکی از اعضای هیئت مدیره صندوق خواهد بود.

تبصره «۲» - تعداد جلسات هیئت مدیره با توجه به حجم کار به وسیله آیین‌نامه داخلی تعیین خواهد شد. لکن در هر صورت تعداد این جلسات کمتر از یکبار در هفته نخواهد بود.

ماده (۱۹) - هیئت مدیره مکلف است برنامه کار و زمان‌بندی اجرای آن را به مجمع عمومی تسلیم و گزارش پیشرفت عملیات را هر چهار ماه یکبار به مجمع عمومی ارسال نماید.

ماده (۲۰) - هیئت مدیره دارای کلیه اختیارات لازم برای اداره امور صندوق با توجه به موضوع و هدف مندرج در این اساسنامه می‌باشد؛ مگر در مواردی که به موجب قانون و یا اساسنامه اخذ تصمیم در مورد آنها در صلاحیت مجمع عمومی و یا مدیر عامل صندوق باشد. از جمله اختیارات هیئت مدیره موارد زیر است:

۱. انتخاب نماینده صندوق جهت عضویت در کمیته فنی.
۲. تهیه آیین‌نامه‌ها و ارائه پیشنهادها جهت طرح در مجمع عمومی.
۳. تصویب آیین‌نامه‌های داخلی و دستورالعمل‌های اجرایی صندوق.
۴. تهیه طرح سازمانی صندوق جهت اجرای وظایف و هدف‌های تعیین شده در این اساسنامه و پیشنهاد آن به مجمع عمومی.
۵. بررسی و تصویب نیازهای آموزشی و استخدامی صندوق.
۶. پیشنهاد اصلاح اساسنامه به مجمع عمومی جهت طی مراحل قانونی.
۷. تهیه و تنظیم بودجه صندوق و پیشنهاد آن به مجمع عمومی جهت تصویب.
۸. تهیه و تنظیم بودجه صندوق و پیشنهاد آن به مجمع عمومی جهت تصویب.
۹. تعیین مؤسسه حسابرسی برای حسابرسی داخلی و در صورت درخواست بازرس قانونی برای رسیدگی به حساب‌ها و ترازنامه.

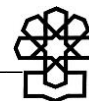
۱۰. تنظیم خلاصه صورت دارایی و بدهی‌های صندوق هر شش ماه یکبار و تسلیم آن به بازرس قانونی.

۱۱. رسیدگی و تعیین مطالبات لاوصول صندوق و پیشنهاد به مجمع عمومی در مورد بخشودگی تمام و یا قسمتی از اصل مطالبات لاوصول و تأمین آن از محل ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول.

ماده (۲۱) - مدیر عامل بانک کشاورزی، مدیر عامل صندوق خواهد بود.

ماده (۲۲) - مدیر عامل بالاترین مقام اداری و اجرایی صندوق است و اختیارات و وظایف وی به شرح زیر می‌باشد:

۱. نمایندگی صندوق در برابر شخص یا اشخاص ثالث و مراجع قضایی و کلیه ادارات دولتی و مؤسسات خصوصی با حق توکیل به غیر.

۲. دعوت از اعضای مجمع عمومی جهت شرکت در جلسات عادی و فوق‌العاده.
  ۳. اتخاذ تصمیم و اقدام در مورد کلیه عملیات و معاملات صندوق به هر شکل و یا هر شخص حقیقی یا حقوقی به‌استثنای آنچه جزء اختیارات مجمع عمومی و هیئت مدیره قرار داده شده با رعایت مقررات این اساسنامه و سایر مقررات مربوط.
  ۴. اجرای کلیه تصمیمات مجمع عمومی و هیئت مدیره.
  ۵. مدیر عامل می‌تواند قسمتی از اداره امور صندوق را به هر یک از اعضای هیئت مدیره واگذار نماید.
- ماده (۲۳) –** مدیر عامل می‌تواند یک نفر قائم مقام داشته باشد که از بین کارمندان دولت با معرفی مدیر عامل و تصویب مجمع عمومی انتخاب شود. حکم انتصاب نامبرده از طرف وزیر کشاورزی صادر خواهد شد.
- تبصره «۱» –** مدیر عامل می‌تواند قسمتی از وظایف و اختیارات و همچنین حق امضای خود را به قائم مقام خود واگذار نماید.
- تبصره «۲» –** در صورت استعفا، معذوریت، مرخصی و غیبت مدیر عامل، قائم مقام دارای کلیه اختیارات مدیر عامل می‌باشد.

د) بازرسی قانونی

- ماده (۲۴) –** بازرسی قانونی صندوق طبق قانون تشکیل سازمان حسابرسی، سازمان حسابرسی می‌باشد.
- ماده (۲۵) –** بازرسی علاوه بر وظایف مندرج در لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت مصوب ۲۴ اسفندماه سال ۱۳۴۷ مکلف است نسبت به مطابقت تصمیمات مدیران و عملکرد صندوق با قوانین و آیین‌نامه‌ها مراقبت و در مواقع لازم گزارش به مجمع عمومی تسلیم نماید.
- ماده (۲۶) –** بازرسی قانونی حق مداخله مستقیم در امور صندوق را ندارد و اگر به نقص یا ایرادی برخورد نماید، باید مراتب را به مدیر عامل صندوق گزارش و چنانچه ظرف ۱۵ روز اقدامی در جهت رفع نقص به عمل نیاید، مراتب را به مجمع عمومی اعلام نماید.

فصل چهارم – امور اداری و استخدامی و منابع و مقررات مالی

الف) نحوه عملیات

- ماده (۲۷) –** به‌منظور جلوگیری از تورم سازمانی و حداکثر استفاده از امکانات موجود عملیات اجرایی بیمه کشاورزی در حد کمی و کیفی و زمان‌بندی تعیین شده توسط بانک و شعب آن در سراسر کشور، انجام و کلیه وسایل و خدمات مورد لزوم به پیشنهاد هیئت مدیره صندوق از طریق بانک تأمین خواهد شد.
- تبصره –** امور اداری و استخدامی صندوق براساس مقررات جاری بانک انجام خواهد شد.
- ماده (۲۸) –** شروع به اجرای هر نوع بیمه کشاورزی در هر منطقه قبلاً به‌وسیله صندوق اعلام می‌شود.
- ماده (۲۹) –** به‌تدریج که صندوق آمادگی لازم را برای انجام وظایف خود در هر منطقه و برای هر محصول

اعلام نماید، «صندوق کمک به تولیدکنندگان خسارت‌دیده محصولات کشاورزی و دامی» به فعالیت‌های خود در آن منطقه و برای آن محصول خاتمه داده و منابع و امکانات مربوط را به صندوق منتقل خواهد کرد.

ماده (۳۰) - تعیین روش‌ها و سیاست‌های کلی اجرای عملیات بیمه محصولات کشاورزی مانند شرایط بیمه انواع محصولات موضوع این اساسنامه، تعهدات بیمه‌گر و بیمه‌گذار، تعیین تعرفه بیمه و غرامت براساس آیین‌نامه‌هایی خواهد بود که به تصویب مجمع عمومی می‌رسد.

ماده (۳۱) - به‌منظور هماهنگی سیاست‌های بیمه کشاورزی با هدف‌های بخش کشاورزی، دولت می‌تواند ارائه کمک‌ها و خدمات خود را به تولید محصولاتی که اجرای بیمه آن اعلام شده منوط به بیمه کردن آن محصول نماید.

تبصره - نحوه ارتباط و اجرای بیمه هر زراعت یا تولید یا کمک‌ها و خدمات دولت توسط صندوق با همکاری وزارت کشاورزی و سایر واحدهای مربوط مورد بررسی قرار گرفته و در قالب آیین‌نامه خاصی از طریق مجمع عمومی جهت تصویب به هیئت وزیران تسلیم خواهد شد.

ب) منابع مالی

ماده (۳۲) - حق بیمه عبارت از وجوهی است که از بیمه‌گذاران وصول خواهد شد.

تبصره - به پیشنهاد مجمع عمومی قسمتی از حق بیمه بیمه‌گذاران از طریق دولت تأمین و همه‌ساله در لایحه بودجه منظور خواهد شد.

ماده (۳۳) - در صورتی که در هر سال مالی شدت حوادث موجب خسارات بیش از موارد پیش‌بینی شده برای عملیات زیر پوشش بیمه گردد و صندوق قادر به پرداخت غرامت آن نباشد، کسری آن به پیشنهاد مجمع عمومی پس از تصویب هیئت وزیران از محل اعتبار ردیف بودجه که در اختیار دولت می‌باشد، قابل پرداخت خواهد بود.

ج) هزینه‌ها

ماده (۳۴) - هیئت مدیره بانک با توجه به حجم عملیات سالیانه صندوق جهت جبران هزینه‌های انجام شده حداکثر تا ۴ درصد از منابع دریافتی حق بیمه را هر ساله به مجمع عمومی پیشنهاد و پس از تصویب مجمع عمومی، صندوق نسبت به پرداخت آن در قالب بودجه تنظیمی اقدام می‌نماید.

ماده (۳۵) - در صورتی که با اعلام هیئت مدیره بانک در مواردی خدمات و وسایل مورد نیاز صندوق از نظر کمی و کیفی خارج از عرف معمول در بانک بوده و یا با توجه به هزینه پیش‌بینی شده (در ماده (۳۴)) و یا مقررات اجرایی امکان انجام آن نباشد، با تصویب مجمع عمومی هزینه وسایل و خدمات مذکور به بانک پرداخت می‌شود. مبنای برآورد هزینه این خدمات و وسایل در هر مورد آیین‌نامه‌های مورد عمل بانک می‌باشد.

د) مقررات مالی

ماده (۳۶) - حساب‌های صندوق نزد بانک افتتاح و نگهداری خواهد شد.

ماده (۳۷) - چک‌ها و اسناد مالی و سایر اسناد لازم‌الاجرا و تعهدآور صندوق در برابر اشخاص حقیقی و حقوقی باید دارای دو امضاء مجاز طبق مقررات مصوبه مجمع عمومی باشد، مگر در مورد قراردادهایی که براساس مصوبات هیئت مدیره تنظیم و مبادله می‌شود که در این صورت امضای مدیر عامل به تنهایی به نمایندگی صندوق معتبر است.

ه) ترازنامه و حساب سود و زیان

ماده (۳۸) - سال مالی صندوق از اول فروردین‌ماه هر سال تا پایان اسفندماه همان سال خواهد بود. به‌استثنای سال اول که شروع آن بدو تأسیس و پایان آن آخر اسفند همان سال خواهد بود.

ماده (۳۹) - صندوق طبق قانون تجارت و مقررات قانونی مربوط به شرکت‌های دولتی اداره خواهد شد.

ماده (۴۰) - ترازنامه سالیانه حداقل یک ماه قبل از تشکیل مجمع عمومی برای رسیدگی به بازرسی صندوق تسلیم خواهد شد و ترازنامه هر سال باید قبل از پایان خردادماه سال بعد برای تصویب به مجمع عمومی تسلیم شود.

و) تقسیم سود و وضع ذخایر و اندوخته‌های ماده

ماده (۴۱) - هیئت مدیره مکلف است قبل از وضع مالیات درصد لازم را جهت اندوخته مطالبات مشکوک‌الوصول و خسارات معوق منظور دارد.

ماده (۴۲) - هیئت مدیره مکلف است پس از وضع مالیات یک‌بیستم از سود خالص صندوق را به‌عنوان اندوخته قانونی موضوع نماید تا وقتی که اندوخته قانونی به یک‌دهم سرمایه بالغ گردد. در صورتی که سرمایه صندوق افزایش یابد کسر یک‌بیستم مذکور ادامه خواهد یافت.

ماده (۴۳) - سود خالص به‌شرح زیر به‌ترتیب اولویت با تصویب مجمع عمومی به مصرف می‌رسد:

۱. کمک به اجرای طرح‌های ارائه شده به دولت در بند «۳» ماده (۵) اساسنامه در جهت پیشگیری و کاهش میزان خطرات ناشی از عوامل قهری تحت پوشش بیمه.
۲. کمک به سهم دولت (موضوع تبصره ماده ۳۳) بابت حق بیمه.

۳. در صورتی که در هر سال امکان مصرف سود باقی مانده در موارد ۱ و ۲ نباشد مانده به حساب اندوخته انتقال داده می‌شود تا در سال‌های آتی به مصارف مذکور رسیده و یا به سرمایه افزوده شود.

ماده (۴۴) - نسبت به مواردی که در این اساسنامه پیش‌بینی نشده طبق قانون تجارت و مقررات قانونی شرکت‌های دولتی عمل خواهد شد.

اساسنامه فوق مشتمل بر چهل و چهار ماده و شانزده تبصره در جلسه روز شنبه پنجم خردادماه یک هزار و سیصد و شصت و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

منابع و مآخذ

۱. انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، «خبرنامه اقتصاد کشاورزی»، شماره‌های ۱۵ و ۱۶، اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۵.
۲. ایتوریوز، رامیرو، «بیمه کشاورزی»، ترجمه حبیب میرزایی، چاپ اول، انتشارات پژوهشکده بیمه، تهران، ۱۳۹۱.
۳. ایثاری، بهزاد. «نقش بخش خصوصی در توسعه بیمه کشاورزی»، دومین همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۰.
۴. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (الف-۱۳۹۵)، «شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران، فروردین‌ماه ۱۳۹۵ (۱۰۰=۱۳۹۰)». قابل دسترسی در: www.cbi.ir.
۵. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (ب-۱۳۹۵)، «نامه شماره ۹۵/۲۱۵۵۱۲ تاریخ ۹۵/۷/۷»، مکاتبه رسمی با مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در پاسخ به استعلام شماره ۹۵/۲۰۳۱۱ تاریخ ۹۵/۶/۲۵ ۱۳۹۵ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در خصوص بیمه کشاورزی.
۶. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (ج-۱۳۹۵)، «نماگر اقتصادی شماره ۸۳- سه‌ماهه چهارم ۱۳۹۴». اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، قابل دسترسی در: www.cbi.ir.
۷. خالدی، کوهسار. «کلیات اقتصاد کشاورزی»، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، ۱۳۹۳.
۸. شاکری، عباس و موسوی، میرحسین. «بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در بخش کشاورزی»، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۱(۴۳-۴۴): ۸۹-۱۱۵، ۱۳۸۲.
۹. صندوق بیمه کشاورزی (الف-۱۳۹۵)، «آمار عملکرد بیمه کشاورزی در سال‌های مختلف»، دفتر امور پژوهش و آی.تی (I.T).
۱۰. صندوق بیمه کشاورزی (ب-۱۳۹۵)، «موارد تحت پوشش»، قابل دسترسی در: www.sbkiran.ir.
۱۱. صندوق بیمه کشاورزی (ج-۱۳۹۵)، «گزارش نهایی کنفرانس بین‌المللی بیمه کشاورزی، بیمه اتکایی و کارگزاری»، گرجستان، تفلیس.
۱۲. طالبی، تکتیم. «اظهارنظر کارشناسی درباره طرح تعیین تکلیف کارگزاران بیمه کشاورزی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۴۸۰۵، ۱۳۹۵.
۱۳. کارگزاران بیمه کشاورزی، «وضعیت کارگزاران کشاورزی»، گزارش غیررسمی، ۱۳۹۵.
۱۴. گمرک جمهوری اسلامی ایران (سال‌های مختلف)، «آمار واردات و صادرات»، قابل دسترسی در: www.irica.gov.ir.
۱۵. ماهول، اولیویر و استاتلی، چارلز. جی، «حمایت‌های دولتی از بیمه‌های کشاورزی (چالش‌ها و گزینه‌های پیش‌روی کشورهای در حال توسعه)»، ترجمه محمود سبزی، معصومه مختاری و طیبه سبزی، انتشارات پژوهشکده بیمه، تهران، ۱۳۹۳.
۱۶. مرکز آمار ایران، «نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی کل کشور، ۱۳۹۳»، چاپ اول، انتشارات مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۵۱۸۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بیمه کشاورزی: ۳. بیمه کشاورزی در ایران؛ وضعیت، چالش‌ها و راهکارها

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه و تدوین‌کنندگان: کوهسار خالدي، تکتّم طالبي

ناظران علمي: محمدحسن معادي رودسري، محسن صمدي

متقاضی: غلامرضا کاتب (عضو هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی)

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. دولت و بیمه کشاورزی
۲. عرضه و تقاضای بیمه کشاورزی
۳. عملکرد بیمه کشاورزی
۴. مطالبات بانک کشاورزی
۵. کارگزاران بیمه کشاورزی
۶. مدیریت بیمه کشاورزی
۷. چالش‌ها و راهکارها

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۱۰/۴